

Toisen asteen oppilaitoksen ennaltaehkäisevä rooli nuorten tekemien rikosten torjunnassa: varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäisy

Sara Nikkinen & Mikko Laakso

Laurea-ammattikorkeakoulu

Toisen asteen oppilaitoksen ennaltaehkäisevä rooli nuorten tekemien rikosten torjunnassa: varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäisy

Sara Nikkinen & Mikko Laakso
Tradenomi (AMK)
Opinnäytetyö
Joulukuu, 2024

Sara Nikkinen, Mikko Laakso

Toisen asteen oppilaitoksen ennaltaehkäisevä rooli nuorten tekemien rikosten torjunnassa: varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäiseminen

Vuosi 2024 Sivumäärä 66

Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia ja kehittää toisen asteen oppilaitosten roolia 15-21-vuotiaiden nuorten rikollisuuden ennaltaehkäisyssä ja selvittää kuinka oppilaitokset voivat tunnistaa nuorten rikolliseen käyttäytymiseen johtavia riskitekijöitä. Tavoitteena on myös selvittää miten oppilaitokset voivat puuttua riskitekijöihin ajoissa, ensisijaisesti varhaisen puuttumisen ja syrjäytymisen ehkäisyn keinoin. Opinnäytetyössä keskitytään myös oppilaitosten ja muiden toimijoiden, ensisijaisesti poliisin, välisen yhteistyön kehittämiseen. Opinnäytetyön tuloksista hyötyvät ensisijaisesti toisen asteen oppilaitokset, kuten lukiot ja ammattioppilaitokset.

Opinnäytetyö on luonteeltaan tutkimuksellinen. Tietoperusta muodostuu opinnäytetyön aiheeseen liittyvistä keskeisistä käsitteistä, kriminologisista teorioista, rikosentorjunnan teorioista ja käytännöistä, nuorisorikollisuuden taustatekijöistä, tilastoista, aiemmasta tutkimuksesta ja kirjallisuudesta. Opinnäytetyössä haastateltiin viittä poliisissa työskentelevää henkilöä ja viittä oppilaitoksen edustajaa. Haastattelu toteutettiin puolistrukturoituna haastatteluna. Aineisto analysoitiin kvalitatiivisin menetelmin ja tulokset ryhmiteltiin aineistosta esiin nousseiden keskeisten teemojen mukaan.

Opinnäytetyön keskeiset tulokset osoittavat, että oppilaitoksissa pyritään tunnistamaan riskitekijät ja puuttumaan niihin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Haastatteluissa ja tietoperustassa korostettiin varhaisen tuen merkitystä. Oppilaitosten ja poliisin tekemä yhteistyö rikosten estämiseksi on tunnistettu tärkeäksi. Merkittäviksi kehitysalueiksi nousivat resurssit, koulutus sekä tiedonkulku. Resurssien lisääminen mahdollistaisi paremman ennaltaehkäisyn ja tukitoimien laajentamisen. Oppilaitosten henkilökunnalla on tarvetta koulutukselle, jonka avulla pystytään tunnistamaan nuorten riskikäyttäytymistä entistä aikaisemmassa vaiheessa ja puuttumaan siihen oikea-aikaisesti. Yhteistyömallien kehittämisellä ja viranomaisten välisen tiedonkulun parantamisella voitaisiin edistää nuorten hyvinvointia ja rikosten ennaltaehkäisyä.

Asiasanat: ennaltaehkäisy, rikosentorjunta, varhainen tuki

Sara Nikkinen, Mikko Laakso

The Preventive Role of Secondary Education Institution in Preventing Youth Crime: Early Intervention and Prevention of Social Exclusion

Year

2024

Pages

66

The objective of the thesis is to research and develop the role of secondary educational institutions in preventing crime among young people aged 15-21 and to identify the risk factors that lead to criminal behavior. The purpose is also to determine how educational institutions can intervene early to prevent these risks, primarily through early intervention and the prevention of social exclusion. Additionally, the thesis focuses on improving cooperation between educational institutions and other stakeholders, particularly the police. The findings of the thesis primarily benefit secondary schools, including high schools and vocational schools.

The thesis is functional. The theoretical framework reviews key concepts related to the subject. The framework focuses on criminological theories, crime prevention theories and practices, background factors, interviews, statistics, research, and literature. In this thesis, five individuals working in the police force and five representatives from educational institutions were interviewed. The interviews were conducted as semi-structured interviews. The data was analyzed using qualitative methods, and the results were grouped according to the main themes that emerged from the material.

The main results of the study show that educational institutions aim to identify and intervene as early as possible. The interviews and the theoretical framework emphasized the importance of early support. Collaboration between educational institutions and police to prevent crime has been identified as important. Significant areas of development were shortage of resources, inadequacy of education and the problems of information flow. Significant areas for development included resources, training, and information flow. Increasing resources would enable better prevention and extension of support measures. Educational staff need training to identify risk behaviors of young people at an early stage to be able to intervene in a timely manner. Developing cooperation models and improving information flow between authorities could enhance the well-being of young people and aid in crime prevention.

Keywords: crime prevention, early intervention, prevention

Sisällys

1	Johdanto.....	7
1.1	Tausta ja tavoite	7
1.2	Tutkimuskysymykset	8
1.3	Rajaukset.....	8
1.4	Keskeiset käsitteet.....	8
2	Nuorten rikollinen käyttäytyminen ja keinot rikollisuuden torjumiseksi	10
2.1	Nuorten rikollisuus	10
2.2	Kriminologian teoriat rikollisuuden syistä	11
2.3	Poliisin keinot rikollisuuden ennaltaehkäisyssä	14
2.4	Oppilaitosten keinot rikollisuuden ennaltaehkäisyssä	15
2.4.1	Rikoksen pelon lieventäminen	16
2.4.2	Tilannetorjunta	17
2.4.3	Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäisy	19
2.5	Aiemmat tutkimukset.....	19
3	Ennaltaehkäisyyn nykyiset käytännöt oppilaitoksissa	20
3.1	Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäiseminen lukiossa	21
3.1.1	Opiskeluhoolto lukiossa.....	21
3.1.2	Opiskeluhoollon suunnitelmat	23
3.2	Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäiseminen ammatillisessa oppilaitoksessa... ..	25
3.2.1	Opiskeluhoolto ammatillisessa oppilaitoksessa.....	26
3.2.2	Opiskeluhooltosuunnitelman laatiminen ja seuranta	28
3.3	Yhteistyökäytännöt	29
4	Tilastoja nuorten tekemistä rikoksista	31
4.1	Tilannekuva	32
4.2	Maahanmuuttotaustan vaikutus	36
4.3	Nuoret rikoksen uhreina.....	37
5	Tutkimusmenetelmän kuvaus.....	38
5.1	Laadullinen tutkimus	38
5.2	Otantamenetelmä.....	40
5.3	Tiedon keruu.....	40
5.4	Tiedon analysointi.....	41
6	Tulokset	43
6.1	Teoriasidonnaiset tulokset.....	43
6.2	Tulokset aineistosta nostettujen teemojen perusteella	48
6.3	Yhteenveto	50
7	Keskustelu	51

8	Toimeksiantajan saama hyöty	53
8.1	Rikoksentorjunnan kehittäminen ja oppilaitosyhteisön hyvinvointi.....	53
8.2	Ankkuritoiminnan kehittäminen.....	54
9	Johtopäätökset ja kehitysehdotukset	55
9.1	Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys	56
9.2	Jatkotutkimustapeet.....	57
9.3	Oman työn arviointi.....	57
	Lähteet.....	59
	Kuviot	63
	Taulukot	64
	Liitteet	65

1 Johdanto

Opinnäytetyössä tarkastellaan toisen asteen oppilaitosten roolia nuorten tekemien rikosten torjunnassa. Opinnäytetyö rajautuu toisen asteen oppilaitoksiin, lukioihin ja ammatillisiin oppilaitoksiin ja tarkastelee 15-21-vuotiaiden nuorten rikollisuuden ennaltaehkäisyä. Opinnäytetyön pääpaino on toisen asteen oppilaitosten toiminnassa, siinä otetaan huomioon myös muiden toimijoiden rooli yhteistyön edistämisessä. Työssä tarkastellaan nuorisoriikollisuuden taustatekijöitä ja rikosentorjunnan teorioita sekä käytäntöjä. Opinnäytetyössä aihetta lähestytään laajasti.

1.1 Tausta ja tavoite

Nuorten rikollisuuden lisääntyminen ja siihen liittyvät yhteiskunnalliset haasteet ovat herättäneet keskustelua viime vuosina. Toisen asteen oppilaitoksilla on tärkeä rooli nuorten arjessa ja niiden toiminnalla on merkittävä vaikutus nuorten hyvinvointiin ja tulevaisuuden suuntaan. Opinnäytetyön tavoitteena on pyrkiä selvittämään, miten oppilaitokset voivat ehkäistä nuorten rikollista käyttäytymistä ja tukea turvallista ja hyvinvoivaa kouluympäristöä. Aihe syntyi tarpeesta ymmärtää ja kehittää toisen asteen oppilaitosten roolia nuorten rikollisuuden ennaltaehkäisyssä. Viime vuosina on noussut esiin huoli nuorten rikollisuuden lisääntymisestä, sekä toisen asteen oppilaitosten merkityksestä osana tätä ilmiötä. (Kaakinen, Näsi & Danielsson 2023, 52-53.)

Opinnäytetyössä keskitytään oppilaitosten ja muiden toimijoiden, ensisijaisesti poliisin, välisen yhteistyön kehittämiseen. Työ on tärkeää toteuttaa, koska oppilaitoksilla on merkittävä asema nuorten elämässä. Nuorten rikollisuuden ennaltaehkäisyyn kohdistuvat toimenpiteet voivat tuoda konkreettisia tuloksia paitsi yksilön, myös yhteisön hyvinvoinnin kannalta. Tavoitteena on kartoittaa ehdotuksia siitä, kuinka oppilaitosten henkilökuntaa voidaan kouluttaa rikosentorjuntaan liittyvissä asioissa ja miten henkilökunta pystyy puuttumaan ennaltaehkäisevästi. Lisäksi työ tuottaa näkemyksiä siitä, mitä ja minkälaista yhteistyötä eri toimijoiden välillä voidaan tiivistää.

Rikollisen käyttäytymisen varhainen tunnistaminen ja siihen puuttuminen voi katkaista rikoskierteitä ja edistää nuorten integroitumista yhteiskuntaan turvallisella tavalla. Oppilaitosten kehittyneempi rooli tässä prosessissa on merkittävä osa laajempaa yhteiskunnallista kehitystä. Työn tuloksista hyötyvät ensisijaisesti toisen asteen oppilaitokset, lukiot ja ammattioppilaitokset, koska ne saavat ajatuksia toimintamalleihin, joiden tavoitteena rikosten ennaltaehkäisyyn. Lisäksi oppilaitosten henkilöstö, opiskelijahuolto ja muut nuorten parissa työskentelevät tahot voivat hyödyntää työn tuloksia. Myös nuoret itse sekä heidän perheensä ja koko yhteiskunta hyötyvät paremmasta turvallisuudesta ja nuorten hyvinvoinnista.

Opinnäytetyö on luonteeltaan tutkimuksellinen, se perustuu olemassa olevan tiedon ja käytäntöjen analysointiin, mutta tavoitteena on myös tarjota oppilaitoksille ideoita uusien ennaltaehkäisevien mallien kehittämiseksi rikollisuuden torjumiseksi. Aineisto kerätään haastattelusta. Aineisto analysoidaan kvalitatiivisin menetelmin ja tulokset ryhmitellään aineistosta esiin nousseiden keskeisten teemojen mukaan. Kehittämistyön osalta tarkastellaan olemassa olevia malleja ja arvioidaan niiden soveltuvuutta toisen asteen oppilaitoksiin. Haastatellaan viittä poliisissa työskentelevää ja viittä oppilaitoksen edustajaa. Kumpikin analysoi itsenäisesti molempien edustajien haastattelujen tulokset.

1.2 Tutkimuskysymykset

Miten toisen asteen oppilaitokset voivat ennaltaehkäistä nuorten rikollista käyttäytymistä?

Millaisia rikollisuuden ennaltaehkäiseviä käytäntöjä ja toimintamalleja toisen asteen oppilaitoksissa on tällä hetkellä käytössä?

Miten oppilaitosten ja muiden toimijoiden välistä yhteistyötä voidaan kehittää nuorten rikollisuuden torjunnassa?

1.3 Rajaukset

Tämä opinnäytetyö keskittyy toisen asteen oppilaitoksiin, lukioihin ja ammatillisiin oppilaitoksiin, tarkastellen niiden roolia 15-21-vuotiaiden nuorten rikollisuuden ennaltaehkäisyssä.

Työssä ei käsitellä yksittäisiä rikostapauksia tai niiden analysointia, eikä myöskään rikosten jälkikäsitteilyyn liittyviä toimenpiteitä. Tarkastelun painopiste on oppilaitosten ennaltaehkäisevissä toimissa ja niiden vaikutuksessa nuorten käyttäytymiseen ja rikosten torjuntaan. Opinnäytetyön painopiste on oppilaitosten ja muiden yhteistyötahojen ennaltaehkäisevässä toiminnassa, eikä se kata laajempia rikosoikeudellisia tai oikeudellisia kysymyksiä.

1.4 Keskeiset käsitteet

Rangaistusvastuu. Rangaistusvastuu edellyttää, että teon tekijä on tekohetkellä täyttänyt 15-vuotta. Vastuukäyrä saavutetaan oikeuskäytännössä syntymäpäivän päätyttyä. Vastuukäyrä on kiinteä, eikä tapauskohtainen harkinta sen perusteella ole mahdollista. Tekijän on oltava myös tekohetkellä syyntakeinen. Syyntakeisuutta arvioidessa tarkastellaan rangaistusvastuun edellytyksenä olevaa psyykkistä terveydentilaa ja henkistä kypsyttämistä koskevia vähimmäisedellytyksiä. Mikäli jokin näistä edellytyksistä jää täyttymättä, henkilö on syyntakeeton. Syyntakeisuusarvioinnissa ei oteta huomioon päihtymystä tai muuta tilapäistä tajunnan häiriötä, johon rikoksen tekijä on itsensä saattanut. Rangaistusvastuusta säädetään Rikoslain 3-luvussa. (Lappi-Seppälä ym. 2022, 61.)

Rikos. Rikoksella tarkoitetaan menettelytapaa, joka on säädetty rangaistavaksi toiminnaksi. Toiminta voi olla tahallista tai huolimattomuudesta johtuvaa. Rikoksista säädetään rikoslaissa (RL 39/1889). Rikoksen täyttymisen ehtona on, että toiminta täyttää rikoksen tunnusmerkistöissä kuvatut ehdot. Rikokseen sovelletaan aina sitä lakia, joka on ollut voimassa teon hetkellä. (Lappi-Seppälä ym. 2022, 49-51.) Rangaistukseen voidaan tuomita vain, mikäli teko on laissa säädetty rangaistavaksi. Lisäksi laista täytyy löytyä teolle määrätty rangaistus. Parhaimman tiedon siitä mitkä teot ovat Suomessa rikoksia saa lakikirjaa lukemalla. (Lappi-Seppälä 2006, 2.) Määrittelemällä teon rikokseksi yhteiskunta pyrkii torjumaan ja vähentämään näitä tekoja, sekä osoittamaan teon moitittavuutta. Oikeusvaltiossa tekojen rangaistavaksi säätämiseksi tulee olla painavat yhteiskunnalliset perusteet. (Rikosoikeus 2024.)

Rikoksentorjunta. Rikoksentorjunta koostuu rikosten ehkäisemisestä, rikoksesta seuraavien haittojen vähentämisestä, sekä turvallisuuden ja turvallisuuden tunnetilan lisäämisestä. Tavoitteena on vähentää rikollisuutta sekä parantaa kansalaisten turvallisuutta. Rikoksia voidaan ehkäistä esimerkiksi tukemalla rikoksen uhriksi joutuneita ja hankalassa asemassa olevia ihmisiä, sekä lisäämällä yhteisöllisyyttä ja vähentämällä mahdollisuuksia rikosten tekemiseen. Rikoksentorjuntaa kehitetään ja suunnitellaan rikollisuuteen liittyvien tilasto- ja tutkimustiedon perusteella. Rikoksentorjunta, eli rikosten ennaltaehkäisy, kuuluu monen eri ammattialan ja yhteiskunnan sektorien vastuulle. (Rikosten ehkäisy 2024.) Rikoksentorjuntaan kuuluu kaikki ennakointiin pohjaavat toimet, joilla pyritään ehkäisemään rikoksia, niistä koituvia haittoja tai kustannuksia yhteisölle tai yksilöille. Rikosten ennaltaehkäisy on koko yhteiskunnan edunmukaista. (Kaukonen 2022, 15-16.)

Syrjäytyminen. Syrjäytymisellä tarkoitetaan yhteiskunnan järjestelmien, kuten työelämän ja koulutuksen, ulkopuolelle jäämistä ja siihen kytkeytyvien ongelmien, kuten velkaantumisen ja päihdekäytön vaikutuksia. Syrjäytymisellä on yhteys rikoksiin syyllistymiseen ja rikoksen uhriksi joutumiseen. Syrjäytymiskehitys usein nopeutuu rikoksiin syyllistymisen myötä. Lapsuuden ja nuoruuden elämänoloilla ja kokemuksilla on suuri merkitys syrjäytymisprosessissa. Pojat ovat alttiimpia syrjäytymiselle kuin tytöt. Pojille ja nuorille miehille kasaantuu tyttöjä helpommin enemmän ongelmia. Myös maahanmuuttajilla on korkeampi riski syrjäytyä kuin kantaväestöllä. Tähän vaikuttaa esimerkiksi vaikeudet kouluttautua, löytää töitä ja puutteellinen kielitaito. Syrjäytymisen ehkäiseminen on kannattavaa, koska se aiheuttaa yhteiskunnalle suuria taloudellisia menetyksiä ja ennen kaikkea inhimillistä kärsimystä. Syrjäytymisen ehkäisy on haasteellista ja sen on tapahduttava yhteiskunnan eri tasoilla. Syrjäytymisen ehkäisy vaatii monialaista yhteistyötä ja resursseja. (Rikosten ehkäisy 2024.) Suomessa on arvioiden mukaan 50 000-70 000 nuorta syrjäytymisriskissä. Valtiontalouden tarkastusviraston arvion mukaan yksittäinen syrjäytynyt nuori voi maksaa elämänsä aikana 1,2 miljoonaa euroa julkiselle taloudelle. (Nuorten syrjäytyminen 2024.)

Varhainen tuki. Varhainen tuki on yksi keskeisin keino rikosten ja syrjäytymisen ennalta ehkäisyssä. Varhaisella tuella tarkoitetaan tässä yhteydessä lapsille ja perheille kohdennettuja palveluita, joissa voidaan ehkäistä ja tunnistaa erilaisia riskejä tai ongelmia. Varhaisen tuen tavoitteena on vaikuttaa varhaisessa vaiheessa nuoren kasvuympäristöön ja ehkäistä ongelmia, jotka voivat johtaa myöhemmin rikosten tekemiseen. Tarpeeksi aikaisessa vaiheessa tapahtuneella onnistuneella puuttumisella on myönteisiä vaikutuksia sekä taloudellisesti että sosiaalisesti. Varhaista tukea tarjotaan nuorille ja heidän perheilleen suunnatuissa peruspalveluissa. Varhaista tukea pyritään kohdistamaan ryhmille ja yksilöille, jotka ovat erityisen haavoittuvassa asemassa. (Rikosten ehkäisy 2024.)

Väkivalta. Maailman terveysjärjestö WHO:n käyttämän määritelmän mukaan väkivalta on fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, joka kohdistuu ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään tai yhteisöön. Väkivalta voi olla erimuotoista. Se voi olla esimerkiksi henkistä, fyysistä tai seksuaalista. Väkivalta voi olla myös toisen perustarpeiden laiminlyöntiä. Väkivaltarikoksista säädetään rikoslaisissa (RL 39/1889). Suomessa väkivallan tekijät ovat tyypillisemmin miehiä. Nuoret miehet ovat väkivallan riskiryhmää sekä tekijöinä, että uhreina. Suomessa väkivallantekoihin liittyy usein alkoholi. Väkivaltaa esiintyy useimmiten yksityisissä paikoissa, kuten omassa asunnossa, ja väkivallan tekijä on usein uhrille tuttu tai läheinen. Julkisilla paikoilla tapahtuva väkivalta on Suomessa suhteellisen harvinaista. Koulumaailmassa koulukiusaaminen on käytännössä henkistä tai fyysistä väkivaltaa. Sukupuolella on merkitystä väkivallan kokemisessa, piirteissä ja seurauksissa. (Väkivalta 2024.)

2 Nuorten rikollinen käyttäytyminen ja keinot rikollisuuden torjumiseksi

Nuoruutta voidaan ajatella ihmisen elämän rikollisimmaksi ajaksi. Suurin osa ihmisistä on tehnyt nuoruudessaan jotain kiellettyä tai rikoksen tunnusmerkit täyttävää. Suurin syy tähän on ajattelemattomuus, seurausten ymmärtämättömyys ja elämyshakuisuus. Varhaisnuorten aiheuttamat konfliktit ja väkivaltainen käyttäytyminen eivät usein sisällä suunnitelmallisuutta, eivätkä niistä aiheutuneet seuraukset ole vakavia. Rikos- ja häiriökäyttäytyminen voivat olla nuorelle myös elämäntyö. Nuori saattaa hakea sisältöä elämäänsä väkivaltaisella käyttäytymisellä ja konfliktien aiheuttamisella. (Turkka & Saarholm 2023, 30-35.)

2.1 Nuorten rikollisuus

Oikeudellisesti nuorisoriikollisuutta tarkasteltaessa merkittäviä ikärajoja ovat 15,18 ja 21 vuotta. Ikärajat ovat merkittäviä myös tilastoja tarkasteltaessa. Rikosoikeudellisesti nuorella rikosentekijällä tarkoitetaan henkilöä, joka on rikosentekohetkellä ollut 15-20-vuotias. Vastaavasti 15-17-vuotiaita kutsutaan nuoriksi henkilöiksi. Alle 15-vuotiaat nuoret eivät ole

rikosoikeudellisesti vastuussa teoistaan. Tämä tarkoittaa sitä, että alle 15-vuotias ei voi saada tuomiota rikollisesta teostaan. Vaikka rikolliseen tekoon syyllistyneillä alle 15-vuotiailla ei ole rikosoikeudellista seuraamusta teoistaan, on heillä kuitenkin korvausvastuu aiheuttamastaan vahingosta. Alle 15-vuotiaiden tekemät rikolliset teot voidaan ohjata sovittelulutoimintaan, jossa voidaan sopia mahdollisista korvausvaatimuksista, sekä käydä läpi tapahtumaa osapuolten kesken. Poliisilla on aina velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus alle 18-vuotiaasta, mikäli hänen epäillään syyllistyneen rikokseen, tai poliisi havaitsee muuta huolta hänen elämäntilanteessaan. Sosiaaliviranomaisilla on poliisia laajemmat keinot puuttua alle 15-vuotiaan rikolliseen käyttäytymiseen. Sosiaaliviranomaiset voivat tarvittaessa ryhtyä lastensuojelulain mukaisiin toimiin, mikäli tilanne sitä vaatii. (Marttunen & Salmi 2009, 201.)

Poliisihallitus julkaisi 10.4.2024 raportin, jossa oli analysoitu nuorisorikollisuutta. Analyysissa havaittiin, että alaikäisten eli alle 18-vuotiaiden tekemien rikosten rikosepäilyt olivat lisääntyneet viime vuosina. Raportissa todetaan, että nuorisorikollisuutta pidetään kasvavana yhteiskunnallisena ongelmana. Rikosten määrissä suurimpana osuutena rikosnimikkeistä olivat ryöstö- ja vahingontekorikokset. Vaikka rikosten lukumäärä on lisääntynyt, on rikoksiin syyllistyneiden nuorten lukumäärä vähentynyt. Tästä voidaan päätellä, että tietty joukko nuorista syyllistyy yhä useampiin rikoksiin ja eri rikosnimikkeiden määrä on kasvanut nuorten tekemissä rikoksissa. (Nuorisorikollisuus 2024, 3-4.) Raportin perusteella varhaisen puuttumisen merkitys nuorten rikoskierteen katkaisussa korostuu entisestään. Nuorten rikollisuuden torjunnassa pääpaino on varhaisessa puuttumisessa ja moniammatillisessa yhteistyössä. (Nuorisorikollisuus 2024, 69.) Poliisilakiin (872/2011) on kirjattu poliisin tehtäväksi rikosten ennaltaehkäisy, ja poliisihallituksen raportissa korostettiin etenkin koulun ja vanhempien tärkeää roolia rikollisen käyttäytymisen ennaltaehkäisyssä. (Nuorisorikollisuus 2024, 69.)

2.2 Kriminologian teorit rikollisuuden syistä

Kriminologia tutkii riskikäyttäytymisen taustalla olevia sosiaalisia syitä. Sosiaalisia syitä arvioi-
dessa otetaan huomioon yksilötason vaikutukset. Pyritään myös arvioimaan miten sosiaaliset
prosessit ja yksilötason tekijät aiheuttavat rikollisuutta. (Kivivuori, Aaltonen, Danielsson, Näsi
& Suonpää 2018, 18.) Yksi kriminologian keskeisimmistä tutkimusalueista on nuorisorikolli-
suus, koska yksilön aktiivisin rikospiikki osuu 15-20-vuoden ikään. Useat kriminologian keskei-
sistä teoriakehyksistä ovat rakentuneet tutkittaessa nuoruusrikollisuutta, kuten esimerkiksi
itsekontrolliteoria, oppimisteoria ja sosiaalisen kontrollin teoria. (Kaakinen ym. 2023, 53.)

Evoluutiokriminologian teoriassa rikoskäyttäytymistä selitetään Charles Darwinin evoluutio-
teorian pohjalta. 1800-luvulla luonnontieteiden yleinen menestys tuki evoluutiokriminologian
teoriaa, jonka mukaan myös ihmisen käytökselle ja toiminnalle voitiin antaa syyhyn ja seu-
raukseen perustuva kausaalinen selitys. Eli myös rikollinen käyttäytyminen voidaan teorian
mukaan katsoa ihmiselle luontaiseksi. Syitä rikoksen tekemiseen etsitään esimerkiksi

yksilöpsykologiasta, kehityshäiriöistä ja perimästä. (Lappi-Seppälä 2006, 14.) Miesten ja naisten rikoskäyttäytymisen eroista on pyritty johtamaan evoluutioteoreettisia selityksiä. Evoluutiokriminologian mukaan ihmislajeille on kehittynyt alttius väkivaltaan lajinkehityksessä luonnonvalinnan myötä. Väkivaltaisuus on joissain tilanteissa edistänyt lisääntymismenestystä ja selviytymistä. Miehet syyllistyvät naisia useammin väkivaltarikoksiin. Sukupuolten väliselle väkivaltakäyttäytymisen alttiudelle on annettu evolutiivinen tulkinta: lajinkehitys on suosinut miehillä enemmän riskinottoalttiutta naisiin verrattuna. Evoluutiokriminologian mukaan väkivaltaiseen käytökseen altistaa myös yhteisön eriarvoisuus. Evoluutioteorian näkökulmasta ihmisille syntyy rikoksen tekemisestä moraalitunteita kuten katumusta tai tunnetta paheksunnasta. Nämä moraalitunteet nähdään ihmiselle luontaisena valmiutena hillitä yhteisön sääntöjen rikkomista. Moraalitunteiden käsittely voi olla tehokasta rikosentorjunnan näkökulmasta. Esimerkiksi sovittelutoiminnalla voidaan pyrkiä estämään konflikteja sekä ratkaisemaan niitä. (Kivivuori ym. 198-199.)

Itsekontrolliteorian mukaan rikoskäyttäytymisen taustalla on ihmisen heikko itsekontrolli. Heikon itsekontrollin omaavat ihmiset tekevät rikoksia mielihalujensa ohjaamana ja spontaanisti, eivätkä he ole kiinnostuneita tekojensa seurauksista. Suunnitelmallisuutta vaativiin rikoksiin itsekontrolliteoria ei sovellu, mutta väkivaltarikoksissa sen voidaan katsoa selittävän rikollista käytöstä. (Kivivuori ym. 2018, 145.) Teorian mukaan heikon itsekontrollin omaava ihminen tavoittelee välitöntä mielihyvää. Itsekontrolliteorian mukaan itsekontrollilla, joka syntyy ihmiselle jo noin 8 vuoden iässä, on tärkeä merkitys tulevaan rikolliseen käyttäytymiseen. Lapsena kehittynyt itsekontrolli säilyy lähes muuttumattomana loppuelämän. Rikosten teon määrä on suhteessa itsekontrollin puutteellisuuteen. (Laine 2007, 107-108.)

Sosiaalisen kontrollin teorian mukaan halujen ja tarpeiden tyydyttäminen ohjaavat ihmisen toimintaa. Halujen ja tarpeiden tyydyttämisen saavuttamiseksi ihminen on valmis syyllistymään rikokseen. Teorian mukaan ihmiset rikkoisivat sääntöjä, mikäli kontrolli ei pidättelisi heitä. Teorian mukaan mitä enemmän ihmisellä on elämässään laillista tekemistä, sitä pienemmällä todennäköisyydellä hänellä on aikaa tehdä laittomuuksia. Nuorten kohdalla tätä voidaan ajatella vapaa-ajan kautta: Mitä enemmän nuorella on vapaa-aikaa, sitä enemmän kasvaa rikoksiin syyllistymisen riski. Kontrolliteoriaan pohjautuen nuorten rikosten ennaltaehkäisyssä tulisi panostaa tukitoimiin, joiden kautta nuori pääsisi koulutukseen ja kiinni työelämään. (Kivivuori ym. 2018, 166.) Sosiaalisen kontrollin teoriassa korostetaan lähikontrollia. Lähikontrollilla tarkoitetaan arkielämän ja ihmissuhteiden tasolla tapahtuvaa käyttäytymisen ohjaamista. Lähikontrollissa korostuu etenkin koulun ja vanhempien ohjaava vaikutus. (Lappi-Seppälä 2006, 24-25.)

Paineteorian mukaan sosiaalinen paine toimii rikollisen käyttäytymisen selittäjänä. Henkilö peilaa omaa sosiaalista asemaansa yhteiskunnassa yleisesti vallitseviin olosuhteisiin. Ihminen tavoittelee jotain, jonka saamisen mahdollistaa hänelle rikollinen toiminta.

Henkilökohtaisessa elämässä saattaa olla vastoinikäymisiä, jotka saattavat synnyttää paine- tai stressitilan. Henkilö saattaa kokea, että rikoksella saavutettu hyöty toimii paine- tai stressitilan lievittämiseen. Nuoren rikosriskiä lisää perheen huono taloudellinen tilanne. (Kivivuori ym. 2018, 155-157.)

Oppimisteorian mukaan rikoskäyttäytyminen on sosiaalisten ja ryhmätilanteiden kautta opittua toimintaa. Keskeistä oppimisen huomioivassa teoriassa on neutralisaatioteoria, jossa tutkitaan rikokseen tehneen henkilön tyyliä selittää rikoksiaan muille ja itselleen. Selittämällä ihminen pyrkii löytämään oikeutuksen teolleen ja selittämään toimintaansa positiivisessa valossa itselleen ja muille. Oppimiseen vaikuttaa, kuinka usein ihminen altistuu rikoksia suosivalle ympäristölle, kuinka intensiivistä se on, sekä altistujan ikä. (Kivivuori ym. 2018, 173-174.) Nuorilla rikosentekijöillä saattaa olla myös vanhempia mentoreita opettamassa rikosten tekoa. Nuoret saattavat omaksua myös malleja rikosten toteuttamiseen internetistä ja uutisista. Nuorisirikollisuuden ennaltaehkäisyyn näkökulmasta tulisi mahdollisimman paljon esittää tilanteita, joissa nuoret voivat oppia malleja rikolliseen käyttäytymiseen. Nämä huomioiden pitkät laitostuomiot eivät ole nuorille hyvä ratkaisu rikoskierteen katkaisuun. (Kivivuori ym. 2018, 175-176.)

Leimaamisteoriassa ympäröivä yhteiskunta näkee rikokseen syyllistyneen henkilön rikollisena, jolloin henkilö saa rikollisen leiman. Rikokseen syyllistyneen henkilön minäkuva muuttuu ja rikoksen uusiutumisen riski kasvaa. Leimaamisteoria sopiikin hyvin sekundäärisen rikoskäyttäytymisen selitykseksi. Ihminen kokee jäävänsä ulkopuoliseksi tärkeistä instituutioista. Leimaamisteorian mukaan uusintarikollisuutta voidaan ehkäistä ennalta vahvistamalla yhteiskuntaan sitouttamista rikoksen jälkeen. (Kivivuori ym. 2019, 182.) Vankilaan joutumisella tai poliisin kiinniottamaksi joutumisella on varsin suuri leimaava vaikutus. Leima saattaa syntyä myös erehdyksen kautta ilman varsinaista totuus pohjaa. Tästä huolimatta leimasta on erittäin vaikea päästä irti. Leimaantumisteoriassa käännetään sosiaalisen kontrollin teoria toimimaan päinvastoin. Sosiaalinen kontrolli aiheuttaa poikkeavan käytöksen ja leimaantumisen. Mikäli yhteisö ei harjoittaisi sosiaalista kontrollia, ei olisi rikollisuutta ja poikkeavuutta. (Laine 2007, 114-115.)

Rutiinotoimintojen teorian lähtökohtana on motivoituneen rikosentekijän ja sopivan kohteen kohtaaminen valvomattomassa tilanteessa. Teoriassa rikoksen toteutuminen vaatii, että kaikki edellä mainitut asiat toteutuvat. Teoriassa ei oteta kantaa rikoskäyttäytymisen taustasyihin tai rikosentekijän motiiveihin. Rikoksen syntyminen selitetään arkirutiinin pohjalta. Rutiinotoiminnon teoria ei pyri kumoamaan tai sulkemaan pois muita selityksiä rikolliselle käyttäytymiselle. Rikoksen torjunnan kannalta on tärkeä tieto, että rikokset keskittyvät tiettyihin aikoihin ja paikkoihin. Tätä tietoa voidaan hyödyntää kohdistamalla valvontaa rikosten riskipaikkoihin. (Kivivuori ym. 2018, 238.)

2.3 Poliisin keinot rikollisuuden ennaltaehkäisyssä

Poliisilaissa on säädetty ennalta estävä toiminta poliisin tehtäväksi. Poliisilain ensimmäisessä pykälässä sanotaan, että poliisin tehtävänä on yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen, sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. (Poliisilaki 872/2011.) Poliisin ennalta estävää toimintaa ohjaavat lait, asetukset ja määräykset. Näiden lisäksi poliisin toimintaa ohjaavat myös useat strategiat. (Alamommo & Bergström 2023, 305.) Poliisin ennalta estävän työn tavoitteena on parantaa turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta. Poliisi pyrkii ratkaisemaan ongelmia rauhattomilla alueilla ja auttamaan nuoria sekä muita apua tarvitsevia henkilöitä avun pariin. Poliisin ennalta estävään työhön kuuluu olennaisesti yhteistyö muiden viranomaisten, yhteisöjen, perheiden ja yksityisen sektorin kanssa. Poliisin ennalta estävän työn on havaittu vähentäneen merkittävästi nuorten tekemää väkivaltaa. Poliisi on sosiaaliseen mediaan menon kautta pyrkinyt lisäämään nuorten luottamusta poliisiin, sekä saavuttamaan paremman keskusteluyhteyden nuorten kanssa. Poliisin ennalta estävän työn muotoja ovat esimerkiksi: Ankkuritoiminta, alueellisten turvallisuusongelmien ratkaisu, sekä huolta-aiheuttavien henkilöiden tilanteen arviointi. (Ennalta estävä työ Helsingin poliisissa 2024.)

Ennalta estävä työ on poliisissa erityistä osaamista vaativa työ, mutta toisaalta myös poliisin perustyötä. Ennalta estävän poliisityön erityisenä kohteena ovat lapset ja nuoret. Ennalta estävän toiminnon konstaapelit tuntevat alueellansa esiintyvät ongelmat, haasteet ja ilmiöt. Lainsäädäntö rajoittaa eri viranomaisten tiedonvaihtoa. Tämä hankaloittaa viranomaisten yhteistyötä. Tiedonvaihdon tulisi olla sujuvampaa. Myös toimivaltakysymykset asettavat rajoja viranomaisyhteistyössä. (Turkka & Saarholm 2023, 318.)

Poliisi puuttuu tarvittaessa nuoren rikoskierteen katkaisuun rikosprosessuaalisilla pakkokeinoilla. Pakkokeinojen käyttö edellyttää aina epäilyn tapahtuneesta rikoksesta. Mikäli ei ole epäilyä rikoksesta, ei poliisi pysty käyttämään pakkokeinoja. Nuoreen kohdistettavia pakkokeinoja ovat kiinnittäminen tai nouto, pidättäminen, matkustuskielto, tehostettu matkustuskielto, vangitseminen. Näistä pidättäminen, matkustuskielto, tehostettu matkustuskielto sekä vangitseminen edellyttävät, että nuori on yli 15-vuotias. Pakkokeinojen lisäksi Poliisilain (872/2011) puolelta löytyy myös toimivaltuuksia yleisen järjestyksen turvallisuuden ylläpitämiseksi. Tuolloin vapaudenmenetys voi kestää korkeintaan vuorokauden. (Forss 2023, 325.)

Poliisi pyrkii jatkuvasti kehittämään yhteistyötä oppilaitosten kanssa, sekä olemaan enemmän läsnä myös silloin, kun kyse ei ole turvallisuutta vakavasti vaarantavasta asiasta. Analysoinnin avulla pystytään kohdentamaan poliisin läsnäoloa oppilaitoksiin, joissa on suurin tarve poliisille. Poliisin läsnäoloa pyritään lisäämään myös teknologian avulla, esimerkiksi järjestämällä palaverieita etäyhteydellä. Henkisestä ja fyysisestä väkivallasta käytetään kouluissa nimeä koulukiusaaminen. On tutkittu, että kouluissa tapahtuva väkivalta pahenee sen jatkuessa

pidempään ja poliisi kutsutaan paikalle vasta silloin, kun kriisi on jo kehittynyt. Poliisin pyrkimys on olla oppilaitoksissa puuttumassa väkivaltaan jo varhaisemmassa vaiheessa, kehittää toimintamalleja yhteistyössä oppilaitosten kanssa, vahvistaa tapausten hallintaa ja vahvistaa tapahtumien moniviranomaistoiminnan johtamista. Poliisin ja oppilaitosten välisessä yhteistyössä viestintä ja tiedonkulku on erittäin tärkeitä. On tärkeää, että oppilaitoksissa tunnetaan poliisin ennalta estävä toiminto, sekä ymmärretään sen työmuodot. (Enska 2018, 20.)

2.4 Oppilaitosten keinot rikollisuuden ennaltaehkäisyssä

Koulu voi toimia nuorelle suojaavana turvapaikkana vastapainona riskitekijöiden ja murheiden täyttämästä kodista. Koulussa nuori voi kohdata turvallisia aikuisia ja kavereita, sekä saada arvostusta suorituksistaan. Kouluissa esiintyvä koulukiusaaminen ja väkivalta on yksi syrjäytymiseen liittyvä merkittävä ongelma yhteiskunnassamme. Yhteys koulukiusaamisen ja väkivallan sekä koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäämisen välillä on todettu tutkimuksissa. On todettu näiden johtavan väkivaltaiseen tulevaisuuteen. Käsittelemättömänä väkivaltaiset toimintamallit saattavat jatkua toistuvina toimintatapoina aikuisuuteen. Näiden syiden vuoksi kouluväkivaltaan puuttuminen on tehokas keino ehkäistä myös nuorisorikollisuutta. Kiusaamisen ja väkivallan käyttäytymisen kierteen katkaisu sekä fyysisten ja henkisten haavojen korjaaminen auttavat nuoren tulevaisuudessa. (Turkka & Saarholm 2023, 39-41.) Oppilaitoksissa selkeät toimintamallit ja käytännöt ovat avainasemassa rikosten ennaltaehkäisyssä etenkin tilanteissa, joissa ei ole mahdollisuutta saada poliisia oppilaitoksiin puuttumaan nuorten käyttäytymiseen. (Nuorisorikollisuus 2024, 45.)

Poliisihallituksen tekemän analyysin (Nuorisorikollisuus 2024, 70) mukaan on havaittu, että sekä virallisilla tahoilla, kuten poliisilla ja oikeuslaitoksella, että epävirallisilla toimijoilla, kuten perhe, naapurusto ja opettajat, on merkittävä vaikutus rikollisuuden vähentämisessä. Tämä tarkoittaa, että poliisin ohella myös kaikki nuorten arjessa mukana olevat tahot ovat tärkeässä asemassa rikollisuuden ehkäisyssä. Rikoksantorjuntakeinojen valinta oppilaitoksiin perustuu niiden kykyyn edistää turvallisuutta ja hyvinvointia oppilaitoksen ympäristössä. Kolme keskeistä keinoa ovat rikoksen pelon vähentäminen, tilannetorjunta sekä varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäisy. Näistä jokainen tukee oppilaitoksen turvallisuuskulttuuria ja ehkäisee rikollista käyttäytymistä. Yhteisesti nämä kolme keinoa luovat oppilaitokselle turvallisemman ympäristön, jossa opiskelijat voivat keskittyä oppimiseen ja hyvinvointiinsa. Ne tukevat myös laajempaa rikoksantorjuntakulttuuria, jossa yhteisö, ympäristön suunnittelu ja varhainen tuki muodostavat kokonaisuuden, joka ehkäisee rikollisuutta.

Rikoksen pelko on merkittävä tekijä oppilaitosten turvallisuudessa. Turvallisuuden tunteen vahvistaminen, kuten valvontakameroiden asentaminen ja ympäristön siisteyden ylläpitäminen, auttaa vähentämään pelkoa ja rohkaisee opiskelijoita liikkumaan oppilaitoksen tiloissa ilman pelkoa. Tämä puolestaan estää pelon aiheuttamia vaikutuksia, kuten sosiaalista

eristäytymistä tai tiettyjen alueiden välttämistä. Rikoksen pelon lievittäminen on tärkeää, sillä se voi vaikuttaa suoraan opiskelijoiden hyvinvointiin ja yhteisön toimivuuteen. (Rikoksen pelko 2024; Niemi 2000.)

Tilannetorjunta on toinen tehokas keino, joka keskittyy rikoksentekotilanteiden ehkäisyyn ympäristön suunnittelun avulla. Rakenteelliset toimenpiteet, kuten lukot, valvontakameroiden käyttö ja alueen hyvä valaistus, vähentävät rikosten toteutumisen riskiä ja lisäävät turvallisuudentunnetta. Tämä lähestymistapa on erityisen hyödyllinen omaisuusrikosten ja muiden suunniteltujen rikosten ehkäisyssä, sillä se vähentää mahdollisuuksia rikoksille ja tekee rikoksen tekemisestä vähemmän houkuttelevaa. (Tilannetorjunta 2024.)

Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäisy on keskeinen käytäntö oppilaitoksessa, koska se tukee opiskelijoiden hyvinvointia ja ehkäisee vakavampia ongelmia ennen niiden eskaloitumista. Opiskeluhoito, joka tarjoaa tukea ja resursseja varhaisessa vaiheessa, auttaa tunnistamaan riskejä ja puuttumaan niihin ennen kuin ne johtavat syrjäytymiseen tai rikolliseen käyttäytymiseen. Yhteisöllisyyden vahvistaminen ja sosiaalisen tuen tarjoaminen ehkäisevät nuorten eristäytymistä ja tukevat heidän sosiaalista ja psyykkistä kehitystään, mikä puolestaan vähentää rikollisuuden riskiä. (Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäisy 2024.)

2.4.1 Rikoksen pelon lieventäminen

Rikoksen pelko voi vaikuttaa yksilöön monin tavoin ja se voi ilmetä eriaistaisena huolestuneisuutena tai turvattomuuden tunteena. Se saattaa johtaa jokapäiväisen elämän rajoittumiseen, kuten tiettyjen paikkojen välttämiseen tai sosiaalisen eristäytymisen lisääntymiseen. Rikoksen pelko liittyy usein tiettyyn paikkaan tai ympäristöön, joka voi olla henkilölle tuttu. (Rikoksen pelko 2024.) Vuoden 2023 kansallisen rikosuhritutkimuksen mukaan vähän yli 14 prosenttia suomalaisista ilmoitti vältelleensä jonkin paikan tai useamman paikan vierailua, koska he kokivat väkivallan uhan mahdolliseksi (Beuker & Näsi 2023, 2). Niemi (2000, 279) kirjoittaa, että vakava rikoksen pelko voi vaikeuttaa arkea ja heikentää elämänlaatua. Vaikka rikosten pelko ei aina perustu todellisiin uhkiin tai rikollisuuden yleisyyteen, kokemuksena se on kuitenkin aito. Rikoksen uhriksi joutuminen tai tuttavien joutuminen väkivallan kohteeksi voi kasvattaa tätä pelkoa. Lisäksi media ja sosiaalisen median keskustelut voivat voimistaa pelkoa, koska ne korostavat dramaattisia tapahtumia ja synnyttävät liioiteltua kuvaa rikosten yleisyydestä.

Rikoksen pelko kattaa laajan skaalan huolestuneisuuden eri tasoja, alkaen rikoksen mahdollisuuden yleisestä tiedostamisesta ja ympäristön turvallisuusriskien arvioinnista. Vakavimmillaan se voi ilmetä jatkuvana huolena omasta ja ympäristön turvallisuudesta sekä ilmetä yli-reagointina tai turvallisuustekijöiden korostamisena. Kyseessä on ennen kaikkea emotionaalinen kokemus, eikä pelkästään rationaalinen riskiarvio. Tätä pelkoa muokkaavat monet yhteiskunnalliset tekijät ja henkilön oma elämäntilanne, kuten aiemmat rikoskohteeksi joutumisen

kokemukset tai läheisten vastaavat kokemukset. Huoli väkivalta- tai omaisuusrikoksen uhriksi joutumisesta voi vaihdella ajan ja yhteiskunnan tilanteen mukaan. Usein tällainen pelko on lyhytkestoista ja kontekstiin sidottua. Rikollisuuden lisääntyminen ei välttämättä suoraviivaisesti kasvata pelkoa, sillä sietokyky lievempää rikollisuutta kohtaan saattaa samalla kasvaa. Myös ympäristön ominaisuudet, kuten ikärakenne, vaikuttavat pelkoon; esimerkiksi nuoret eivät usein koe pienimuotoista rikollisuutta merkittävänä huolenaiheena, kun taas ikääntyessä huoli rikostapahtumista kasvaa huomion kiinnittyessä enemmän poikkeaviin ilmiöihin. Tiedotusvälineiden tarjoama kuva rikollisuudesta voi vaikuttaa erityisen uskottavalta niille, jotka ovat kaukana rikollisuuden suorasta kokemuspöydästä. (Niemi 2000, 279-280.)

Keinoja rikoksen pelon lieventämiseksi on Rikksentorjuntaneuvoston (Rikoksen pelko 2024) mukaan useita strategioita, jotka kattavat sekä yksilölliset että yhteisölliset näkökulmat. Rikollisuuden ehkäisemiseen kuuluu rikosten mahdollisuuksien vähentäminen sekä turvallisuuden ja turvallisuudentunteen vahvistaminen. Turvallisuuden tunteen vahvistamiseen ja rikoksen pelon vähentämiseen on olemassa monia keinoja. Turvallisuuden tunnetta voidaan parantaa vaikeuttamalla rikosten toteuttamista esimerkiksi asentamalla valvontakameroita tai erilaisia suojausjärjestelmiä. Vaikka nämä toimet eivät voi estää kaikkia rikoksia, niiden näkyvyys voi lisätä monien turvallisuudentunnetta. Monet turvallisuuden parantamiseen tähtäävät toimenpiteet liittyvät ympäristön suunnitteluun. Siisteys, hyvä ylläpito ja riittävä valaistus voivat lisätä positiivista käsitystä alueen turvallisuudesta. Alueilla, joissa on sekä asuin- että liiketiloja, ihmiset voivat tuntea olonsa turvallisemmaksi vuorokaudenajasta riippumatta. Eloisa katukuva ja ihmisten läsnäolo luovat tunnetta valvonnasta, mikä voi rohkaista niitä, jotka tuntevat epävarmuutta poistumaan kotoaan. (Rikoksen pelko 2024.)

2.4.2 Tilannetorjunta

Rikksentorjuntaneuvosto (Rikksentorjunnan rakentaminen. Paikallisen rikksentorjunnan ideakirja #1 2000, 30-31) määrittelee tilannetorjunnan niin, että tilannetorjunta keskittyy vaikuttamaan ympäristöihin ja olosuhteisiin, joissa ihmiset toimivat ja tekevät valintoja. Sen huomio kohdistuu rikollisten taipumusten sijaan tilanteisiin, jotka voivat edistää rikoksen syntymistä. Tietyt olosuhteet voivat tehdä rikoksista joko todennäköisempiä tai vähemmän todennäköisiä. Tilanne voi synnyttää houkutuksen rikoksen tekoon tai luoda sosiaalista jännitteisyyttä, joka saattaa johtaa esimerkiksi väkivaltaisiin yhteenottoihin. Sosiaalinen kitka viittaa tilanteisiin, kuten tuntemattomien ihmisten pakkautumiseen jonoon, mikä voi aiheuttaa konflikteja. Rikostilanteiden luonne riippuu yksilön rikollisista taipumuksista: rikollisuuteen taipuvaiset henkilöt hakevat aktiivisesti tilaisuuksia, kun taas muut eivät näin tee.

Tilannetorjunta tarkoittaa rikosten ehkäisemistä vähentämällä tilanteita, joissa rikoksen tekeminen olisi houkuttelevaa tai mahdollista. Tämä toteutetaan vaikeuttamalla rikostilanteiden syntyä ja vähentämällä tilaisuuksia rikosten tekoon. Tilannetorjuntaa suunniteltaessa

keskitytään tilanteisiin, joissa rikosentekijä arvioi potentiaalisia kohteita, uhreja ja otollisia olosuhteita rikoksen toteuttamiseen. Tavoitteena on tehdä rikoksista vaikeampia tai vähemmän kannattavia toteuttaa esimerkiksi lisäämällä kohteiden suojauksia ja valvontaa tai vähentämällä rikoksesta saatavaa hyötyä. Viime vuosikymmeninä tilannetorjunta on ollut suosittu keino erityisesti omaisuusrikosten ehkäisemisessä, mutta sen vaikutuksia on nähty myös väkivaltarikosten ja liikenne rikkomusten vähentämisessä. Tilannetorjunnan taustateorioina toimivat rationaalisen valinnan teoria ja rutiinotoimintojen teoria. Rationaalisen valinnan teorian mukaan rikosentekijä arvioi rikoksen riskit, hyödyt ja vaatimukset ennen sen tekemistä. Rutiinotoimintojen teoria taas korostaa sitä, miten rikoksen mahdollisuudet syntyvät osana arkipäivän tilanteita. Rikoksen toteutumiseen vaaditaan kolme tekijää: motivoitunut tekijä, otollinen kohde ja valvonnan puute. Jos jokin näistä puuttuu, rikosta ei synny. (Tilannetorjunta 2024.)

Graham ym. (1998, 71) toteavat, että rikosten tilannetorjunnalla pyritään vaikuttamaan suoraan siihen ympäristöön, jossa rikokset tapahtuvat. Tämä menetelmä soveltuu erityisesti omaisuusrikoksiin, kuten varkauksiin, murtoihin ja vahingontekoihin, sillä näissä rikoksissa tekijä yleensä arvioi etukäteen rikoksen tuomia hyötyjä suhteessa mahdollisiin riskeihin ja haittoihin. Vaikka tilannetorjunta voidaan tietyissä tapauksissa käyttää myös väkivaltarikosten ehkäisyyn, nämä rikokset ovat usein suunnittelemattomia ja spontaanimpia. Tilannetorjunnan tehokkuus riippuu siitä, kuinka rikosentekijä arvioi torjuntatoimenpiteiden vaikutusta teon hyödyn ja seurausten väliseen tasapainoon. Yksi tilannetorjunnan näkökulma on, että yksilöt punnitsevat rikoksen potentiaalisia hyötyjä sen vaikeuksien ja riskien vastapainona. Näin ollen rikoksia, erityisesti varkauksia, voidaan pitää osittain rationaalisen päätöksenteon seurauksena. Tämän näkemyksen mukaan olosuhteiden muutos voi vaikuttaa siihen, kuinka todennäköistä on, että rikos tehdään. (Rikosentorjunnan rakentaminen. Paikallisen rikosentorjunnan ideakirja #1 2000, 31.)

Rikosentorjuntaneuvoston mukaan tilannetorjunnan keinoja jaotellaan usein viiteen luokkaan: rikoksen vaikeuttaminen, riskien lisääminen, hyödyn minimointi, yllykkeiden vähentäminen ja verukkeiden poistaminen. Rikoksen vaikeuttaminen, eli rakenteellisin keinoin tunkeutumisen estäminen, hidastaminen tai sen vaikeuttaminen, esimerkiksi lukot, portit ja hälytinalitteet. Riskien lisäämisen tarkoituksena on kiinnijäämisen riskin kasvattaminen, kuten omavalvonta, vartiointi ja tekninen - /kameravalvonta. Hyödyn minimoinnin tavoite on kohteen arvon tai saatavan edun pienentäminen, kuten käteisen rahan vähentäminen ja helposti kerättävän ja myytävän omaisuuden pitäminen vaikeasti saatavilla. Yllykkeiden vähentämisen tavoitteena on rikoksen tekemistä houkuttelevien tilanteiden vähentäminen, esimerkiksi jonoja ja odotusaikoja lyhentämällä. Verukkeiden poistaminen on sääntöjen selventämistä ja vahvistamista, kuten käyttäytymisen sääntely ja päihteiden käyttämisen kiellosta muistuttaminen. Näitä tilannetorjunnan keinoja käytetään yleisesti omaisuusrikosten, kuten asunomurtojen ja myymälävarkauksien estämiseksi sekä esimerkiksi liikenne rikkomusten, kuten

ylinopeuden, ehkäisemiseen, mutta ne soveltuvat muuhunkin. Tilannetorjunnan kustannustehokkuutta arvioitaessa on havaittu, että varsinkin tekniset ratkaisut ovat hyödyllisiä ja vaikuttavia suhteessa kustannuksiinsa ja niiden vaikutuksia alueelliseen rikollisuuteen voidaan seurata helposti. (Tilannetorjunta 2024.)

2.4.3 Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäisy

Rikksentorjuntaneuvoston (Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäisy 2024) mukaan syrjäytyminen yhteiskunnasta ja rikollinen käyttäytyminen ovat usein yhteydessä toisiinsa. Ongelmat voidaan ehkäistä tukemalla perheitä, lapsia ja nuoria mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, ennen kuin ne ehtivät kasautua ja johtaa vakavampiin seurauksiin. Tällainen varhainen tuki voi estää nuoria ajautumasta syrjäytymisen ja rikollisuuden tielle. Varhainen tuki ja puuttuminen ovat keskeisiä keinoja syrjäytymisen ja rikollisuuden ehkäisyssä. Tällä tarkoitetaan erityisesti lapsille ja perheille tarjottuja palveluja, joiden avulla voidaan tunnistaa ja puuttua mahdollisiin riskeihin tai ongelmiin jo varhaisessa vaiheessa. Tavoitteena on vaikuttaminen lapsen tai nuoren kasvuympäristöön ja estää ongelmien kehittyminen, jotka myöhemmin saattaisivat johtaa rikoksenteekoon. Varhainen puuttuminen voi tuottaa positiivisia sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia, kun se toteutetaan ajoissa. Varhaista tukea tarjotaan erityisesti peruspalveluissa, kuten terveydenhuollossa ja sosiaalipalveluissa, jotka on suunnattu lapsille, nuorille ja heidän perheilleen. Tuki kohdennetaan erityisesti haavoittuvimmassa asemassa oleville yksilöille ja ryhmille. Lisäksi eri järjestöjen tarjoamat toimintamallit ja hankkeet tukevat syrjäytymisen ehkäisyä ja tarjoavat tukea eri kohderyhmille. (Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäisy 2024.)

Opiskelijoiden turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen on jo osa opetussuunnitelmia, opetusta ja opiskeluhoitoa. Keskittyminen oppilaitoksen toimintakulttuurin kehittämiseen, yhteisöllisyyden vahvistamiseen sekä tunne- ja vuorovaikutustaitojen opetukseen lisää oppilaiden yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Laitinen, ym. 2020, 30.) Opiskeluhoollolla on merkittävä rooli hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden lisäämiseksi. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL) määrittelee opiskeluhoollon toimenpiteinä, jotka edistävät oppilaiden ja opiskelijoiden oppimista, fyysistä ja psyykkistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhoito toteutetaan yhteisöllisenä ja yksilökohtaisena toimintana, jonka keskiössä ovat opiskelijoiden osallisuuden vahvistaminen sekä ympäristön turvallisuus ja terveellisyys. Kaikilla oppilaitoksen työntekijöillä on vastuu opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistämisestä, lisäksi terveydenhuollon ammattilaiset osallistuvat yhteistyössä tähän työhön. (Yhteisöllinen opiskeluhoito 2024.)

2.5 Aiemmat tutkimukset

Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti toteutti vuonna 2016 ensimmäisen oppilaitosten turvallisuustutkimuksen (OLT-2016), jossa tutkittiin koulujen turvallisuutta, väkivaltaa ja rikollisuutta. Tutkimukseen vastasi 833 rehtoria, tutkimus keskittyi

lukuvuoteen 2015-2016. Oppilaitosten turvallisuustutkimus (OLT-2016) kohdistui peruskouluihin ja lukioihin Suomessa. Tutkimuksen aineisto kerättiin rehtoreilta ja oppilaitostyypit, joita tutkimus käsitti, olivat: alakoulut (luokkatasot 1-6), yhtenäiskoulut (luokkatasot 1-9), yläkoulut (luokkatasot 7-9), yhteiskoulut (luokkatasot 7-9 + lukiot) ja lukiot. Tutkimuksessa käytettiin eri oppilaitostyyppien erillistä tarkastelua ja vertailua, aineisto painotettiin vastausprosentin ja otannan mukaan. (Näsi, Virtanen, & Tanskanen 2017, 2-3.) Oppilaitosten turvallisuuskyselyssä tarkasteltiin myös kouluissa käytössä olevia rikosentorjunnan menetelmiä, jotka voidaan karkeasti jakaa useisiin kategorioihin. Näihin kuuluvat turvallisuussuunnitelmat, henkilökunnan koulutus, oppilaille ja opiskelijoille suunnatut koulutustoimenpiteet, psykososiaaliset ohjelmat sekä rikosten tilannetorjunta. Tutkimuksessa keskityttiin rikosentorjuntakeinona kriminologiseen rutiinotoimintojen teoriaan perustuvaan tilannetorjuntaan. Tilannetorjunta keskittyy rikostilaisuuksien vähentämiseen ja vaikeuttamiseen, joka saavutetaan muun muassa lisäämällä valvontaa ja hallitsemalla ympäristöjä, joissa rikokset saattavat tapahtua. (Näsi ym. 2017, 13.)

Oppilaitosten turvallisuuskyselyllä oli kolme päätavoitetta. Ensimmäiseksi sen tarkoituksena oli tuottaa tilannekuvaa ja seurantatietoa oppilaitosten turvallisuudesta. Kysely perustui rehtorien antamiin sijaisarvioihin ja se keskittyi vakavampaan rikoskäyttäytymiseen. Tutkimuksen hyöty kasvoi, kun sitä voitiin toteuttaa säännöllisesti. Toiseksi kysely loi aineistoperustaa kriminologiselle tutkimukselle, jossa oppilaitosturvallisuuden vaihtelua selitettiin relevanttien taustamuuttujien avulla. Kolmanneksi tutkimuksen tuloksista pyrittiin saamaan empiriaan perustuvaa tietoa, jota voitiin hyödyntää käytännön turvallisuuden edistämässä. Vuoden 2016 kyselyn tulokset osoittivat eroavaisuuksia turvallisuustilanteessa ja valmiudessa eri oppilaitostyyppien, alakoulujen, yläkoulujen, yhteiskoulujen ja lukioiden välillä. (Näsi ym. 2017, 16.)

3 Ennaltaehkäisyn nykyiset käytännöt oppilaitoksissa

Koska lapset ja nuoret viettävät suurimman osan ajastaan koulussa, kouluympäristössä on erityisen tärkeää keskittyä heidän hyvinvointiinsa sekä mahdollisten ongelmien ja riskien tunnistamiseen (Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäisy 2024). Vuoden 2016 perusopetuksen opetussuunnitelmassa korostetaan turvallisuuteen liittyvien taitojen opettamista. Uudessa opetussuunnitelmassa painotetaan sitä, kuinka kouluympäristö voi parhaiten tukea oppilaan hyvinvointia ja kuinka oppilaat voivat ottaa aktiivisen roolin turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäjinä. Opetuksessa pyritään auttamaan oppilaita ymmärtämään oman ja muiden hyvinvoinnin merkitys ja antamaan heille välineitä hyvinvoinnin lisäämiseen. Lisäksi turvallisuusosaamiseen liittyviä tavoitteita sisällytetään eri oppiaineiden opetussuunnitelmiin, kuten tietoteknologian turvallisuus ja liikenneturvallisuus. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2016.)

3.1 Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäiseminen lukiossa

Opiskeluhoiltoa toteutetaan ennaltaehkävänä ja yhteisöllisenä toimintana, mikä tukee varhaista puuttumista ja syrjäytymisen ehkäisyä. Sen periaatteet määritellään lukiolaissa (714/2018), oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013), terveydenhuoltolaissa (1326/2013) sekä lastensuojelulaissa (417/2007). Opiskeluhoiltoa toteutetaan ennaltaehkävänä ja yhteisöllisenä toimintana, joka edistää opiskelijoiden hyvinvointia, terveyttä ja osallisuutta sekä turvaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen turvallisuuden oppimisympäristössä. Yhteisöllisyyttä tuetaan yhteistyöllä opiskelijoiden, huoltajien, sosiaali- ja terveysviranomaisten sekä muiden yhteistyötahojen kanssa. Lisäksi yksilökohtainen opiskeluhoilto tarjoaa henkilökohtaisia tukipalveluja, ja monialaiset ryhmät varmistavat tarpeenmukaisen tuen. Opiskeluhoilto huomioidaan lukion opetussuunnitelman perusteissa (2019) sekä oppilaitoskohtaisissa opiskeluhoiltosuunnitelmissa, joiden tarkoitus on varmistaa yhdenvertaisuus, laillisuus ja jatkuva kehittäminen.

3.1.1 Opiskeluhoilto lukiossa

Lukion opetussuunnitelman perusteissa 2019 määritellään lukiolakiin (714/2018), terveydenhuoltolakiin (1326/2013) ja oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin (1287/2013) perustuvat opiskeluhoillon keskeiset periaatteet, opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoillon tavoitteet ja vaatimuksista opetussuunnitelman ja oppilaitoskohtaisen opiskeluhoiltosuunnitelman laatimiselle. Opiskeluhoilto toteutetaan yhteisöllisenä opiskeluhoiltona ja yksilökohtaisena opiskeluhoiltona.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 3 ja 4 §:ssä säädetään, että opiskeluhoiltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkävänä ja yhteisöllisenä toimintana, joka on keskeinen osa lukion toimintakulttuuria. Tavoitteena on edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja sosiaalista vastuullisuutta. Lisäksi huolehditaan opiskeluyhteisön hyvinvoinnista sekä opiskeluympäristön turvallisuudesta, terveellisyydestä ja esteettömyydestä. Yhteisöllinen opiskeluhoilto perustuu opiskelijan osallisuuteen, myönteiseen vuorovaikutukseen ja varttuvan nuoren itsenäistymisen tukemiseen. Opiskelijoilla on oikeus ilmaista mielipiteensä oppilaitosyhteisöä koskevissa asioissa ja osallistua yhteisöllisen opiskeluhoillon kehittämiseen. (Lukiolaki 714/2018, 33 §; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 18 §.)

Myös huoltajia kannustetaan osallistumaan yhteistyöhön ja tukemaan oppilaitosyhteisön hyvinvointia. Yhteistyötä tehdään myös kunnallisten viranomaisten ja muiden toimijoiden kanssa, jotka edistävät nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta. Lukiolain (714/2018, 40 §) mukaisesti opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, joka koostuu fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Opetuksen järjestämisessä on ensisijainen tavoite turvata sekä opiskelijoiden että henkilökunnan turvallisuus. Opiskelijoiden aktiivinen rooli opiskeluyhteisön turvallisuuden edistämiseksi tukee sekä heidän hyvinvointiaan että

tarkoituksenmukaista toimintaa mahdollisissa turvallisuusriskeissä. Hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen on olennainen osa lukion toimintakulttuuria, joka huomioidaan kaikessa koulun toiminnassa. (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019, 33.)

Yksilökohtainen opiskeluhoito tarkoittaa opiskelijalle tarjottavia henkilökohtaisia tukipalveluja, kuten opiskeluterveydenhuoltoa, psykologi- ja kuraattoripalveluja sekä monialaisia, yksittäiseen opiskelijaan liittyviä tukitoimia, joita toteutetaan asiantuntijaryhmässä (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 5 §.) Palvelun tavoitteena on edesauttaa opiskelijan opiskelukykyä, terveyttä ja hyvinvointia, ja tunnistaa hänen yksilöllisiä tarpeitaan, jotka voivat liittyä niin henkilökohtaisiin olosuhteisiin kuin opiskelijaelämään. Yksilökohtaisella opiskeluhoitolla pyritään myös ehkäisemään ongelmien syntymistä varhaisessa vaiheessa ja varmistamaan tarvittavan tuen saaminen. (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019, 34.)

Yksilökohtaisen opiskeluhoiton toteutuksessa opiskelijan osallistuminen on keskeistä ja siihen pyritään aina opiskelijan suostumuksella. Opiskelijan mielipiteet ja toivomukset otetaan huomioon hänelle suunnatuissa toimenpiteissä ja ratkaisuisa. Toiminta perustuu opiskelijaa kunnioittavaan ja luottamusta rakentavaan vuorovaikutukseen, jossa opiskelijan itsenäisyyttä tuetaan. Opiskelijalle ja hänen huoltajalleen annetaan tietoa heidän oikeuksistaan liittyen opiskeluhoitoon sekä miten hänen asioitaan käsitellään lain edellyttämällä tavalla ja miten tiedot tallennetaan ja käsitellään. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 11 ja 18 §.)

Opiskeluhoiton monialainen yhteistyö toteutuu useiden opiskeluhoitoryhmien kautta, jotka muodostavat osan opiskeluhoiton kokonaisuutta. Näitä ryhmiä ovat: opiskeluhoiton ohjausryhmä, oppilaitoskohtainen opiskeluhoitoryhmä, tapauskohtaisesti koottava monialainen asiantuntijaryhmä (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 14 §). Koulutuksen järjestäjä vastaa opiskeluhoiton ohjausryhmän ja oppilaitoskohtaisen opiskeluhoitoryhmän asettamisesta. Yksittäisen opiskelijan asioiden käsittelyyn kokoonpanossa, kuten monialaisessa asiantuntijaryhmässä, tulee mukaan asiantuntijoita tilanteen vaatimalla tavalla. Kaikki ryhmät ovat monialaisia ja koostuvat opetushenkilöstöstä sekä opiskeluterveydenhuollon, psykologi- ja kuraattoripalveluiden edustajista. Ryhmillä on tarkasti määritellyt tehtävät, jotka vaikuttavat myös niiden kokoonpanoon. Koulutuksen järjestäjän tasolla opiskeluhoiton suunnittelusta, kehittämisestä ja ohjauksesta sekä arvioinnista vastaa opiskeluhoiton ohjausryhmä. Tämä ryhmä voi koostua usean koulutuksen järjestäjän edustajista ja sen tehtäviä voivat hoitaa myös muut tehtäviin soveltuvat ryhmät. Oppilaitoskohtainen opiskeluhoitoryhmä vastaa opiskeluhoiton suunnittelusta, sen toteutuksesta sekä toiminnan arvioinnista oppilaitoksessa. Ryhmä toimii yhteistyössä koulutuksen järjestäjän ja opiskeluhoiton palveluja tuottavien tahojen kanssa ja se voi kuulla asiantuntijoita, silloin kun se on tarpeellista. (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019, 34-35.) Monialainen asiantuntijaryhmä kootaan tapauskohtaisesti, kun opiskelijan tai opiskelijaryhmän tarvitsee saada tukea opiskeluhoiton palveluista. Ryhmä koostuu asiantuntijoista, joita valitaan käsiteltävän asian ja sen vaatiman osaamisen

mukaan. Asiantuntijaryhmän kokoonpano perustuu yksilölliseen arviointiin ja opiskelijan tai hänen huoltajansa suostumukseen. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 19 §.)

3.1.2 Opiskeluhuollon suunnitelmat

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019-määräyksen mukaan opiskeluhuollon suunnittelussa ja toteutuksessa paikallisella tasolla on kolme keskeistä suunnitelmaa: opiskeluhoitoa koskevan osan sisältävä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, paikallinen opetussuunnitelma, joka sisältää kuvauksen opiskeluhuollon käytännöistä sekä oppilaitoskohtainen opiskeluhoitosuunnitelma. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma laaditaan kuntatasolla, sen tarkoituksena on lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen sekä lastensuojelun kehittäminen. Tämä suunnitelma hyväksytään kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään neljän vuoden välein. Kunnan hyvinvointisuunnitelmaan pohjautuvat lasten ja nuorten terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta koskevat ohjeistukset huomioidaan paikallisessa opetussuunnitelmassa. Tämä suunnitelma ohjaa myös oppilaitoskohtaisen opiskeluhoitosuunnitelman laatimista. (Lastensuojelulaki 417/2007, 12 §; Lukiolaki 714/2018, 32 §; Terveydenhuoltolaki 1326/2013, 17 §.)

Opetussuunnitelmassa paikallisella tasolla kuvataan käytännön toteutus, joka perustuu lukion opetussuunnitelman perusteisiin ja liittyy lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman sisältöön. Tämä suunnitelma määrittelee myös oppilaitoskohtaisen opiskeluhoitosuunnitelman laatimisen linjaukset. (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019, 35-36.) Paikallinen opetussuunnitelma laaditaan yhteistyössä kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa (Lukiolaki 714/2018, 32 §; Terveydenhuoltolaki 1326/2013, 17 §). Muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa tehdään tarpeen vaatiessa yhteistyötä (Lukiolaki 714/2018, 32 §). Osassa oppilaitoskohtaisessa opiskeluhoitosuunnitelmassa käsitellyistä asioista on järkevää noudattaa yhdenmukaisuutta kaikkien koulutuksen järjestäjän oppilaitoksissa. Näitä asioita voidaan tarkentaa ja täydentää oppilaitoskohtaisesti, mikä tukee opiskeluhoollon palvelujen tasavertaista laatua ja saatavuutta oppilas- ja opiskeluhoitolain mukaan (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 12 §; 13 §.)

Koulutuksen järjestäjä vastaa oppilaitoskohtaisen opiskeluhoitosuunnitelman laatimisesta, se voi olla kahden tai useamman oppilaitoksen yhteinen suunnitelma. Suunnitelma valmistellaan oppilaitoksen, opiskeluhoollon henkilöstön, opiskelijoiden ja opiskelijoiden huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä. Suunnitelman laatimisessa voidaan tarvittaessa tehdä yhteistyötä muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 13 §.) Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019-määräyksen (2019, 36-40) mukaan suunnitelmassa arvioidaan opiskeluhoollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat palvelut, palveluiden yhdenvertainen saatavuus varmistetaan. Arviossa huomioidaan opiskelijoiden hyvinvointiin, terveyteen, opiskeluyhteisöön ja opiskeluympäristöön liittyvät tarpeet. Arvioita

voidaan päivittää tarpeen mukaan. Suunnitelma määrittelee myös, kuinka palvelut järjestetään ja miten työn- ja vastuunjako toteutetaan, yhteistyössä eri tahojen kanssa ja opiskelu- huollon palveluista tiedottaminen.

Suunnitelmassa tulee kuvata, miten järjestetään yhteisöllinen opiskeluhoolto, jonka tavoitteena on edistää opiskelijan ja opiskeluyhteisön terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Yhteisöllisyyttä edistetään toimenpiteillä, jotka koskevat oppilaitosyhteisöä, opiskelijoiden osallisuutta ja turvallisuutta. Suunnitelmassa käsitellään myös ympäristön terveyttä ja turvallisuutta edistäviä toimia sekä päihteiden käytön ehkäisemistä. Tämän lisäksi suunnitelma määrittelee, kuinka yhteistyö huoltajien kanssa toteutetaan. Suunnitelman tulee käsitellä toimenpiteet opiskelijoiden suojaamiseksi kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta. Tämä sisältää kiusaamisen ja väkivallan ehkäisemisen sekä niihin puuttumisen ja käsitellään myös nämä asiat yhteisö-, ryhmä- ja yksilötasolla. Suunnitelma määrittelee yksilöllisen tuen ja hoidon järjestämisen, sekä yhteistyön huoltajien ja viranomaisten kanssa. Opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan toiminta uhka- ja vaaratilanteissa sekä äkillisissä kriisitilanteissa. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä viranomaisten kanssa, ja siinä otetaan huomioon mahdolliset uhat ja vaarat, kuten ylioppilaskirjoitusten aikana. Suunnitelma sisältää kriisitilanteiden ehkäisyn, varautumisen ja toimintatavat, yhteistyön eri tahojen välillä sekä sisäisen ja ulkoisen tiedottamisen periaatteet.

Suunnitelmassa tulee olla, miten toteutetaan yksilökohtaisen opiskeluhoollon järjestäminen opiskelijan oppimisen, hyvinvoinnin sekä terveyden edistämiseksi. Tämä sisältää opiskeluterveydenhuollon, kuraattorin ja psykologin palvelut sekä monialaisen asiantuntijaryhmän toimintatavat. Yksilöllisten tukitoimien järjestäminen ja yhteistyö opinto-ohjauksessa, jatko-opintojen suunnittelu, opiskeluhoitokertomus, sen laatiminen ja säilytys ovat myös keskeisiä osia suunnitelmassa. Suunnitelmassa kuvataan opiskelijoiden ja huoltajien yhteistyö opiskeluhoollon suunnittelussa ja arvioinnissa. Tämä sisältää myös opiskelijan aseman huomioimisen opiskeluhoollon asiakkaana ja hänen suostumuksensa hakemisen yksilökohtaisessa huollossa. Lisäksi käsitellään käytänteitä opiskelijan toiveiden huomioimiseksi ja yhteistyötä huoltajien kanssa. Opiskeluhoollon omavalvonnasta vastaa koulutuksen järjestäjä, tehden yhteistyötä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Suunnitelmassa määritellään seurattavat asiat, käytettävät menetelmät, seurantatiedon käsittelystä ja sen hyödyntämisestä opiskeluhooltoja kehittäessä. Seurannan keskeisistä tuloksista tiedotetaan opiskelijoille, heidän huoltajilleen ja yhteistyötahoille. (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019, 34-36.)

Lukiolain (714/2018) mukaan opiskelijalla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Velvollisuus on suojella opiskelijoita kiusaamiselta, häirinnältä sekä väkivallalta on koulutuksen järjestäjällä. Lukiolain (714/2018) 30 §:n perusteella opiskelijoiden on käytäytyttävä kunnioitavasti ja vältettävä sellaista toimintaa, jolla voidaan vaarantaa muiden hyvinvointia tai turvallisuutta. Hyvän työrauhan luominen edellyttää lukioyhteisön yhteistyötä ja erilaisia

pedagogisia ratkaisuja. Koulutuksen järjestäjällä on lisäksi oikeus käyttää lukiolain mukaisia kurinpitokeinoja.

Lukiolain (714/2018) 40 §:ssä säädetään, että koulutuksen järjestäjän tulee paikallisen opetussuunnitelman yhteydessä valmistella suunnitelma, joka ohjeistaa kurinpitotoimenpiteiden käytön ja siihen liittyvät menettelytavat. Opetushallitus antaa ohjeet tämän suunnitelman laatimiseen lukion opetussuunnitelman perusteissa. Suunnitelman tarkoituksena on varmistua siitä, että kurinpitotoimia käytetään laillisesti, yhdenmukaisesti ja opiskelijoita tasapuolisesti kohdellen. Suunnitelma tukee lukion järjestyssääntöjen toteuttamista ja varmistaa, että kurinpitokeinoja käytetään hallinnon oikeusturvaperiaatteita noudattaen ja objektiivisesti, perustuen hyväksyttäviin syihin. Seuraamusten tulee olla kohtuullisia suhteutettuna tekoon, eikä niitä tule käyttää sopimattomissa tarkoituksissa, kuten kostamisessa. Suunnitelmaa laatiessaan koulutuksen järjestäjä tekee yhteistyötä lukion henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa ja kuulee opiskelijakuntaa ja henkilökuntaa ennen sen hyväksymistä. Huoltajien sekä sosiaali- ja terveysviranomaisten yhteistyö edistää suunnitelman laadintaa ja toteutusta. Tämä suunnitelma voi olla osa paikallista opetussuunnitelmaa tai erillinen dokumentti. (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019, 40-41.)

Lukion opetussuunnitelman perusteiden (2019, 41) mukaan suunnitelman tulee sisältää:

- Toimintatavat rikkomus- ja häiriötilanteissa, vastuiden määrittely sekä kuulemis- ja kirjaamiskäytännöt.
- Periaatteet, jotka varmistavat hallinnon oikeusturvaperiaatteiden noudattamisen.
- Henkilöstön koulutus ja osaamisen varmistaminen kurinpitotoimenpiteissä.
- Suunnitelman, järjestyssääntöjen ja laissa säädettyjen kurinpitokeinojen tiedottaminen.
- Yhteistyö huoltajien ja viranomaisten kanssa.
- Suunnitelman seuranta ja sen toteutumisen ja vaikuttavuuden arviointi.

3.2 Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäiseminen ammatillisessa oppilaitoksessa

Ammattioppilaitokset toteuttavat varhaista tukea ja syrjäytymisen ehkäisyä noudattamalla ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia (531/2017), oppilas- ja opiskelijahuoltolakia (1287/2013), terveydenhuoltolakia (1326/2010) sekä Opetushallituksen määräyksiä. Opiskelu- huoltosuunnitelmat varmistavat, että oppilaitoksessa yhdistyy yhteisöllinen ja yksilöllinen tuki, mikä edistää opiskelijoiden hyvinvointia, turvallisuutta ja sosiaalista osallisuutta. Monialainen yhteistyö opetustoimen, sosiaali- ja terveystoimen sekä viranomaisten kanssa tukee opiskelijoiden oppimista ja ehkäisee syrjäytymistä tarjoamalla tarpeenmukaista tukea, varhaista puuttumista ja kiusaamisen ehkäisyä. (Opetushallitus 2024.)

3.2.1 Opiskeluhoolto ammatillisessa oppilaitoksessa

Ammatillisen koulutuksen opiskeluhoolto perustuu lakiin ammatillisesta koulutuksesta (531/2017), oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin (1287/2013), terveydenhuoltolakiin (1326/2010) sekä Opetushallituksen määräyksiin. Opiskeluhoolto kattaa yhteisöllisen ja yksilöllisen tuen, joiden tavoitteena on opiskelijoiden hyvinvoinnin, oppimisen ja turvallisen ympäristön edistäminen. Koulutuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhooltosuunnitelma, joka määrittää tavoitteet, toimintaperiaatteet ja tukitoimet. Tämä suunnitelma tulee toteuttaa yhteistyössä oppilaitoksen henkilöstön, opiskelijoiden ja huoltajien kanssa sekä osana kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa. Hyvinvointialueet vastaavat opiskelijoiden psykologi- ja kuraattoripalveluista sekä opiskeluterveydenhuollosta. Yhteisöllinen opiskeluhoolto luo turvallisen ja osallistavan ilmapiirin, jossa ehkäistään kiusaamista ja poissaoloja. Yksilökohtaisessa opiskeluhoollosta tarjotaan terveydenhoitajan, lääkärin, kuraattorin ja psykologin palveluja. Opiskeluhoollon toteutus edellyttää myös yhteistyötä eri viranomaisten kanssa, ja opiskelijoille tulee tiedottaa tukimahdollisuuksista. (Opetushallitus 2024.)

Ammatillisessa koulutuksessa ei ole opetussuunnitelmaa kuten lukiossa, tässä yhteydessä opiskeluhoolto on koulutuksen järjestäjän mukaista toimintaa. Toimintaa varhaisen tuen toteuttamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi ohjaavat laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017), oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013), terveydenhuoltolaki (1326/2010) sekä Opetushallituksen määräys (OPH-4609-2022). Ammatillisessa koulutuksessa opiskeluhoolto on rakennettu toimivaksi ja johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi, joka yhdistää yhteisöllisen huollon ja yksilöllisen tuen opiskelijoille (Opetushallitus 2024).

Koulutuksen järjestäjän on laadittava suunnitelma, joka kattaa opiskeluhoollon kokonaisvaltaisen toteutuksen. Suunnitelmassa tulee määritellä opiskeluhoollon tavoitteet, keskeiset toimintaperiaatteet sekä toimenpiteet, joilla varmistetaan sen toteutus ja valvonta (omavalvonta). Koulutuksen järjestäjän tulee myös valvoa suunnitelman toteutumista oppilaitoksissa ja tarvittaessa päivittää sitä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 13 §.) Opetushallituksen määräyksen (Opetushallitus 2024) mukaan opiskeluhoolto pyrkii edistämään ja ylläpitämään opiskelijoiden oppimista sekä heidän psyykkistä ja fyysistä terveyttään, samalla tukien sosiaalista hyvinvointia. Se koostuu yhteisöllisestä yksilöllisestä opiskeluhoollosta. Vastuu opiskeluhoollosta kuuluu oppilaitoksen henkilöstölle ja opiskeluhooltopalveluista vastaaville viranomaisille. Vastuu opiskeluyhteisön kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista on ensisijaisesti oppilaitoksen henkilökunnalla.

Koulutuksen järjestäjän tulee toteuttaa opiskeluhoolto yhteistyössä opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että kokonaisuus on saumaton. Alueellisesta näkökulmasta hyvinvointialue vastaa psykologi- ja kuraattoripalvelujen järjestämisestä kyseisellä alueella sijaitsevien oppilaitosten opiskelijoille, riippumatta opiskelijan kotipaikasta. Lisäksi

hyvinvointialue huolehtii opiskeluterveydenhuollosta terveydenhuoltolain mukaisesti. (Opetushallitus 2024.)

Palvelujen tulee pääasiassa olla tarjolla oppilaitoksen tiloissa. Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskelijat ja heidän huoltajansa ovat tietoisia opiskeluhuollon palveluista ja käytävissä olevista tukimuodoista. Oppilaitoksen ja opiskeluhuollon henkilöstöllä on velvollisuus ohjata opiskelijoita hakemaan tarvitsemiaan palveluja. Koulutuksen järjestäjän tulee laatia suunnitelma, joka määrittelee, miten opiskeluhuollon kokonaisuus toteutetaan. Tämä suunnitelma laaditaan oppilaitoksen henkilöstön, opiskeluhoitopalvelujen työntekijöiden, opiskelijoiden ja opiskelijoiden huoltajien kanssa yhteistyössä. (Opetushallitus 2022, 1; Opetushallitus 2024.)

Opiskelijoita tulee kannustaa myös työkykyasson suorittamiseen osana opiskelun edistämistä. Opiskeluhoitopalvelujen tukitoimet edellyttävät joustavaa yhteistyötä työelämän, eri alojen asiantuntijoiden ja viranomaisten kanssa, erityisesti silloin, kun tarvitaan erityistä tukea tai kuntouttavia toimenpiteitä. Monialaisten asiantuntijaryhmien kokoaminen opiskelijan suostumuksella voi tukea hänen oppimistaan ja hyvinvointiaan, ja näiden ryhmien tavoitteena on vahvistaa opiskelijan kokonaisvaltaista tukea ja edistää hänen koulutuksellista etenemistään. (Opetushallitus 2022, 2-3.)

Yhteisöllisen opiskeluhoitopalvelun tavoitteena on henkilökunnan ja opiskelijoiden yhteistyöllä luoda turvallinen ja hyvinvointia tukeva oppimisympäristö. Tämä työ on kiinteä osa oppilaitoksen toimintakulttuuria ja toteutuu sekä opetuksen yhteydessä että hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä edistävien toimenpiteiden kautta. Yhteisöllisellä opiskeluhoitopalvelulla pyritään vahvistamaan opiskelijoiden tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä tukemaan heidän mielenterveyttään ja terveellisiä elämäntapojaan. Tällainen työ auttaa myös vähentämään kiusaamista ja ehkäisemään tarpeettomia poissaoloja. Opiskeluhoitopalvelun toimintaa ohjaa suunnitelma, jonka laatimista koskevat periaatteet ja tavoitteet on määritellyt Opetushallitus. (Opetushallitus 2022, 3; Opetushallitus 2024.)

Opetushallitus määrittää, että yksilökohtainen opiskeluhoito järjestetään tarjoamalla opiskelijalle terveydenhoitajan, lääkärin, kuraattorin ja psykologin palveluja. Terveydenhoitaja seuraa opiskelijan terveydentilaa hänen opintojensa aikana. Opiskelija voi ottaa yhteyttä terveydenhoitajaan, jos hänellä on huolia tai ongelmia terveyteen liittyen. Kuraattori puolestaan tarjoaa tukea opiskelijalle, jos hän kohtaa vaikeuksia perhetilanteessa tai muissa sosiaalisissa suhteissa. Psykologi tukee opiskelijaa mielenterveyteen liittyvissä asioissa ja pyrkii edistämään hänen hyvinvointiaan. (Opetushallitus 2024.) Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 18 §:ssä ja Opetushallituksen määräyksessä (Opetushallitus 2022, 3) säädetään, että Opiskeluhoitopalvelussa työskentelevillä on salassapitovelvollisuus opiskelijan henkilökohtaisista asioista. Mikäli opiskelija suostuu ja se on opiskelijan edun mukaista, opiskeluhoito voi

tehdä yhteistyötä myös täysi-ikäisen huoltajan, muiden mahdollisten hoitohenkilöiden tai kuntoutusverkostojen kanssa, jotta opiskelijan hyvinvointi ja tuki voidaan turvata parhaalla mahdollisella tavalla.

3.2.2 Opiskeluhoultosuunnitelman laatiminen ja seuranta

Opetushallituksen määrittämien opiskeluhoollon käytäntöjen mukaan koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus laatia opiskeluhoultosuunnitelma (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, 13 §). Suunnitelman tulee sisältää selkeät tavoitteet, periaatteet ja toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi, sekä toimintojen seurannan (omavalvonta) ja arvioinnin mekanismit. Lisäksi suunnitelmassa määritellään paikallisesti tarkennettavat tiedot eri asiakokonaisuuksista (Opetushallitus 2022, 3-4). Koulutuksen järjestäjä on vastuussa siitä, että suunnitelman toteutumista seurataan ja tarvittaessa päivitetään. Suunnitelman valmistelussa tulee tehdä yhteistyötä oppilaitosten henkilöstön, opiskeluhoultopalveluiden työntekijöiden, opiskelijoiden sekä heidän huoltajiensa kanssa. Se tulee liittää osaksi kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa terveydenhuoltolain (378/2022) 15 §:n mukaisesti.

Opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoultopalveluista tulee tehdä arvio opiskeluhoultosuunnitelmaa laadittaessa. Tavoitteena on varmistaa, että palvelut (kuten opiskeluterveydenhuolto, kuraattori- ja psykologipalvelut) ovat yhdenvertaisesti saatavilla kaikille opiskelijoille ja toimivat tehokkaasti. Arvioissa otetaan huomioon opiskelijamäärät, erityisesti erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat, sekä opiskelijoiden terveyteen, hyvinvointiin ja oppimisympäristöihin liittyvät tarpeet. Opiskeluhoollon toteuttaminen edellyttää tiivistä yhteistyötä opiskelijoiden, huoltajien ja muiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa. Suunnitelmassa tulee määritellä käytännöt ja yhteistyötavat, joilla varmistetaan opiskelijoiden osallistuminen sekä opiskeluhoultopalvelujen henkilöstön ja huoltajien vuorovaikutus. Tämän yhteistyön kautta pyritään vahvistamaan opiskelijoiden osallisuutta ja tukemaan heidän hyvinvointiaan. Lisäksi opiskeluhoollon suunnitelmaan kuuluu yhteistyö monialaisten asiantuntijoiden kanssa, kuten nuorisotoimen, lastensuojelun ja poliisin kanssa. (Opetushallitus 2022, 5.)

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 80 § mukaan opiskelijoilla on oikeus opiskella turvallisessa ympäristössä. Turvallisuuden takaaminen edellyttää koulutuksen järjestäjältä suunnitelmallista kulttuurin kehittämistä, osallistavaa valmistelua ja yhteisesti sovit-
tuja toimintatapoja. Lisäksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (164/2022) 80 §:ssä to-
detaan, että opettajan tai rehtorin on ilmoitettava oppimisympäristössä tai koulumatkalla il-
menevästä häirinnästä, syrjinnästä, kiusaamisesta, tai väkivallasta opiskelijan huoltajalle tai
opiskelijan muulle lailliselle edustajalle. Tarkoituksena tällä ilmoitusvelvollisuudella on oppi-
laitoksessa ja koulumatkalla tapahtuva kiusaamisen ja häirinnän esiin tuominen, mikä edes-
auttaa kokonaiskuvan selvittämistä sekä parantaa oppilaitoksen ja kodin välistä yhteistyötä.

Lain ammatillisesta koulutuksesta (531/2017) 80 §:n ja oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 13 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän tulee kuvata toimenpiteet häirinnän, kiusaamisen ja väkivallan ehkäisemiseksi, niiden ilmenemisen seuraamisesta ja niihin puuttumisesta. Suunnitelmaa laadittaessa opiskelijoiden keskinäiset vuorovaikutussuhteet sekä opiskelijoiden että oppilaitoksessa työskentelevien väliset suhteet tulee ottaa huomioon ja sen on käsiteltävä seuraavia asioita:

- Kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään puuttuminen ja niiden ehkäiseminen.
- Kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän käsittely oppilaitosyhteisössä, opiskelijaryhmässä ja yksilötasolla.
- Yksilöllisen tuen tai hoidon järjestäminen, jatkotoimenpiteet ja jälkiseuranta niin epäillyn kuin uhriin liittyen.
- Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.
- Viranomaisten kanssa tehtävä yhteistyö.
- Suunnitelman esittely ja tiedottaminen henkilöstölle, opiskelijoille, huoltajille, viranomaisille ja yhteistyötahoille.
- Kuvaus suunnitelman päivittämisestä, seurannasta ja arvioinnista.

3.3 Yhteistyökäytännöt

Nuorten rikollisen käyttäytymisen ehkäisy vaatii eri tahojen toimivaa tiedonvaihtoa ja monien toimijoiden verkostoa. Kokonaistilanteen arviointi toimii parhaiten, kun eri toimialoista tulevat ammatillaiset yhdistävät osaamisensa ja tietonsa. Yhteistyön laatu heijastuu nuorten saamaan hoitoon ja tukeen. Oppilaitokset tekevät poikkihallinnollista yhteistyötä poliisin ja eri järjestöjen kanssa. (Monialainen yhteistyö ja tiedonkulku 2023.)

Ankkuritoiminnalla pyritään edistämään lasten ja alle 18-vuotiaiden nuorten hyvinvointia, sekä ennaltaehkäistä rikoksia ja rikoskierteiden syntymistä. Ankkuritoiminnan toimintamalli on valtakunnallinen. Ankkuritoiminta perustuu moniammatilliseen yhteistyöhön ja yhteisesti sovittuihin rakenteisiin. Ankkuritiimi koostuu nuoren elämän asiantuntijoista: poliisista, sosiaalitoimesta, terveystoimesta ja nuorisotoimesta. Ankkuritoiminnan yhtenä päätavoitteena on edistää nuorten hyvinvointia, ennaltaehkäistä rikoksia, tarjota nuorelle sekä hänen perheelleen apua ja tukea oikea-aikaisesti, ehkäistä syrjäytymistä sekä tunnistaa väkivaltaista radikalisoitumista ja ekstremismia. Ankkuritoiminnassa pyritään kohtaamaan nuori kokonaisvaltaisesti ja yksilöllisesti. Ensisijaisena pidetään nuoren etua. Nuorta pyritään tukemaan varhaisessa vaiheessa ja tunnistamaan nuoren voimavarat. Ankkuritoiminnassa huoltajat ja vanhemmat otetaan mukaan. Nuoren tilanteen kokonaisvaltaisella kartoituksella pyritään mahdollistamaan nuorelle varhainen tuki. Ankkuriprosessi käynnistyy ilmoituksen kautta. Ankkuritiimin toimija saa ilmoituksen nuoreen kohdistuvasta huolesta. Ilmoituksen voi laatia ammattilainen, nuoren läheinen tai nuori itse. Ankkuritiimin moniammatillisessa tiimissä kartoitetaan

ilmoituksen pohjalta nuoren tilannetta. Kartoituksen jälkeen sovitaan tapaaminen nuoren ja hänen läheistensä kanssa. (Ankkuritoiminnan käsikirja 2022.)

Lähipoliisitoiminta on yksi poliisin perustehtävistä. Lähipoliisitoiminnan tavoitteena on läsnäololla tuottaa turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta, ehkäistä ja vähentää rikollisuutta ja järjestyshäiriöitä (Lähipoliisitoiminnan strategia 2010). Lähipoliisitoiminta on yksi osa poliisin näkyvää valvontaa ja on yksi poliisin ennalta estävän toiminnan strategian työmuoto. Lähipoliisitoiminnalla pyritään lisäämään poliisin tunnettavuutta ja luottoa poliisiin. Lähipoliisitoiminnassa poliisi haluaa olla osa yhteisöä, jolloin poliisin näkyvyys tekee poliisin helpommin lähestyttävämmäksi nuorille. Jalkautunutta poliisia on helpompi lähestyä ja häneltä on helppo kysyä neuvoa. (Alamommo & Bergström 2023.)

Aseman Lapset ry -järjestön tehtävänä on lasten ja nuorten turvallisen kasvun sekä perheiden hyvinvoinnin edistäminen ja syrjäytymisen torjuminen. Aseman Lapset pyrkii lisäämään aikuisen läsnäoloa nuorten arjessa. Järjestössä työskentelee lähes 50 kasvatus- ja sosiaalialan ammattilaista. Aseman Lapset järjestön toimintaa määrittävät avoimuus, inhimillisuus ja läsnäolo. Aseman Lapsien yksi tärkeimmistä tehtävistä on saada ja saattaa kuuluviin myös niiden nuorien ääniä, jotka ovat rosoisempia, ja jotka saattavat tarvita aikuisen tukea sanojen löytämiseen. Avainasemassa toiminnassa on toisten kohtaaminen. Nuorta tukemassa on vapaaehtoisia, ammattilaisia sekä muita aikuisia. Visiona onkin: Kohtaamalla hymyileviä nuoria.

Aseman Lapsien toimintamuotoina on:

- Jalkautuva työ, löytävä nuorisotyö, Walkers-bussi
- Tunne- ja vuorovaikutustaidot: Friends-toiminta, Friends på svenka, Killevippen-projekt, Hyvän arjen rakentajat -ohjelma
- Konfliktityö: Katusovittelu, K-O-Kiusaamiseen puuttuva työ
- Rikostyö, sekä koulutus ja tutkimushankkeet: Pasila-toiminta, Ripa-hanke, Pirunpolska-tutkimushanke, NUKO-hanke, Sawian-hanke

Aseman Lapset tekee työtään ennakkoluulottomasti ja yhteistyötä tehdään myös sellaisten tahojen kanssa, jotka eivät perinteisesti ole toimineet nuorisotyön saralla. Toiminnassa pyritään näkemään oireiden taakse ja varmistamaan, että nuori saa tarpeitaan vastaavaa tukea. (Aseman Lapset 2024.)

Elämäni Sankari ry on ehkäisevän päihdetyön järjestö. Järjestön tavoitteena on vähentää ja ehkäistä päihdehaittoja: lisäämällä kohderyhmille luotettavaa tietoa päihteistä, lisäämällä kohderyhmille tietoa mistä saada tarvittaessa apua sekä vaikuttaa kohderyhmien asenteisiin päihdekielteisyyttä lisäten. Järjestön toimintaa ohjaavat seuraavat arvot: ”Aitous ja välittäminen”, ”Asiantuntijuudella vaikuttavuutta”. Järjestön missiona on: ”Kohtaamme, näemme, kuulemme - luomme näköaloja hyvinvointiin”. Järjestön visiona on: ”Läsnä olevampi ja

empaattisempi tulevaisuus, jossa jokaisella on OIKEUS tulla kohdatuksi”. Järjestö tekee pääosin kohtaavaa työtä kouluissa ja oppilaitoksissa. Kohtaava työ on pääosin ihmisten välistä vuorovaikutusta, kanssakäymistä, tiedon jakamista sekä vaikuttamista asenteisiin ja arvoihin. Järjestö pyrkii edistämään toiminnallaan ihmisten hyvinvointia ja terveyttä. (Elämäni Sankari 2024.)

Opetushallitus on tukenut hankkeita, jotka kehittävät toimintamalleja nuorten jengiytymisen ja rikollisuuden ehkäisemiseksi toisen asteen oppilaitoksissa. Näihin hankkeisiin on myönnetty valtionavustusta ja niiden tavoitteena on vahvistaa opetus- ja ohjaushenkilöstön valmiuksia kohdata nuoria ja tunnistaa rikollista käyttäytymistä mahdollisimman varhain. Merkittävin aiheeseen liittyvä hanke on 13. huhtikuuta 2023 Opetushallituksen rahoituksen valtionavustushaulla käynnistämä hanke, jonka tavoitteena on ehkäistä nuorten jengiytymistä ja nuorisorikollisuutta toisen asteen oppilaitoksissa. Avustuksen määrä oli yhteensä 4,6 miljoonaa euroa, tästä summasta 3 miljoonaa euroa kohdennettiin Ankkuritoiminnan ja sen laajentamisen tukemiseen ammatillisessa koulutuksessa ja lukioissa. Kehittämistyön tarkoituksena on torjua nuorten väkivaltaista käyttäytymistä, jengiytymistä ja rikollisuutta ja sen avulla pyritään myös parantamaan vuorovaikutus- ja tiedonkulkukäytäntöjä koulutuksen järjestäjien ja Ankkuritiimien välillä. Avustuksen toinen osa, 1,6 miljoonaa euroa, suunnattiin toimenpiteisiin, jotka tukevat kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemistä oppilaitoksissa. Hankkeilla pyrittiin myös vahvistamaan opetus- ja ohjaushenkilöstön hyvinvointi- ja turvallisuusosamista. Tavoitteena oli kehittää toimintamalleja ja käytäntöjä, jotka tukevat nuorten hyvinvointia ja ehkäisevät rikollista käyttäytymistä jo varhaisessa vaiheessa. (Opetushallitus 2023.)

4 Tilastoja nuorten tekemistä rikoksista

Rikostilastojen tuloksia arvioidessa tulee huomioida, että rikostilastoihin vaikuttavat nuorten rikoskäyttäytymisen lisäksi useat muut tekijät. Esimerkiksi muutokset ihmisten rikosten ilmoittamisalttiudessa, muutokset viranomaisten kontrollin kohdistamisessa ja kontrollin tehon muutokset vaikuttavat tilastoidun rikollisuuden määrään. Myös rikosten nimeämiskäytännön muutokset vaikuttavat tilastoihin. Useasti tilastot ovat bruttotilastoja. Bruttotilastoissa useampiin rikoksiin syylistynyt henkilö sisältyy tilastoihin useita kertoja. (Marttinen & Salmi 2009, 201.) Poliisin tietoon tulleita rikoksia voidaan ajatella jäävuoren huippuna, koska suurin osa piiloon jääneestä kokonaisrikollisuuden määrästä muodostaa pinnan alle jääneen jäävuoren suurimman massan. Väkivaltarikoksista poliisille ilmoitetaan eniten perusmuotoisista pahoinpitelyistä. Kuitenkin kyselytutkimusten perusteella nuorten tekemä väkivalta on pääosin lievää. Lievät pahoinpitelyt näyttävätkin jäävän piilorikollisuudeksi eivätkä näy tilastoissa. Piilorikollisuutta pystytään tutkimaan vain edustavilla rikoskyselyillä. Kyselyissä vastaajat ilmoittavat rikoskokemuksistaan ja teoistaan. Tällä keinolla saadaan parempi kuva kokonaisrikollisuudesta ja rikoksista, joista ei ilmoiteta viranomaisille. Itseilmoitettuun

rikoskäyttäytymiseen liittyviä kyselytutkimuksia voidaan pitää suhteellisen luotettavina. Kyselytutkimusten ongelmana voidaan pitää saavutettavuutta. (Kaakinen ym. 2023, 54-55.)

4.1 Tilannekuva

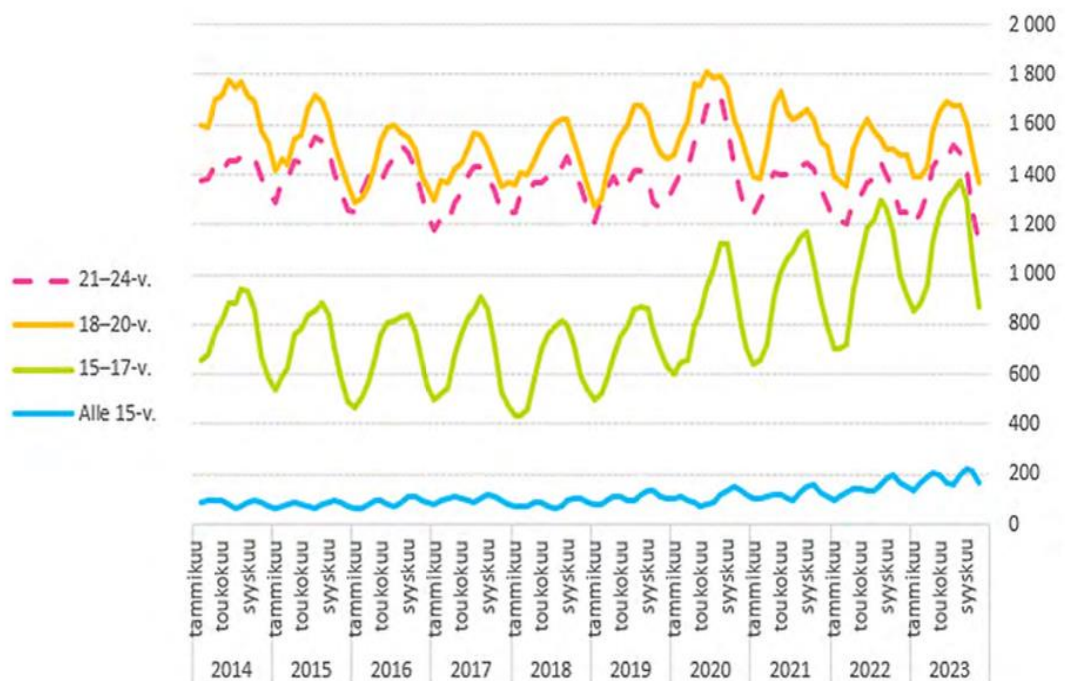
Alle 18-vuotiaiden nuorten tekemät rikokset ovat rikosten lukumäärällisesti kokonaisuudessaan lisääntyneet viime vuosina. Vaikka omaisuus- ja liikenne-rikokset ovat yleisimpiä nuorten tekemiä rikoksia, varsinaisen nuorisorikollisuuden ydintä ovat kuitenkin ydintä ovat ryöstö- ja väkivaltarikokset. Tyypillisimmin omaisuus- ja huumausainerikoksiin syyllistyneelle nuorelle kasaantuu useampia rikoksia. Näiden nuorien kohdalla myös rikoksen uhriksi joutumisen todennäköisyys kasvaa. Nuorten rikosten lisääntyminen on poliittisesti mielletty vakavaksi ongelmaksi. Poliisin operatiivisessa toiminnassa on havaittu viranomaisvastaisuuden kasvua ja auktoriteettien kunnioittamisen vähentymistä. (Nuorisorikollisuus 2024, 3-4.) Vuosien 2021-2023 tilastojen perusteella nuoret ovat syyllistyneet eniten näpistys-, liikenne-, pahoinpitely-, vahingonteko- ja kunnianloukkauksrikkoksiin. Ryöstörikosten osalta nuorten tekijöiden osuus on ollut 51 prosenttia suhteutettuna kaikkiin ikäryhmiin. Ryöstörikosten määrä oli kasvanut yli kymmenellä prosentilla vuosien 2014-2016 tilastoista. Yli kymmenen prosentin kasvu tilastossa oli myös kunnianloukkauksissa ja laittomissa uhkauksissa. (Nuorisorikollisuus 2024, 32-33.)

Taulukko 1: Eräisiin rikoksiin epäillyksi kirjatut alle 21-v. ja heidän osuutensa kaikista epäillyksi kirjatuista 2014-16 ja 2021-2023 (Nuorisorikollisuus 2024, 33)

Rikosnimike	ka. 2014– 2016	ka. 2021– 2023	Muutos (%)	Alle 21- v. (%) (ka. 2014– 2016)	Alle 21- v. (%) (ka. 2021– 2023)	Muutos (pros. yks.)
Ryöstö	425	789	85,6	39,6	51,0	11,4
Vahingonteko	2 877	3 083	7,2	37,8	39,0	1,2
Lievä vahingonteko	1 231	1 172	-4,8	35,6	38,8	3,2
Törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen	1 042	1 701	63,3	28,3	35,3	7
Niskoittelu poliisia vastaan	266	440	65,7	26,9	31,0	4,1
Kunnianloukkaus	392	1 026	161,5	17,9	29,9	11,9
Raiskaus	116	302	159,9	19,2	28,0	8,8
Pahoinpitely	3 757	6 195	64,9	19,9	27,3	7,4
Laiton uhkaus	1 022	2 267	121,8	15,3	25,9	10,6
Lievä pahoinpitely	1 446	1 696	17,2	19,2	24,1	5
Näpistys	8 581	9 345	8,9	21,9	23,1	1,3
Kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta	4 516	5 072	12,3	20,4	21,8	1,4
Toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapito	746	782	4,8	18,1	21,7	3,7
Törkeä pahoinpitely	244	352	43,9	16,3	21,5	5,2
Kotirauhan rikkominen	393	498	26,6	16,1	21,4	5,3

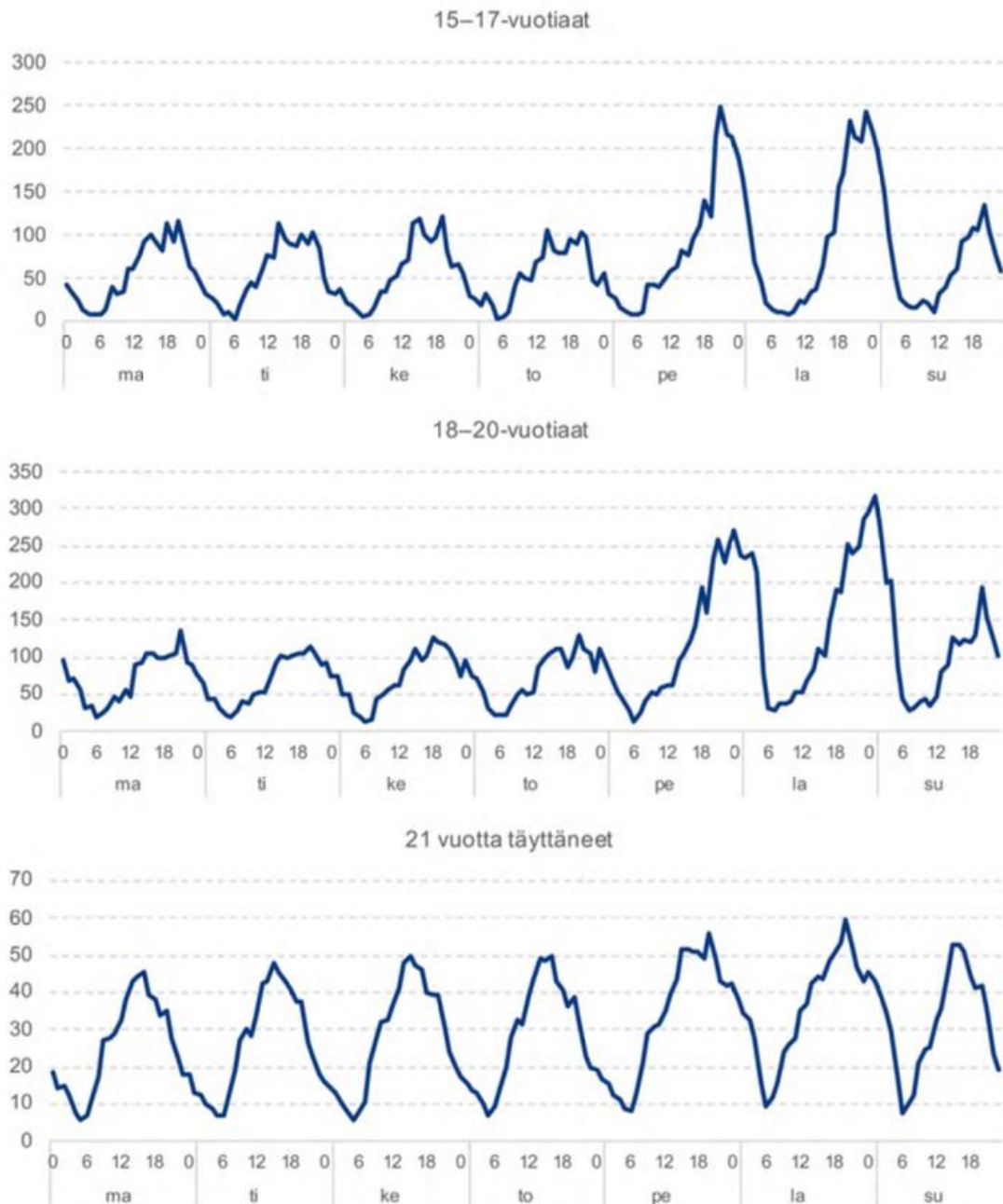
Uutisointi nuorten tekemistä rikoksista saattaa antaa kansalaisille vääränlaisen kuvan nuorisorikollisuuden tilanteesta ja ruokkia pelkoa. Medioille olennaisinta uutisoinnissa on uutisarvon tuottaminen. Mediassa esiintyy pääasiassa uutisia vakavista ja poikkeuksellisista rikoksista sekä kielteisestä kehityskulusta. Julkisessa keskustelussa on tuotu esille huoli nuorten mukana kantamista teräseistä. Poliisille nuoret ovat perustelleet syyn teräseen kantamiselle olevan oma turvallisuus. He ovat ilmaisseet, että heidän pitää pystyä puolustautumaan tarvittaessa. Uhasta kysyttäessä, nuoret eivät yleensä osaa edes määritellä mikä heitä uhkaa. Myös osa vanhemmista on sitä mieltä, että puukon kantaminen mukana on oikeutettua, jolloin vanhemmat saattavat kyseenalaistaa oppilaitosten oikeutta ottaa nuorelta mukana ollut puukko pois. (Nuorisorikollisuus 2024, 43.)

Koronapandemia aiheutti suuria muutoksia nuorten elämään. Nuorisotilat, koulut ja harrastuspaikat suljettiin. Nuoret jäivät ilman tekemistä. Koronavuosien jälkeen ostoskeskuksista on tullut nuorten keskuudessa suosittuja oleskelupaikkoja. Ostoskeskuksissa päädytään usein ratkomaan ristiriitatilanteita muilla keinoilla kuin puhumisella. (Nuorisorikollisuus 2024, 29.) Koronapandemian rajoitukset aiheuttivat useissa nuorissa ahdistuneisuutta ja jopa itsetuhoisuutta. Tämän seurauksena osa nuorista oli entistä valmiimpia ottamaan tietosiakin riskejä. (Nuorisorikollisuus 2024, 31.) Koronapandemia aiheutti vuonna 2020 nuorten keskuudessa selkeän hetkellisen nousun rikostilastoissa (Kuvio 1).

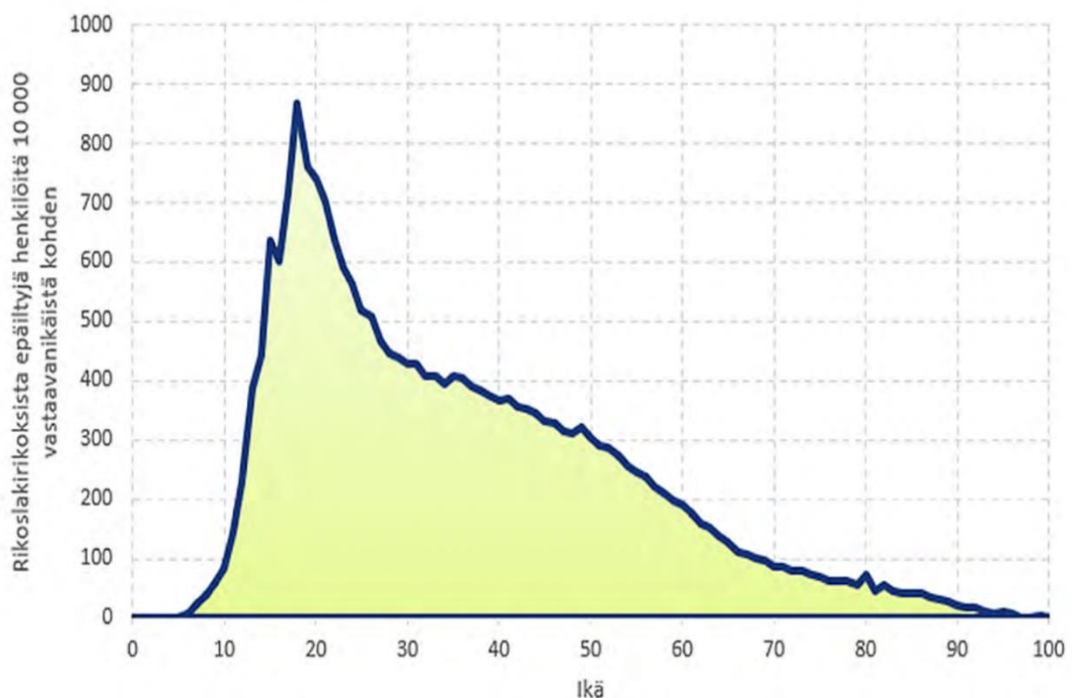
Kuvio 1: Rikoslakirikoksista epäillyiksi kirjatut nuoret ikäryhmittäin 100 000 ikäryhmään kuuluvan kohden kuukausi- tasolla 2014-2023, 3 kk liukuva ka. (Nuorisorikollisuus 2024, 29)

Nuorisorikollisuus keskittyy usein viikonloppuihin, erityisesti perjantai- ja lauantai-iltoihin. Kun taas aikuisilla ja nuoremmilla kouluikäisillä rikokset jakaantuvat melko tasaisesti eri viikonpäiville. (Kuvio 2.)

Kuvio 2: Rikoslakirikoksista epäiltyjen tapaukset (asianimikkeet) nuorten eri ikäryhmissä 100 000 ikäryhmään kuuluvaa kohden viikonpäivän ja kellonajan mukaan vuonna 2023 (Nuorisorikollisuus 2024, 30)

Viranomaistilastojen ja kyselyiden perusteella viime vuosikymmenien aikana rikoksiin syyllistyneiden nuorten määrä on vähentynyt huomattavasti. Varsinkin vakaviin rikoksiin nuoret syyllistyvät keskimääräistä harvemmin. Vaikka tilastojen perusteella yhä harvempi nuori syyllistyy rikoksiin, saattaa yksittäiselle nuorelle kertyä useampia rikoksia. Vuonna 2023 alle 21-vuotiaista nuorista 3,1 prosenttia oli epäiltyä jostakin rikoslain alaisesta rikoksesta. Samana vuonna alle 18-vuotiaista epäiltyjä oli 2,3 prosenttia nuorista. Koko väestö huomioiden rikosepäilyjen määrällä mitattuna suurin ikäluokka on 18-20-vuotiaat. Nuorisoriikollisuuden määrä lähtee nousemaan noin 16 vuoden iässä ja on korkeimmillaan 18-vuoden iässä. (Kuvio 3.)

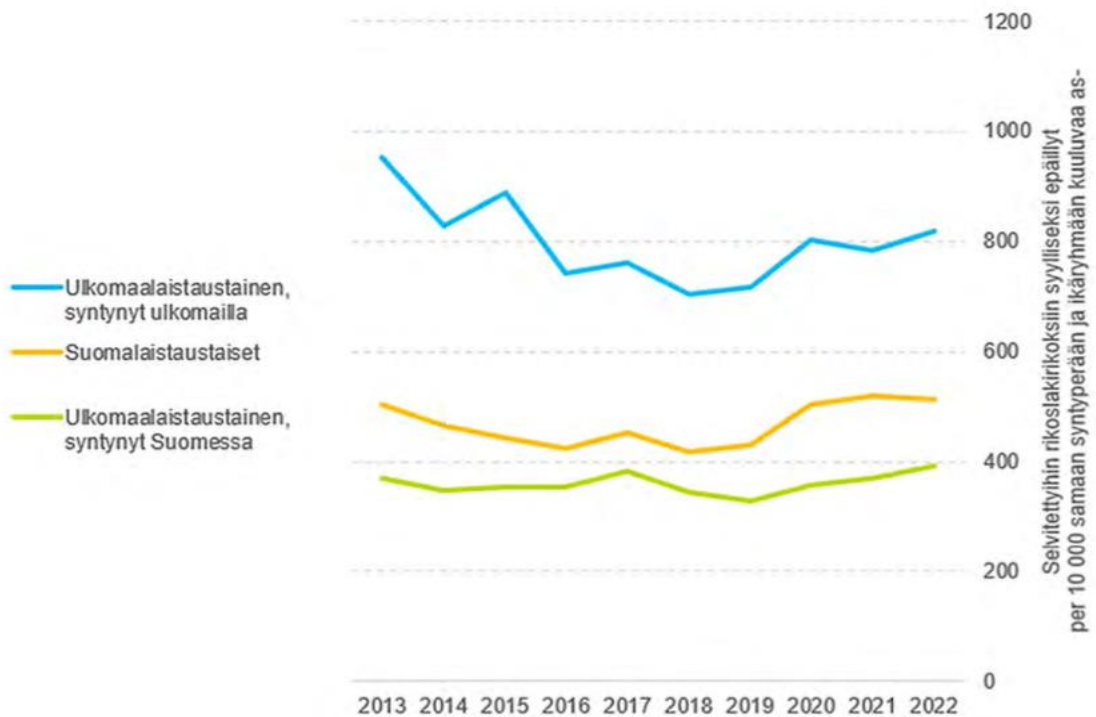

Kuvio 3: Vuoden 2021-2023 Rikoslakirikoksista epäillyt iän mukaan 10 000 vastaavan ikäistä kohden (Nuorisoriikollisuus 2024, 16)

Kuitenkaan suurin osa rikoksiin syyllistyneistä 18-20-vuotiaista ei syyllisty rikoksiin myöhemmin elämässään. Noin 2 prosenttia nuorista rikosten tekijöistä jatkaa rikollista toimintaa ensimmäisen rikoksensa jälkeen. Näistä nuorista muodostuu aikuistuessaan rikollisjoukon pieni ydin, jotka tekevät yli puolet kaikista rikoksista. (Nuorisoriikollisuus 2024, 15-16.) Kuvio 3 havainnollistaa rikosten lukumäärää suhteessa ikään ja siitä havaitaan selvästi rikosten määrässä tapahtuva huippu. Kuvio on laadittu Tilastokeskuksen vuoden 2024 rikos- ja pakkokeinotilastoiden perusteella (Tilastokeskus 2024). Maantieteellisesti ei havaittu vuonna 2023 suurta hajontaa kuntien kesken nuorisoriikollisuuden määrässä (Nuorisoriikollisuus 2024, 15-16).

4.2 Maahanmuuttotaustan vaikutus

Maahanmuuttotaustaisten nuorten huoltajilla on poliisin kokemuksen mukaan usein puutteellinen tai virheellinen käsitys Suomen koulutusjärjestelmästä eikä koulusta tulleita viestejä välttämättä ymmärretä. Maahanmuuttotaustaisten nuorten vanhemmat eivät välttämättä pysty tukemaan lastansa riittävästi koulunkäynnissä. Vanhemmat saattavat tulla kulttuurista, jossa on ratkottu ongelmatilanteet väkivallalla, eikä viranomaisiin ole heidän lähtömaassaan pystytty luottamaan. Näiden syiden takia maahanmuuttotausta näkyy poliisin kokemuksen mukaan usein ongelmallisena käytöksenä. Rikosepäilyjen määrä on kasvanut Tilastokeskuksen rikos- ja pakkokeinotilaston mukaan tasaisesti nuorten kohdalla syntyperästä huolimatta vuosina 2013-2022. (Kuvio 4.)

Kuvio 4: Selvitettyihin rikoslakirikoksiin syylliseksi epäillyt syntyperän mukaan 10 000 samaan syntyperään ja ikäryhmään kuuluvaa asukasta kohden (Nuorisirikollisuus 2024, 41)

Ulkomailla syntyneiden ulkomaalaisten nuorten epäilyt rikoslakirikoksiin ovat olleet jo vuonna 2013 korkeammalla tasolla. Ulkomailla syntyneiden ulkomaalaisten nuorten epäiltyjen rikosten määrä aikavälillä 2013-2022 on tilastossa korkeimmalla tasolla. Kokonaan suomalaistaustaiset nuoret ovat tilastossa toiseksi suurin ryhmä. Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset nuoret ovat tilaston mukaan tehneet lukumääräisesti vähiten epäiltyjä rikoksia. Vuonna 2022 ulkomailla syntyneiden ulkomaalaisten nuorten rikosepäilyjen määrä oli 1,6-kertainen suomalaistaustaisiin verrattuna. Vastaavasti suomalaistaustaisten nuorten rikosepäilyjen määrä oli

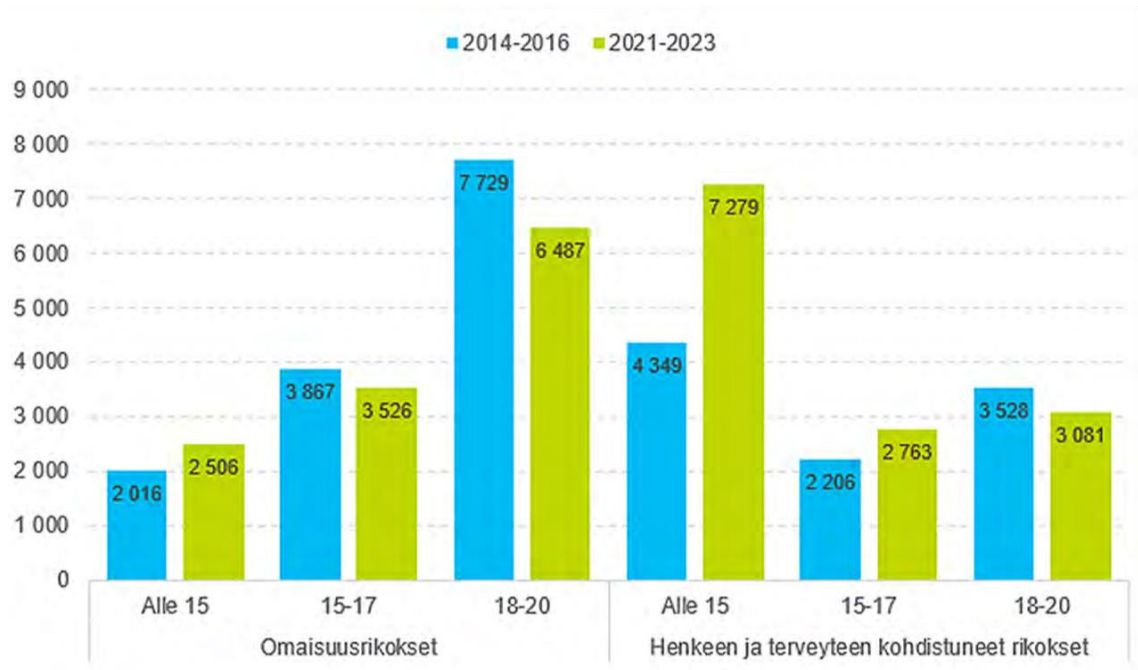
noin 1,3-kertainen Suomessa syntyneisiin ulkomaalaistaustaisiin nuoriin verrattuna. (Nuorisoriikollisuus 2024, 40-41.)

4.3 Nuoret rikoksen uhreina

Alle 18-vuotiaiden kanssa työskentelevillä ammattilaisilla on Lastensuojelulaissa (Lastensuojelulaki 417/2007) määritetty velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus ja ilmoitus poliisille, mikäli tilanne sitä vaatii. Aikuisen on varmistettava, että nuori saa apua sitä tarvitessaan. Nuoren joutuminen rikoksen uhriksi voi herättää aikuisissa monenlaisia tunteita. Aikuinen voi tuntea esimerkiksi häpeää, syyllisyyttä tai ahdistusta. Aikuinen saattaa kokea, että hänen tehtävänsä olisi ollut suojella lasta rikokselta. On tärkeää muistaa, että huoltajat eivät aina pysty estämään rikoksia. Huoltajat tarvitsevat myös tukea jaksamiseensa ja kykynsä toimia kriisistä huolimatta. Huoltajia tukemalla parannetaan heidän kykyään auttaa lasta tai nuorta toimimaan kokemastaan rikoksesta. (Lapsen ja nuoren tukeminen 2024.)

Rikoksen uhriksi joutuminen on samalla tavalla ikään liittyvä ilmiö kuin rikoskäyttäytyminenkin. Nuoret joutuvat väkivallan uhreiksi aikuisia useammin. Nuorten tekemien rikosten uhrin ovat usein myös nuoria. Samalla tavalla, kun rikosten tekeminen kasaantuu yksittäisten nuorien kohdalle, myös rikoksen uhriksi joutuminen kasaantuu. Suurin osa nuorten kokemasta väkivallasta on toisen nuoren tai sisarusten tekemää. Nuori voi joutua väkivallan uhriksi monissa eri ympäristöissä. Henkistä väkivaltaa ilmenee nuorten keskuudessa etenkin internetissä, harrastusten parissa ja kouluissa. Viranomaisten tietoon tulee vain pieni osa nuorten kokemista väkivaltarikoksista. Yleensä nuori kertoo rikoksen uhriksi joutumisestaan ystävilleen ja perheenjäsenilleen, erityisesti äidille. Kertomatta jättämisen taustalla on usein ajatus siitä, että nuori kokee rikoksen uhriksi joutumisesta kertomisen olevan hyödytöntä. Olennaisinta lapsiin ja nuoriin kohdistuneen väkivallan ehkäisyssä on varhainen puuttuminen. (Nuorisoriikollisuus 2024, 35.)

Alle 15-vuotiaat ovat suurin ikäryhmä henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten asianomistajista. Omaisuusrikoksista 18-20-vuotiaat ovat suurin ikäryhmä. (Nuorisoriikollisuus 2024, 35-36.) Rikollisuutta tarkastellaan uhrinäkökulmasta asianomistajien tapausten ja asiantimikkeiden kautta. Kuviossa 5 on verrattu nuorten eri ikäryhmissä asiantimikkeiden määriä omaisuus- ja väkivaltarikoksissa. (Kuvio 5.)

Kuvio 5: Asianomistajien omaisuus- ja väkivaltarikostapaukset (asianimikkeet) nuorten eri ikäryhmissä keskimäärin 2014-2016 ja 2021-2023 (Nuorisoriikollisuus 2024, 36)

5 Tutkimusmenetelmän kuvaus

Tässä luvussa käsitellään valitun tutkimusmenetelmän perusteluja ja käytäntöjä, joita on sovellettu opinnäytetyön toteuttamisessa ja kuinka eri vaiheet toteutetaan järjestelmällisesti ja eettisesti ja miten otantamenetelmä valittiin opinnäytetyön tavoitteiden mukaisesti. Luvussa kuvataan, kuinka haastatteluilla kerätty aineisto analysoitiin, miten keskeiset teemat ja kategoriat muodostettiin sekä miten aineiston luotettavuus varmistettiin. Tässä opinnäytetyössä sisällönanalyysia käytettiin haastatteluaineiston tarkasteluun ja haastateltavien kokemusten sekä näkökulmien esiin nostamiseen. Aineistolähtöinen analyysi tuotti teemoja ja kategorioita, jotka auttoivat hahmottamaan ilmiötä laajemmin ja paljastamaan vastausten välisiä yhteyksiä. Opinnäytetyö lähestyy tutkittavaa ilmiötä laadullisesta näkökulmasta. Aineistonkeruussa pyritään saamaan syvällistä ymmärrystä tutkittavista ilmiöistä ja menetelmien valinnassa painotetaan joustavuutta ja kontekstin huomioimista, jotta tutkija voi syventyä ilmiöihin niiden ainutlaatuisessa ympäristössä (Creswell 2014; Tuomi & Sarajärvi 2018).

5.1 Laadullinen tutkimus

Creswell (2014, 238) mainitsee, että laadullinen tutkimus on paras lähestymistapa silloin, kun halutaan tutkia ilmiötä, jotka liittyvät ihmisten elämään, kokemuksiin ja merkityksellisiin tapahtumiin. Hän painottaa, että tämä tutkimusmuoto voi auttaa ymmärtämään syvemmin yksilöiden käsityksiä ja uskomuksia. Samoin Tuomi ja Sarajärvi (2018, 25-28) korostavat, että

laadullinen tutkimus on erityisen hyödyllinen silloin, kun tutkitaan yksilöiden elämäkokemuksia ja subjektiivisia käsityksiä, joissa ilmiön monimutkaisuus ja konteksti ovat keskeisiä. Laadullinen tutkimus on erityisen sopiva, kun pyritään ymmärtämään syvällisesti yksilöiden kokemuksia, tunteita ja näkökulmia. Erityisesti ilmiöitä, joiden taustalla on monimutkaisia ja subjektiivisia tekijöitä. Tällöin tutkimuksen tavoite on avata yksilöiden elämäkokemuksia ja tarkastella niitä kontekstissaan, jolloin tutkija voi ymmärtää, miten ihmiset itse kokevat ja antavat merkitystä ympäröivälle maailmalle. (Creswell 2014; Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Laadullinen tutkimus mahdollistaa monivivahteisten, kontekstisidonnaisten ja subjektiivisten kokemusten tarkastelun. Laadullinen lähestymistapa, kuten sisällönanalyysi tai teemallinen analyysi, on erityisen hyödyllinen silloin, kun tutkitaan ihmisten kokemuksia tai näkemyksiä, jotka eivät ole helposti kvantifioitavissa. Tämä on tärkeää, kun pyritään saamaan syvällistä tietoa siitä, miten yksilöt tai ryhmät kokevat ja käsittelevät tutkittavaa ilmiötä. (Creswell 2013, 40.) Laadullisessa tutkimuksessa aineistonkeruuta jatketaan niin pitkään, kunnes tutkimuskysymykset saadaan ratkaistua ja tutkija saa riittävän käsityksen tutkittavasta ilmiöstä (Kananen 2017, 35).

Aineistolähtöinen analyysi, jossa teemoja ja kategorioita rakennetaan aineistosta itsestään, mahdollistaa tutkimuksen joustavuuden ja avaruuden. Tutkija ei ole sidottu ennalta määriteltyihin teoreettisiin malleihin, vaan voi löytää aineistosta nousevia, uusia ja yllättäviä näkökulmia. Tämä lähestymistapa korostaa tutkimuksen eettisyyttä ja tutkijan reflektointia, jolloin tutkija voi tarkastella ja kyseenalaistaa omat ennako-oletuksensa. Laadullinen tutkimus tarjoaa enemmän tilaa näiden moninaisten ja yksilöllisten kokemusten esiin tuomiselle. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 81-85.) Laadullinen tutkimus on erityisen hyödyllinen, kun halutaan tutkia ilmiöitä, jotka ovat syvästi sidoksissa kontekstiin ja yksilön kokemuksiin, kuten elämänmuutokset, tunteet tai asenteet. Tällöin on tärkeää ymmärtää, kuinka ihmiset itse kokevat ja tekevät merkityksellisiksi tietyt tapahtumat tai ilmiöt. Tällainen tutkimus voi paljastaa uusia näkökulmia, jotka eivät olisi ilmenneet määrällisen tutkimuksen avulla, sillä se keskittyy ihmisten kokemuksiin ja niiden merkityksiin yksilöiden elämässä. (Creswell 2014, 238.)

Creswell (2013, 183) mainitsee, että laadullisessa tutkimuksessa tutkija voi jatkuvasti palata aineistoon, tarkentaa ja muokata teemojaan sekä tutkimuskysymyksiään analyysin edetessä. Tämä vuorovaikutteinen analyysiprosessi on erityisesti hyödyllinen silloin, kun tutkimus on monivaiheista ja aineisto kehittyy jatkuvasti. Tällöin tutkija voi tarkastella aineistoa eri näkökulmista ja syventää ymmärrystä ilmiöstä. Tuomi ja Sarajärvi käsittelevät laadullista tutkimusta analyysiprosessin ja aineiston jäsentämisen osalta teoksessaan (Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi, 2018). He korostavat, kuinka laadullisessa tutkimuksessa tutkija voi palata aineistoon ja muokata teemojaan ja tutkimuskysymyksiään analyysin edetessä. He myös painottavat, että aineiston analyysi on usein iteratiivinen ja vuorovaikutteinen prosessi, jossa tutkija tarkastelee aineistoa eri näkökulmista ja tarkentaa ymmärrystään ilmiöstä. Tämä

prosessi on erityisen tärkeää silloin, kun tutkittavat ilmiöt ovat monivaiheisia ja kehittyvät jatkuvasti.

5.2 Otantamenetelmä

Creswell (2014, 148) kirjoittaa, että otantamenetelmällä tarkoitetaan prosessia, jossa tutkija valitsee tutkimuksen osallistujat tai aineiston tutkimustarkoitusta varten. Menetelmä on keskeinen tutkimuksen luotettavuuden ja yleistettävyyden kannalta, sillä se vaikuttaa suoraan siihen, kuinka hyvin tutkimustulokset heijastavat laajempaa populaatiota tai ilmiötä. Otantamenetelmän valinta riippuu usein tutkimuksen luonteesta ja tavoitteista. Tarkoitushakuinen otanta (eng. purposeful tai purposive sampling): Tarkoitushakuinen otanta on yleinen otantamenetelmä laadullisessa tutkimuksessa, jossa tutkija valitsee erityisesti sellaisia osallistujia, jotka voivat tarjota syvällistä tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Tämä menetelmä ei pyri yleistettävyyteen, vaan syvälliseen ymmärrykseen tietyistä, tutkimuksen kannalta merkityksellisistä yksilöistä tai ilmiöistä. Esimerkiksi tutkija voi valita asiantuntijoita tai tietyn tilanteen kokeneita henkilöitä. (Creswell 2014, 149.)

Otantamenetelmän valinta vaikuttaa merkittävästi tutkimuksen luotettavuuteen ja ulkoiseen validiteettiin. Satunnaisotanta parantaa yleistettävyyttä, mutta tarkoitushakuinen otanta puolestaan tarjoaa syvällisempää tietoa tietyistä kohteista. Menetelmän valinta riippuu tutkimuksen tavoitteista ja siitä, millaista tietoa pyritään keräämään. Määrällisessä tutkimuksessa pyritään usein yleistettäviin tuloksiin, kun taas laadullisessa tutkimuksessa syvällinen ymmärrys tietyistä ilmiöistä on tärkeämpää. Satunnaisotanta tarjoaa mahdollisuuden yleistää tulokset koko populaatioon, kun taas tarkoitushakuinen otanta keskittyy tietyn ryhmän tai ilmiön syvällisempään tarkasteluun. Laadullisessa tutkimuksessa, jossa pyritään ymmärtämään syvällisemmin yksilöiden kokemuksia ja näkökulmia, tarkoitushakuinen otanta on usein parempi vaihtoehto. (Creswell 2014, 148-150.)

5.3 Tiedon keruu

Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituna haastatteluna. Haastattelimme viittä poliisissa työskentelevää henkilöä ja viittä oppilaitoksen edustajaa. Hirsjärvi ja Hurme (2001, 58-59) huomauttavat, että harkinnanvarainen otanta voi tuottaa arvokasta tietoa jopa pienellä haastateltavien määrällä, erityisesti silloin kun tavoitteena on syvällisen ymmärryksen saavuttaminen, ei tilastollinen yleistettävyys. Heidän mukaansa haastateltavien määrän tulisi olla riittävä, että se mahdollistaa tarvittavan tiedon keräämisen.

Haastateltavien valinnassa emme painottaneet työkokemuksen määrää tai heidän työtehtäviään, vaan pyrimme tavoittamaan vastauksia mahdollisimman monipuolisesta ja kattavasta näkökulmasta. Tämä lähestymistapa mahdollisti erilaisten kokemusten ja näkemysten esiin tuomisen, rikastuttaen opinnäytetyön aineistoa ja tarjoten laajempaa ymmärrystä teemoista.

Suunnittelimme haastattelulle teemat ja valmistelimme kaikille haastateltaville esitettävät kysymykset. Olimme valmistautuneet siihen, että haastattelu saattaa lähteä etenemään myös suunniteltua vapaammin, jolloin kysymysrunko toimii käytännössä muistilistanamme. Joidenkin haastateltavien kohdalla näin kävikin, vuorossa oleviin seuraaviin kysymyksiin saatiin vastauksia jo ennen varsinaisen kysymyksen esittämistä.

Aineistonkeruumenetelmä on sopiva erityisesti silloin, kun ei ole ennakoitavissa, millaisia vastauksia saadaan, tai kun vastaukset pohjautuvat haastateltavan henkilökohtaisiin kokemuksiin. Haastattelua hyödynnetään myös, kun halutaan syventää ymmärrystä jostakin aiheesta. Haastattelun etuna on sen joustavuus, sillä sen avulla voidaan ottaa huomioon haastateltavien näkökulmat ja kerätä tietoa eri tilanteista. Haastattelukysymysten järjestystä on mahdollista muuttaa tarpeen mukaan ja se mahdollistaa myös vastauksien tulkinnan. Haastateltavien valitseminen on yleensä helppoa ja heidän saamisensa mukaan haastatteluun vaivaton prosessi. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 35.) Alasuutari (2011, 149) tuo esille, että erityisesti strukturoimattomissa teemahaastatteluissa voi nousta esiin ilmiö, jossa haastateltavat pyrkivät ennen vastaamista ymmärtämään kysymyksen taustalla olevia tavoitteita, jonka seurauksena he suuntaavat vastauksensa tutkimuksen kannalta keskeisiin asioihin, eli päättävät itse, mitä asioita he haluavat tuoda esille.

Puolistrukturoitu haastattelu sopii tilanteisiin, joissa halutaan saada tietoa nimenomaan tiettyistä asioista, eikä koeta tarpeelliseksi antaa haastateltaville suurta vapautta haastattelutilanteessa. Puolistrukturoitu haastattelu on haastattelutyyppi, jossa haastateltaville esitetään pääosin samat kysymykset ja samassa järjestyksessä. Joissain määritelmässä kuitenkin mainitaan, että puolistrukturoidussa haastattelussa, kuten teemahaastattelussa, kysymysten järjestystä voidaan muuttaa. Yhtenäistä tapaa toteuttaa puolistrukturoituja haastatteluja ei ole ja se sijoittuu formaalisuudeltaan täysin strukturoitujen lomakehaastattelujen ja teemahaastattelujen väliin. Puolistrukturoitu haastattelu voi toisinaan kulkea myös teemahaastattelun nimellä, erityisesti silloin, kun kysymykset liittyvät tiettyihin teemoihin, mutta eivät välttämättä ole identtisiä kaikille osallistujille. Menetelmä antaa joustavuutta kysymysten tarkkaan muotoiluun ja niiden järjestykseen, mahdollistaen vapaamman etenemisen haastattelussa. Haastattelun painopiste on tutkimuksen kannalta keskeisissä teemoissa ja sen tavoitteena on tuoda esiin haastateltavan subjektiivinen kokemus ja näkemys näistä teemoista. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47-48.) Kerroimme haastattelun tarkoituksen ja teeman haastateltaville heti haastattelun alussa.

5.4 Tiedon analysointi

Haastatteluaineiston analyysissä sovelletaan sisällönanalyysiä, joka on yksi yleisimmin käytetyistä laadullisen tutkimuksen menetelmistä. Sisällönanalyysin avulla pyritään tekemään tutkittavasta ilmiöstä systemaattisia ja toistettavia johtopäätöksiä, analysoimalla tekstiä,

puhetta tai dokumentteja. Tässä työssä käytetään aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, jossa analyysi nousee suoraan haastatteluaineistosta ilman ennalta määriteltyjä teoreettisia malleja. Tavoitteena on antaa aineiston "puhua puolestaan" ja tunnistaa sieltä nousevat merkitykset, jotka saattavat olla odottamattomia tai yllättäviä. Tämä lähestymistapa mahdollistaa syvemmän ymmärryksen tutkittavasta ilmiöstä, sillä se perustuu tutkittavien omiin kokemuksiin ja näkemyksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 81-85.) Aineistolähtöinen analyysi etenee vaiheittain, alkaen aineiston yksityiskohtaisesta tarkastelusta ja jatkuen kohti laajempia kokonaisuuksia. Käytännössä tämä tarkoittaa, että litteroitua haastatteluaineistoa luetaan useaan kertaan, ja analyysin edetessä tunnistetaan toistuvia ilmauksia ja käsitteitä, jotka muodostavat analyysin perustan. Näiden avulla voidaan rakentaa kokonaiskuva tutkittavasta ilmiöstä ja tunnistaa mahdollisia yhteyksiä ja merkitysrakenteita. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 81-85.)

Aineiston analyysin ensimmäinen vaihe on haastattelujen litterointi, jossa puhuttu haastattelumateriaali muutetaan kirjoitetuksi tekstiksi. Litterointi on huolellinen ja aikaa vievä prosessi, mutta se on välttämätön, jotta aineisto voidaan käsitellä systemaattisesti. Litteroinnin jälkeen aineisto luetaan useaan otteeseen, jotta tutkijat voivat perehtyä siihen syvällisesti ja tunnistaa keskeisiä teemoja ja merkityksiä. Tämän jälkeen aineistosta poimitaan merkityksellisiä ilmauksia, jotka ryhmitellään alustaviin teemoihin. Näistä teemoista muodostetaan laajempia kategorioita, joiden avulla voidaan tarkastella tutkimuskysymyksiä. (Kananen 2015, 77.) Analyysiprosessi etenee abduktiivisesti, mikä tarkoittaa, että yhdistämme sekä induktiivisiä että deduktiivisiä menetelmiä, joka mahdollistaa yksittäisistä havainnoista tehtyjen johtopäätösten vertaamisen olemassa olevaan teoriaan sekä uusien teoreettisten näkökulmien rakentamisen (Kananen 2015, 80). Abduktiivinen päättely, jota käytetään myös teoriaan sidottuna lähestymistapana aineiston analyysissä, pyrkii yhdistämään havaintojen ja teorian välillä tehtäviä johtopäätöksiä. Menetelmä eroaa induktiivisestä ja deduktiivisestä päättelystä, sillä se ei perustu pelkästään yleisistä havainnoista tehtäviin johtopäätöksiin (induktiivinen päättely) tai ennakkoon asetettujen teoreettisten oletusten testaamiseen (deduktiivinen päättely). Sen sijaan abduktiivinen päättely tuo esiin mahdollisia selityksiä, jotka yhdistävät empiirisen aineiston ja olemassa olevan teorian. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109-110.)

Seuraavassa vaiheessa aineistosta poimitaan merkityksellisiä ilmauksia eli tekstin osia, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiin tai ovat muuten tutkimuksen kannalta olennaisia. Nämä ilmaukset ryhmitellään alustaviin teemoihin, jotka toimivat analyysin rakennuspalikoina. Teemojen muodostaminen on iteratiivinen prosessi, jossa teemat tarkentuvat ja jäsenyvät analyysin edetessä (Kananen 2015, 83.) Lopuksi teemoista muodostetaan laajempia kategorioita, joiden avulla aineiston sisältöä voidaan kuvata ja tulkita kokonaisvaltaisesti. Tuomen ja Sarajärven (2018, 85) mukaan Induktiivinen lähestymistapa antaa mahdollisuuden avoimeen ja joustavaan analyysiin, jossa tutkittavan ilmiön monimuotoisuus ja monitasoisuus pääsevät esiin. Kategorisoinnin avulla aineistosta saadaan muodostettua selkeämpi ja ymmärrettävämpi

kokonaiskuva, joka auttaa vastaamaan tutkimuskysymyksiin ja tuomaan esiin tutkittavien kokemusten keskeisiä piirteitä.

6 Tulokset

Tässä luvussa esitellään tulokset, jotka on saatu selville noudattaen teoriasidonnaisen tutkimuksen keinoin, jota kutsutaan myös abduktiiviseksi päättelyksi (Tuomi & Sarajärvi 2018, 110). Luvussa 6.1 esitetään tulokset, jotka ovat selvästi sidoksissa tässä opinnäytetyössä esitettyyn teoriaan. Luvussa 6.2 esitetään tulokset, jotka ovat nousseet puhtaasti aineistosta. Nämä kahdeksan teemaa ovat nykyiset käytännöt rikosentorjunnassa, oppilaitoksissa tapahtuneet rikokset, riskitekijöiden tunnistaminen, yhteistyö oppilaitosten ja poliisin välillä, haasteet rikosentorjunnassa, koulutustarpeet, ennaltaehkäisevät toimintamallit ja tulevaisuuden kehitysehdotukset. Tulosten analyysissä syvennyttään haastattelujen teemoihin ja niiden yhteyksiin tutkimuskysymyksiin. Haastattelujen perusteella on selvinnyt, että nuorten rikollisuuden ennaltaehkäisy on monitasoinen prosessi, jossa sekä poliisilla että oppilaitoksilla on keskeinen rooli, ennaltaehkäisevät toimet koostuvat laajasta valikoimasta käytäntöjä, joilla pyritään puuttumaan ongelmiin varhaisessa vaiheessa.

6.1 Teoriasidonnaiset tulokset

Nykyiset käytännöt nuorten rikollisuuden ehkäisyssä hyödyntävät poliisin monipuolisia ennaltaehkäiseviä toimia, joissa painottuvat eri lähestymistavat ja moniammatillinen yhteistyö. Haastatelluista vanhemmista rikoskonstaapeleista kaikki mainitsivat keskeisimmäksi toimeksi Ankkuritoiminnan, jossa poliisi tekee tiivistä yhteistyötä nuorten kanssa ja pyrkii ehkäisemään rikoksia ennen kuin ne tapahtuvat. Vanhemmat rikoskonstaapelit A, B, C ja D mainitsivat jalkautumisen nuorten pariin, kouluvierailut ja nuorten tapahtumiin osallistuminen ovat käytännön toimenpiteitä, joiden kautta poliisi tavoittaa nuoria ja luo yhteyksiä heidän kanssaan. Erietyisesti sosiaalinen media on noussut tärkeäksi välineeksi tiedottamisessa ja nuorten tavoittamisessa, jolloin poliisi voi kommunikoida helposti ja nopeasti nuorten kanssa. Sosiaalisen median tärkeyden nostivat esille kaikki haastatteluun osallistuneet vanhemmat rikoskonstaapelit. Kaikki haastatellut vanhemmat rikoskonstaapelit ilmaisivat, että varhainen puuttuminen ja ennaltaehkäisevä työ ovat erityisen tärkeitä nuorten rikollisuuden torjunnassa. Yhteistyön lisääminen poliisin ja koulun välillä mahdollistaa sen, että koulu voi puuttua pieniin häiriöihin ennen niiden eskaloitumista vakavammiksi rikoksiksi (Vanhempi rikoskonstaapeli A, C ja E 2024). Oppilaitokset ovat myös huomauttaneet, että heidän tulisi pystyä hoitamaan osatapauksista ilman poliisin väliintuloa, mikä vapauttaisi poliisia keskittymään vakavampiin rikoksiin ja häiriöihin.

Nykyisin nuorten rikollisuuden ennaltaehkäisy perustuu useisiin ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin, kuten yhteisöllisen ilmapiirin luomiseen oppilaitoksissa, tunne- ja vuorovaikutustaitojen opetukseen sekä vanhempien ja viranomaisten kanssa tehtävään yhteistyöhön. ”Nykyiset käytännöt nuorten rikollisuuden ennaltaehkäisyssä perustuvat lakisääteisiin velvoitteisiin ja Opetushallituksen (OPH) määräyksiin. Näihin kuuluvat esimerkiksi oppilaitosten valvontakäytännöt ja poliisin ennaltaehkäisevät toimet”. (Opetus- ja ohjaushenkilöstön edustaja B 2024.) Opiskelijahuollon palvelut, kuten kuraattori- ja psykologipalvelut, tarjoavat tukea nuorille ja auttavat ehkäisemään rikoskäyttäytymisen kehittymistä. Yhteistyö poliisin kanssa on myös osa käytäntöjä, mutta se vaatii edelleen kehittämistä.

Oppilaitoksissa tapahtuneista rikoksista tyypillisimpiä ovat poliisin mukaan kiusaaminen, kunnianloukkaukset ja pahoinpitelyt. Kunnianloukkaukset ja kiusaaminen ovat erityisen yleisiä oppilaitosten sisällä, ja niitä esiintyy myös opettajiin kohdistuvina. ”Nyt tuntuu, että on ollut paljon kunnianloukkauksia, jotka ovat kohdistuneet opettajaan tai oppilaaseen ja jonkun verran on aina pahoinpitelyitä” (Vanhempi rikoskonstaapeli B 2024). Pahoinpitelytapauksia esiintyy vähemmän, mutta ne ovat edelleen vakavia ja vaativat poliisin puuttumista. Koulut kokevat, että poliisi on tärkeä kumppani näiden rikosten ehkäisyssä ja käsittelyssä, mutta toisaalta koulut kokevat myös, että poliisin väliintulo saattaa olla tarpeetonta silloin, kun rikkomukset ovat pieniä ja voitaisiin käsitellä koulun sisällä.

Poliisin ja koulun yhteistyön sujuvuus on keskeistä, erityisesti tiedonvaihto on tärkeää. Koulut voivat nopeuttaa poliisin reagointia antamalla nopeasti tarvittavat tiedot, kuten oppilaan henkilöllisyyden ja rikoksen luonteen. Haastattelussa poliisi mainitsi myös, että koulut voivat joskus kuormittaa poliisia tapauksilla, joita ne voisivat itse käsitellä ennen poliisin puuttumista. Tämä osoittaa, että koulujen oma vastuullisuus ja kyky käsitellä pienempiä tilanteita itsenäisesti on keskeistä. (Vanhempi rikoskonstaapeli A, B, C ja E 2024.)

Nuorten rikoskäyttäytymisen riskitekijöiden tunnistaminen suhteen poliisi on nähnyt parannuksia siinä, miten nuorten rikoskäyttäytymisen riskitekijöitä tunnistetaan. ”Varmaan paremmin, kuin aiemmin. Sitä tehdään myös nykyisin enemmän” (Vanhempi rikoskonstaapeli A 2024). Tietoisuus riskitekijöistä on lisääntynyt, ja poliisi on saanut parempia yhteistyöverkostoja kouluihin ja muihin nuorten parissa työskenteleviin tahoihin. Kuitenkin riskitekijöiden tunnistaminen ei aina riitä, sillä jatkotoimenpiteet voivat jäädä puutteellisiksi. Vaikka poliisi tunnistaa nuoren riskikäyttäytymisen, joskus ei ole riittävästi resursseja tai aikaa puuttua siihen ennen kuin se johtaa rikokseen. (Vanhempi rikoskonstaapeli A, B ja C 2024.)

Koulujen edustajat ovat todenneet, että he voivat auttaa varhaisessa tunnistamisessa ja puuttumisessa, mutta heidän koulutuksensa ja resurssinsa ovat rajalliset. Jos kouluilla olisi enemmän koulutusta ja resursseja itsehallintaan, nuorten riskikäyttäytymiseen voitaisiin puuttua aikaisemmassa vaiheessa, mikä auttaisi estämään vakavampia rikoksia. Koulut ovat

todenneet, että he tarvitsevat poliisilta apua erityisesti silloin, kun riski nuorten rikokseen on suuri, mutta pienempiin häiriöihin voisi puuttua koulun sisäisesti. Riskitekijöiden tunnistaminen perustuu nuorten käyttäytymisen ja heidän sosiaalisten verkostojensa seuraamiseen. Opiskeluhoito tekee tiivistä yhteistyötä opettajien ja muun kouluhenkilökunnan kanssa riskitekijöiden tunnistamisessa. (Opetus- ja ohjaushenkilöstön edustaja A, B, C, D ja E 2024.) Esimerkiksi nuorten käytöksessä ilmenevät muutokset, kuten sosiaaliset tai psyykkiset vaikeudet, voivat olla merkkejä riskeistä. Riskitekijöiden tunnistaminen on käytännössä mahdollista, mutta se vaatii jatkuvaa ja tarkkaa seuranta. ”Puuttumisen kulttuuri, jossa henkilöstö reagoi herkästi epäilyihin, on yksi tehokas tapa ennaltaehkäistä rikollisuutta” (Opetus- ja ohjaushenkilöstön edustaja B 2024).

Yhteistyö oppilaitosten ja poliisin on keskeistä ja erityisesti tiedonvaihto on tärkeää. Koulut voivat nopeuttaa poliisin reagointia antamalla nopeasti tarvittavat tiedot, kuten oppilaan henkilöllisyyden ja rikoksen luonteen. ”Jos pitää selvittää joku epäselvä tyyppi, niin koulut auttavat ja tarvittaessa saadaan yhteystiedot henkilölle, sekä hänen vanhemmilleen” (Vanhempi rikoskonstaapeli A 2024). Kaikki haastatteluun osallistuneet vanhemmat rikoskonstaapelit mainitsivat myös, että koulut voivat joskus kuormittaa poliisia tapauksilla, joita ne voisivat itse käsitellä ennen poliisin puuttumista. Tämä osoittaa, että koulujen oma vastuullisuus ja kyky käsitellä pienempiä tilanteita itsenäisesti on keskeistä. Poliisin ja koulujen välinen yhteistyö on pääosin sujuvaa, mutta aikataulut ja tiedonkulku voivat aiheuttaa haasteita. ”Esimerkiksi sovittelutilanteet, joissa poliisi, opettajat ja vanhemmat ovat mukana, voivat viivästyä, koska kaikkien osapuolten on sovittava aikataulut yhteen” (Vanhempi rikoskonstaapeli B 2024).

Yhteistyö oppilaitosten ja poliisin välillä on keskeistä nuorten rikollisuuden ennaltaehkäisyssä. Yhteistyön tavoitteena on muun muassa parantaa tiedonvaihtoa, osallistua turvallisuuskoulutuksiin ja toteuttaa yhteisiä toimintamalleja. Opetus- ja ohjaushenkilöstön edustajien A, B, D ja E haastatteluissa korostettiin, että yhteistyö on vielä kehitysvaiheessa ja vaatii lisää vuoropuhelua ja säännöllisiä tapaamisia. Yhteistyötä voitaisiin tiivistää erityisesti ennaltaehkäisevissä toimenpiteissä ja nuorten kanssa käytävissä keskusteluissa. ”Yhteistyö poliisin kanssa on alussa, mutta se toimii pääosin virallisella tasolla. Poliisi on yhteydessä oppilaitokseen tarpeen mukaan, mutta käytännössä yhteistyö voi olla rajoitettua, sillä resurssit ei ole tarpeeksi. Poliisi saattaa tulla paikalle tietyissä tilanteissa, mutta ennaltaehkäisevä työ voisi olla aktiivisempaa”. (Opetus- ja ohjaushenkilöstön edustaja B 2024).

Haasteena rikosentorjunnassa poliisi tunnistaa resurssipulan suurimmaksi haasteeksi rikosentorjunnassa ja nuorten käyttäytymisen valvonnassa. Kaikki haastatteluun osallistuneet vanhemmat rikoskonstaapelit mainitsivat, että resurssien puute estää poliisia tekemästä riittävää seuranta ja puuttumista kaikkiin ongelmatilanteisiin. ”No ehkä se seurattavuus tai tilanteiden seuranta vaikeutuu resurssien vuoksi” (Vanhempi rikoskonstaapeli A 2024). Oppilaitokset

ovat todenneet, että omien resurssien avulla he voisivat hoitaa osan tapauksista itse, mutta poliisin rooli on edelleen tärkeä erityisesti vakavampien tilanteiden käsittelyssä. Poliisi tunnistaa resurssipulan suurimmaksi haasteeksi rikosentorjunnassa ja nuorten käyttäytymisen valvonnassa. Resurssien puute estää poliisia tekemästä riittävästä seurantaan ja puuttumista kaikkiin ongelmatilanteisiin (Vanhempi rikoskonstaapeli A, B, C ja E 2024). Koulut ovat todenneet, että omien resurssien avulla he voisivat hoitaa osan tapauksista itse, mutta poliisin rooli on edelleen tärkeä erityisesti vakavampien tilanteiden käsittelyssä. Poliisi on ehdottanut, että oma poliisi -malli voisi auttaa ratkaisemaan resurssipulan ja tehostamaan yhteistyötä. Tällöin poliisi olisi perehtynyt tietyn koulun toimintaan ja nuoriin, mikä mahdollistaisi nopeamman reagoinnin ja ennaltaehkäisyn. Tämä auttaisi sekä poliisia että kouluja keskittymään omiin vahvuuksiinsa ja tarjoamaan tukea nuorille. (Vanhempi rikoskonstaapeli A, B, C ja E 2024.)

Kaikki opetus- ja ohjaushenkilöstön edustajat mainitsivat haasteina rikosentorjunnassa resurssipulan, henkilöstön rajalliset valmiudet kohdata rikollista käyttäytymistä sekä monimutkaisten tilanteiden käsittelyyn. Nuorten rikollisuus voi ilmetä pienissä teoissa, jotka jäävät helposti huomaamatta. Lisäksi nuorten ajattelutapa, jossa rikollinen käyttäytyminen ei tunnu vakavalta ennen seuraamuksia, voi vaikeuttaa ennaltaehkäisyä. ”Haasteena on, että nuorten rikollisuus voi ilmetä pienissä teoissa, jotka jäävät helposti huomaamatta. Toinen haaste on nuorten ajattelutapa ja se, että he eivät aina näe tekojaan vakavina ennen kuin ne johtavat seuraamuksiin”. (Opetus- ja ohjaushenkilöstön edustaja C 2024.) Yksityisyydensuojan ja salassapitovelvollisuuden huomioiminen tiedon jakamisessa on myös haasteellista.

Koulutustarpeiden osalta oppilaitosten henkilökunnalle tarjottava koulutus auttaisi heitä arvioimaan, milloin on tarpeen tehdä rikosilmoitus ja milloin lastensuojeluilmoitus riittää. Tämä voisi vähentää poliisin kuormitusta ja auttaa kouluja hoitamaan omia sisäisiä asioitaan tehokkaammin. (Vanhempi rikoskonstaapeli A ja C 2024.) Poliisi on myös ehdottanut, että koulut voisivat saada koulutusta perusselvitysten tekemiseen ja sovittelutoimistojen hyödyntämiseen, ennen kuin tapaukset siirtyvät poliisille. ”Jotkut tapaukset sopisivat suoraan sovitteluun, eikä niihin tarvitsisi poliisia ollenkaan” (Vanhempi rikoskonstaapeli A 2024). Tämä edistäisi koulujen itsenäisyyttä ja auttaisi poliisia keskittymään vakavampiin rikoksiin (Vanhempi rikoskonstaapeli A ja B 2024).

Henkilöstön kouluttaminen nuorten rikoskäyttäytymisen tunnistamiseen ja ymmärtämiseen nousi esiin tärkeänä tarpeena. (Opetus- ja ohjaushenkilöstön edustaja A, B, C, D ja E 2024.) Koulutuksen tulisi keskittyä nuorten kehitysvaiheisiin, käyttäytymiseen ja riskiryhmien tunnistamiseen. Lisäksi olisi tärkeää kehittää taitoja, jotka auttavat nuorten kanssa käytävien keskustelujen johtamisessa ja rikosentorjunnan menetelmien ymmärtämisessä. Oppilaitoksen edustajat tiedostavat, että on olemassa prosessi rikostapausten käsittelyyn, mutta he eivät tiedä miten sitä toteutetaan käytännössä. Nykyisiä valmiuksia voitaisiin parantaa tarjoamalla

lisää käytännön harjoituksia, jo tapahtuneiden asioiden jälkipuintia ja asiantuntijakoulutuksia.

Ennaltaehkäiseviä toimintamalleja käsiteltäessä haastatteluissa mainittiin, että koulujen tulisi käsitellä enemmän pienempiä asioita itsenäisesti, mikä auttaisi vähentämään poliisin kuormitusta ja mahdollistaisi sen, että poliisi voisi keskittyä kriittisempiin tapauksiin. ”Oppilaitosten henkilökunnalla olisi hyvä olla tietoa, milloin tapahtumasta tulisi tehdä rikosilmoitus ja milloin tapahtuma voitaisiin hoitaa koulussa sovittelulla tai lastensuojeluilmoituksella” (Vanhempi rikoskonstaapeli C 2024). Oppilaitokset ovat myös huomanneet, että silloin, kun poliisi on jo varhaisessa vaiheessa mukana, se voi ennaltaehkäistä suurempia ongelmia ja auttaa koulua toimimaan oikeassa suunnassa (Vanhempi rikoskonstaapeli A ja C 2024). Poliisi painottaa, että koulujen tulee puuttua nopeasti kaikkiin häiriötilanteisiin, ennen kuin ne muodostavat juuriaan ja kasvavat vakavammiksi ongelmiksi. Oma poliisi -malli voisi olla ratkaisu tähän, koska poliisi voisi olla läsnä koulussa ja tunnistaa nopeasti mahdolliset riskit ja häiriöt. Tämä malli parantaisi yhteistyötä ja mahdollistaisi nopean reagoinnin. Koulut ja poliisi voisivat yhdessä kehittää ennakoivia toimenpiteitä, kuten pienempien häiriöiden käsittelyä koulun sisällä ja vakavampien rikosten torjuntaa yhteistoimin. (Vanhempi rikoskonstaapeli A, C ja E 2024).

Ennaltaehkäisevissä toimenpiteissä korostettiin opetus- ja ohjaushenkilöstön osalta nuorten arkea, heidän porukoitaan ja käyttäytymistä. Toimintamalleja tulisi kehittää niin, että ne tukevat nuorten elämää ja auttavat heitä tekemään oikeita valintoja. Esimerkiksi omaisuuden tuhoamisen seurauksena nuori voi joutua korvaamaan vahingon, mikä voi toimia herätteenä kokemuksena. ”Nuorten rikollisuuden ehkäisyssä tulisi panostaa ennaltaehkäiseviin malleihin, jotka lisäävät kohtaamisia, yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia oppilaitoksissa. Varhainen puuttuminen ja positiivinen, välittävä ilmapiiri voivat ehkäistä ongelmien syntymistä”. (Opetus- ja ohjaushenkilöstön edustaja B 2024.) Mentorointiohjelmat, ryhmäkeskustelut ja nuorten osallistaminen turvallisuustyöhön nähtiin myös tehokkaina malleina rikollisuuden ehkäisyssä (Opetus- ja ohjaushenkilöstön edustaja A, B, C, D ja E 2024).

Tulevaisuuden kehitysehdotuksina yhteistyön parantamiseksi poliisi on ehdottanut, että oma poliisi -malli voisi auttaa ratkaisemaan resurssipulan ja tehostamaan yhteistyötä. Tällöin poliisi olisi perehtynyt tietyn koulun toimintaan ja nuoriin, mikä mahdollistaisi nopeamman reagoinnin ja ennaltaehkäisyn. ”Poliisi tuntisi koulun henkilökunnan ja oppilaat. Koululta tiedettäisiin heti kenelle poliisille soittaa ja keneltä saa neuvoja”. (Vanhempi rikoskonstaapeli B 2024.) Tämä auttaisi sekä poliisia että kouluja keskittymään omiin vahvuuksiinsa ja tarjoamaan tukea nuorille. Haastatteluissa korostettiin koulutuksen merkitystä poliisin ja koulujen yhteistyön parantamisessa. Oppilaitosten henkilökunnalle tarjottava koulutus auttaisi heitä arvioimaan, milloin on tarpeen tehdä rikosilmoitus ja milloin lastensuojeluilmoitus. Tämä

voisi vähentää poliisin kuormitusta ja auttaa kouluja hoitamaan omia sisäisiä asioitaan. (Vanhempi rikoskonstaapeli A, B, C, D ja E 2024.)

Tulevaisuudessa yhteistyön parantamiseksi ehdotettiin muun muassa avoimen vuoropuhelun lisäämistä ja säännöllisten tapaamisten tiivistämistä oppilaitosten ja poliisin välillä. Lisäksi yhteistyötä voisi kehittää yhteisten koulutusten ja toimintamallien selkeyttämisen avulla. Eri-tyisesti nuorten rikollisuuden ennaltaehkäisyyn voitaisiin panostaa lisäämällä ennaltaehkäisevien toimenpiteiden määrää ja parantamalla nuorten kanssa käytäviä keskusteluja. Yhteiset seminaarit voivat auttaa havaitsemaan hiljaisiakin signaaleja ja reagoimaan niihin ajoissa. ”Ehdottaisin esimerkiksi opiskeluhuollon, poliisin ja muiden nuorten kanssa työskentelevien tahojen yhteisiä seminaareja sekä digitaalisia seurantatyökaluja, joilla voidaan havaita hälyttäviä trendejä varhaisessa vaiheessa” (Opetus- ja ohjaushenkilöstön edustaja E 2024).

Opetus- ja ohjaushenkilöstön kaikissa haastatteluissa korostui varhaisen puuttumisen tärkeys nuorten rikosten ennaltaehkäisyssä. Ongelmiin puuttuminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa nähtiin keinona estää vakavampia seurauksia. Ennalta ehkäisevinä keinoina oppilaitoksissa pyritään parantamaan yhteisöllistä ilmapiiriä ja opettamaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Nuorten käyttäytymistä ja heidän sosiaalisia suhteitansa seuraamalla pyritään havaitsemaan nuorten riskikäyttäytymistä. ”Riskitekijöitä tunnistetaan seuraamalla nuorten käyttäytymistä, heidän porukoitaan ja ystävyys-suhteitaan” (Opetus- ja ohjaushenkilöstön edustaja B 2024). Nuorille pyritään tarjoamaan toimintaa kuten urheilua, johon he voivat kanavoida energiaa. Oppilaitoksissa viime vuosina tapahtuneista rikoksista mainittiin väkivaltarikokset, omaisuusrikokset ja huumausainerikokset. Haastatteluissa tuli esille lastensuojelulain 25 § 3 momentin (Lastensuojelulaki 417/2007) määritellyn ilmoitusvelvollisuuden tärkeys vakavien rikosten kohdalla. Opettajien toivottiin omaksuvan keskeisen roolinsa turvallisen koulukulttuurin luomisessa ja näyttävän esimerkillään oppilaille, että tilanteisiin suhtaudutaan vakavasti. Poliisin läsnäoloa kouluissa pidettiin merkittävänä ennaltaehkäisykeinona.

6.2 Tulokset aineistosta nostettujen teemojen perusteella

Yhteistyö, turvallinen oppimisympäristö, opettajan rooli ja resurssien puute teemoina syntyivät opetus- ja ohjaushenkilöstön sekä poliisin edustajien kuvaamien ilmiöiden, havaintojen ja ehdotusten pohjalta. Aineistosta nousi esiin yhteisiä haasteita, mutta myös rakentavia kehittämisideoita, jotka liittyvät oppilaitosyhteisöjen arkeen ja turvallisuuden ylläpitämiseen. Näiden teemojen käsittely antaa kattavan kuvan siitä, millaisia näkökulmia ja kehitystarpeita opetusalan ja poliisin edustajat toivat esiin ja ne muodostavat perustan ennaltaehkäisevän työn syvemmälle tarkastelulle. Tulokset osoittavat, että keskeisiksi teemoiksi nousivat varhainen tuki, riskitekijöiden tunnistaminen ja yhteistyön vahvistaminen. Erityisen huomionarvoista on, että sekä poliisi että oppilaitoksen edustajat korostavat ennaltaehkäisevän työn merkitystä, mutta sen vaikuttavuus edellyttää lisää resursseja ja koulutusta. Tämä viittaa

siihen, että ennaltaehkäisy onnistuminen perustuu monialaiseen ja pitkäjänteiseen yhteistyöhön, jossa jokainen toimija tukee nuorten hyvinvointia omalta osaltaan.

Opetus- ja ohjaushenkilöstön haastatteluista tehdyssä analyysissä nousi esiin yhteistyön merkitys eri toimijoiden (poliisi, koulu, perheet, muu yhteisöpalvelu) välillä (Opetus- ja ohjaushenkilöstön edustaja A, B, C, D ja E 2024). Tiiviin yhteistyön nähtiin olevan avainasemassa rikosten ennaltaehkäisyssä. Perheiden ja koulun yhteistyön toivottiin lisääntyvän. Kodin tilanteen huomioiminen nähtiin tärkeänä osana nuoren kokonaisvaltaista hyvinvointia. Oppilaitoksissa tulisi pystyä tunnistamaan syrjäytyminen, perheongelmat ja psykologiset vaikeudet. Tällä hetkellä poliisin ja oppilaitosten välinen yhteistyö koettiin olevan satunnaista, mikä vaikeuttaa pitkäjänteistä rikollisen käyttäytymisen ennaltaehkäisyä. Toivottiin tiiviimpää yhteistyötä, kuten lähipoliisiin läsnäoloa, poliisin kanssa. Tämä voisi parantaa oppilaitosten kykyä puuttua rikoksiin entistä paremmin. Poliisin ja koulun tiiviimmän yhteistyön koettiin mahdollistavan sen, että koulun ennaltaehkäisevistä toimista tulisi järjestelmällisempiä ja jatkuvampia. ”Resurssit ovat suuri haaste. Jos poliisi jakaisi resurssejaan tasaisesti kaikkien oppilaitosten kesken, heidän läsnäolonsa olisi todennäköisesti vielä vähäisempää. Poliisin vierailut ovat vaikuttavia, koska nuoret tunnistavat heidät ja se luo vaikutuksen, mutta se ei kuitenkaan ole jatkuvaa”. (Opetus- ja ohjaushenkilöstön edustaja D 2024.)

Haastatelluiden tahto luoda turvallinen oppimisympäristö tuli esiin opetus- ja ohjaushenkilöstön haastatteluista tehdyssä analyysissä. Koulujen tulisi tarjota turvallinen ja tukeva oppimisympäristö, jossa kaikki oppilaat tuntevat olonsa hyväksi. Sujuva yhteistyö, riittävät resurssit ja henkilökunnan osaamisen vahvistus koettiin keinoiksi saavuttaa turvallisempia kouluja ja ehkäistä syrjäytymistä. ”Nykyiset käytännöt oppilaitoksissa painottuvat ennaltaehkäisevään työhön, kuten yhteisöllisen ilmapiirin luomiseen, tunne- ja vuorovaikutustaitojen opetukseen sekä säännölliseen yhteistyöhön huoltajien ja paikallisten viranomaisten kanssa. Myös opiskeluhoollon palvelut, kuten kuraattori- ja psykologipalvelut, tarjoavat nuorille tukea ja auttavat ehkäisemään rikoskäyttäytymisen kehittymistä”. (Opetus- ja ohjaushenkilöstön edustaja E 2024.) Kokonaisvaltainen opiskelijoiden hyvinvointi tukee ennaltaehkäisyä, mutta resurssien puute ja koulutuksen hajanaisuus voivat heikentää vaikuttavuutta.

Opettajan rooli turvallisuuden luoja ja kasvattajana nousi esille. Opettajien ja muun henkilökunnan lisäkoulutuksen tarvetta korostettiin, jotta he osaisivat tunnistaa riskitekijöitä ja tarvittaessa puuttua niihin. Koulutukselta toivottiin keskittymistä nuorten arjen dynamiikan ymmärtämiseen ja tehokkaisuuteen puuttumiskeinoihin. (Opetus- ja ohjaushenkilöstön edustaja A, B, D ja E 2024.) Opettajien ja muun henkilökunnan säännöllisille kokoontumisille nähtiin tarve. Kokoontumisissa pystyttäisiin keskustella havaituista ilmiöistä ja pohtia ratkaisuja tilanteiden hoitamiseen.

Resurssien puute tuli vahvasti esille jokaisessa opetus- ja ohjaushenkilöstön ja poliisin edustajien haastatteluissa. Koulut tarvitsevat riittävät resurssit, jotta ne voivat toteuttaa tehokkaita ennaltaehkäisytoimia. Opettajien työmäärä, resurssipula, tilanteiden monimutkaisuus ja yhteistyön byrokraattiset haasteet hidastavat rikosentorjuntaa. Resurssien lisääminen, henkilöstön täydennyskoulutus ja selkeät toimintamallit sekä tiivis yhteistyö viranomaisten kanssa auttaisivat ratkaisemaan haasteita. Poliisin näkökulmasta nuorten rikollisuuden ennaltaehkäisyssä on keskeistä varhainen puuttuminen, tiivis yhteistyö oppilaitosten kanssa ja resurssien järjestyvä käyttö. Haastatteluissa nousi esille, että koulut ja poliisi tekevät hyviä ennakkoivia toimenpiteitä, mutta resurssipula ja seurannan puute estävät täysimittaisen onnistumisen. Oma poliisi -mallin käyttöönotto voisi merkittävästi parantaa yhteistyötä ja rikosentorjuntaa, sillä poliisi olisi läsnä ja tunnettaisiin koulun arki. Tämän myötä rikosten ennaltaehkäisy ja puuttuminen nuorten käyttäytymiseen saataisiin hoidettua aikaisemmin, mikä tukisi oppilaitosten ja koko yhteisön hyvinvointia.

6.3 Yhteenveto

Kokonaisuudessaan nuorten rikollisuuden ennaltaehkäisyyn tarvitaan monipuolisia ja yhteisöllisiä lähestymistapoja, joissa koulutuksen ja yhteistyön rooli on keskeinen. Erityisesti oppilaitosten ja poliisin yhteistyön tiivistäminen sekä ennaltaehkäisevien toimintamallien kehittäminen ovat keskeisiä toimenpiteitä rikollisuuden vähentämiseksi. Poliisin ja koulujen yhteistyön sujuvuus on riippuvainen tiedonvaihdoista ja aikataulujen yhteensovittamisesta. Poliisi on huomannut parannuksia riskitekijöiden tunnistamisessa, mutta resursseja ja aikaa ei aina ole riittävästi, jotta ennakoivat toimenpiteet voisivat estää rikoksia. Kouluilla on suuri potentiaali tunnistaa nuorten riskikäyttäytymistä aikaisessa vaiheessa, mutta rajalliset resurssit ja koulutus estävät tehokkaan toiminnan. Koulut toivovatkin lisää koulutusta ja resursseja, jotta ne pystyisivät puuttumaan nuorten käytökseen entistä aikaisemmin. Poliisi on ehdottanut oma poliisi -mallia, jossa kouluille olisi nimetty oma poliisiviranomainen. Tämä mahdollistaisi nopeamman reagoinnin ja tehokkaamman yhteistyön, sekä tukisi koulun kykyä hoitaa omia sisäisiä asioitaan. Samalla tämä malli auttaisi poliisia keskittymään vakavampiin rikoksiin, sillä sen resurssit keskittyisivät kriittisempiin tapauksiin.

Oppilaitokset ja poliisi jakavat yhteisen näkemyksen siitä, että pienempiin häiriöihin olisi mahdollista puuttua koulun sisällä, mutta vakavammassa tapauksissa poliisin rooli on ratkaiseva. Koulut ja poliisi voivat yhdessä kehittää ennakoivia toimenpiteitä, kuten pienempien häiriöiden käsittelyä kouluissa ja vakavampien rikosten torjuntaa yhteistoiminnassa. Tämä yhteistyö voi parantaa nuorten hyvinvointia ja vähentää rikosten määrää koulu yhteisöissä. Koulutuksen ja resurssien lisääminen sekä tiedonvaihdon parantaminen poliisin kanssa voivat merkittävästi tehostaa nuorten rikoskäyttäytymisen ehkäisyä ja parantaa koulutuksen ja viranomaisten välistä yhteistyötä.

7 Keskustelu

Tässä luvussa käsitellään analysoidun aineiston yhteyttä opinnäytetyön tietoperustaan. Aineistosta ilmenee, että oppilaitokset ja poliisi tekevät tiivistä yhteistyötä varhaisessa puuttumisessa rikolliseen käyttäytymiseen, mutta resurssien puute on merkittävä haaste. Varhainen tuki, riskitekijöiden tunnistaminen ja poliisin läsnäolon lisääminen kouluissa ovat keskeisiä ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä, jotta nuorten ongelmiin voidaan puuttua vaikuttavasti.

Oppilaitoksissa pyritään varhaiseen puuttumiseen rikollisuuden ennaltaehkäisyssä, sekä korostetaan yhteistyön merkitystä poliisin kanssa. Poliisin ennalta estävä toiminta on keskittynyt väkivaltaan puuttumiseen jo varhaisessa vaiheessa, jolloin rikokset eivät pääse eskaloitumaan (Poliisin ennalta estävä toiminta 2024). Myös Poliisihallituksen 10.4.2024 julkaisemassa raportissa korostettiin nuorten rikosten ennaltaehkäisyssä varhaisen puuttumisen tärkeyttä (Nuorisorikollisuus 2024, 69). Poliisin ennalta estävän toiminnan strategiassa on huomioitu, että kouluissa tapahtuva väkivalta pahenee sen jatkuessa pidempään ja poliisi on kutsuttu paikalle vasta silloin, kun kriisi on jo kehittynyt (Enska 2018, 20). Varhaisen tuen avulla pystytään estämään ongelmia ja tukemaan perheitä, lapsia ja nuoria mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ennen kuin ongelmat ehtivät kasaantua tai johtamaan vakavimpiin seurauksiin. Varhaisella tuella pyritään vaikuttamaan lapsen tai nuoren kasvuympäristöön ja estää ongelmien kehittymisen. Varhainen puuttuminen voi tuottaa positiivisia sosiaalisia- ja taloudellisia vaikutuksia. (Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäisy, 2024.)

Koulussa tapahtuvien vakavimpien rikosten kohdalla huomioidaan lastensuojelulain asettama ilmoitusvelvollisuus. Opetushallitus (2024) ohjeistaa, että koulujen tulisi puuttua kaikkiin häiriöihin nopeasti, ja korostaa opettajien roolin tärkeyttä koulukulttuurin turvallisuuden luojina ja esimerkin näyttäjinä. Opetushallituksen (2024) ohjeistuksen mukaan opiskeluhoito pyrkii edistämään ja ylläpitämään opiskelijoiden oppimista sekä heidän psyykkistä ja fyysistä terveyttään samalla tukien sosiaalista hyvinvointia. Oppilaitoksissa pyritään tunnistamaan nuorten riskikäyttäytyminen. Riskitekijöiden tunnistamisen haasteena on resurssipula. Rikosten- torjuntaneuvosto (Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäisy, 2024) pitää opetushenkilöstön koulutuksen ja tuen lisäämistä tärkeänä, jotta opetushenkilöstö pystyisi puuttumaan nuorten ongelmiin aikaisemmin. Opetus ja ohjaushenkilöstöllä on vahva tahto luoda turvallinen oppimisympäristö, jossa kaikki oppilaat tuntevat olonsa hyväksi. Lukion opetussuunnitelman perusteissa todetaan opetuksen järjestämisessä ensisijaisen tavoitteen olevan turvata sekä opiskelijoiden, että henkilökunnan turvallisuus kaikissa tilanteissa. Turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen on olennainen osa lukion toimintakulttuuria ja se huomioidaan kaikessa koulun toiminnassa. (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019, 33.)

Poliisin ja koulun yhteistyön toivottiin lisääntyvän. Poliisin ennalta estävässä toiminnassa on huomioitu koulujen tarve saada poliisilta tukea ja apua rikosten ennaltaehkäisyssä jo

varhaisessa vaiheessa. (Poliisin ennalta estävä toiminta 2024). Poliisin ennalta estävän toiminnan strategiassa todetaan, että poliisi pyrkii jatkuvasti kehittämään yhteistyötä oppilaitosten kanssa, sekä olemaan enemmän läsnä myös vaikka kyse ei olisi turvallisuutta vakavasti vaarantavasta asiasta. Poliisin läsnäoloa pyritään kohdentamaan oppilaitoksiin, joissa on suurin tarve polisille. Poliisin pyrkimys on olla oppilaitoksissa puuttumassa väkivaltaan jo varhaisemmassa vaiheessa, kehittää toimintamalleja yhteistyössä oppilaitosten kanssa, vahvistaa tapausten hallintaa ja vahvistaa tapahtumien moniviranomaistoiminnan johtamista. Poliisin ennalta estävän työn on havaittu vähentäneen merkittävästi nuorten tekemää väkivaltaa. Poliisin ja oppilaitosten välisessä yhteistyössä viestintä ja tiedonkulku ovat erittäin tärkeitä. On tärkeää, että oppilaitoksissa tunnetaan poliisin ennalta estävä toiminto, sekä ymmärretään sen työmuodot. (Enska 2018, 20.)

Oppilaitoksissa nähtiin resurssipula haasteena rikosentorjunnassa. Oppilaitosten käytettävissä olevat resurssit eivät aina riitä vaikuttavan ennaltaehkäisevän toiminnan toteuttamiseen. Poliisin ennalta estävässä toiminnassa on huomioitu resurssien lisäämisen, henkilöstön koulutuksen ja yhteistyön tehostamisen tarve viranomaisyhteistyön haasteiden voittamiseksi (Poliisin ennalta estävä toiminta 2024). Opettajien ja muun henkilökunnan koulutuksen tarvetta pidettiin merkityksellisenä. Opetushallitus (2024) on nostanut esille tarpeen opettajien ja muun henkilökunnan säännöllisille kokoontumisille, jotta voitaisiin keskustella havaituista ilmiöistä ja pohtia ratkaisuja. Lapset ja nuoret viettävät suurimman osan ajastaan koulussa, joten juuri kouluympäristössä on erityisen tärkeää keskittyä heidän hyvinvointiinsa sekä mahdollisten ongelmien ja riskien tunnistamiseen (Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäisy, 2024). Poliisin läsnäolon ja yhteistyön tiivistämisen koettiin lisäävän ennaltaehkäisevää vaikutusta. Poliisin ennalta estävässä toiminnassa (2024) pyritään tiivistämään yhteistyötä ja lisäämään poliisin läsnäoloa kouluissa. Tämä edistää varhaista puuttumista nuorten rikolliseen käyttäytymiseen ja parantaa oppilaitosten kykyä puuttua ongelmiin ajoissa. (Poliisin ennalta estävä toiminta 2024.)

Nykyisissä käytännöissä korostuu varhaisen puuttumisen merkitys nuorten rikoskäyttäytymisen ennaltaehkäisyssä ja oppilaitoksissa pyritään tunnistamaan riskitekijöitä sekä puuttumaan ongelmiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tällainen varhainen puuttuminen voi estää ongelmien eskaloitumisen ja johtaa myönteisiin sosiaalisiin ja taloudellisiin vaikutuksiin. Varhainen tuki kohdistetaan erityisesti nuorten kasvuympäristön ja perheiden tukemiseen, mikä on tärkeä osa rikosten ehkäisyä. Samalla poliisin ennalta estävä toiminta painottaa koulujen tukemista rikollisuuden ehkäisemisessä jo varhaisessa vaiheessa. Koulut ja poliisi tekevät yhteistyötä nuorten rikosten estämiseksi, mutta resurssipula, koulutuksen puute ja tiedonkulun haasteet muodostavat merkittäviä esteitä toiminnan tehokkuudelle. Tietoperustassa ja aineistossa toistuvat huolenaiheet henkilöstön koulutuksen ja yhteistyömallien kehittämisestä. Koulutuksen lisääminen on noussut keskeiseksi kehityskohteeksi, jotta opettajat ja muu henkilökunta osaisivat tunnistaa nuorten riskikäyttäytymistä entistä aikaisemmin ja puuttua siihen

oikea-aikaisesti. Sekä haastatteluissa että tietoperustassa korostetaan varhaisen tuen tärkeyttä, kuten perheiden tukemista ja oppilaskulttuurin kehittämistä. Samalla kuitenkin ilmenee, että resurssien puute, koulutuksen riittämättömyys ja tiedonkulun ongelmat rajoittavat toimintojen tehokkuutta. Näiden tekijöiden parantaminen on nähty keskeisinä kehityskohteina. Poliisin ja koulujen yhteistyö on tunnustettu tärkeäksi, mutta sen käytännön toteutuksessa tarvitaan selkeyttämistä ja vahvistamista erityisesti tiedon jakamisen ja moniviranomaistoiminnan osalta. Yhteistyömallien ja viranomaisten välisen tiedonkulun parantaminen voisi osaltaan edistää nuorten hyvinvointia ja rikosten ennaltaehkäisyä.

8 Toimeksiantajan saama hyöty

Opinnäytetyön merkitys toimeksiantajalle nousi esiin jo tutkimusluvan hakemisen yhteydessä, kun työn tavoitteet ja hyödyt esiteltiin. Opinnäytetyön nähtiin tarjoavan arvokasta tietoa ja kehitysehdotuksia, jotka tukevat Hyrian toiminnan kehittämistä nuorten hyvinvoinnin ja turvallisuuden lisäämiseksi. Työn tulosten todettiin olevan suoraan linjassa Hyrian strategisten tavoitteiden kanssa oppilaitosyhteisön turvallisuuden vahvistamisen ja opiskelijoiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämisen osalta, joka korostaa opinnäytetyön roolia osana Hyrian ennaltaehkäisevää toimintaa.

8.1 Rikoksentorjunnan kehittäminen ja oppilaitosyhteisön hyvinvointi

Opinnäytetyön toimeksiantajan saama hyöty voi olla merkittävä, sillä opinnäytetyö tarjoaa monipuolisen tietopohjan rikoksentorjunnan kehittämiseksi oppilaitosympäristössä. Työn sisältö auttaa oppilaitosta tunnistamaan nuorten rikolliseen käyttäytymiseen johtavia riskitekijöitä ja kertoo niihin ajoissa puuttumisen keinoja. Tällainen ennaltaehkäisevä toiminta on keskeistä turvallisen ja hyvinvoivan oppimisympäristön rakentamisessa. Varhainen puuttuminen ja nuorten tukeminen eivät pelkästään edistä yksilön kehitystä, vaan ne vaikuttavat myös laajemmin oppilaitosyhteisön hyvinvointiin ja turvallisuuteen. Opinnäytetyössä korostetaan oppilaitosten ja muiden nuorten kanssa toimivien tahojen välisen yhteistyön merkitystä. Hyrian näkökulmasta tämä yhteistyö mahdollistaa resurssien oleellisen käytön ja tukee vaikuttavampien toimintamallien kehittämistä. Työssä nostetaan esiin tiedonkulun ja toimintatapojen yhdenmukaistamisen merkitys, mikä voi auttaa Hyriä reagoimaan nuorten hyvinvointiin liittyviin haasteisiin kokonaisvaltaisemmin.

Erityisen hyödyllistä Hyrialle on opinnäytetyön antama tieto henkilöstön osaamisen kehittämisen tarpeista. Työssä esitetään, että oppilaitoksen henkilökunnalle suunnattu koulutus, joka keskittyy riskikäyttäytymisen varhaiseen tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen, voi merkittävästi parantaa ennaltaehkäisevän työn vaikuttavuutta. Tämä auttaa Hyrian henkilöstöä kohtaamaan nuorten haasteet ammatillisesti ja empaattisesti, samalla kun oppilaitoksen

ennaltaehkäisevä rooli nuorten hyvinvoinnin tukijana vahvistuu. Opinnäytetyön tulokset ja kehitysehdotukset myös tukevat koko oppilaitosyhteisön hyvinvointia ja turvallisuuden tunnetta. Turvallinen ympäristö on keskeinen tekijä oppilaiden sitoutumisessa opiskeluun ja heidän koulutuspolkujensa onnistumisessa. Hyrian näkökulmasta tämä tarkoittaa paitsi parantuneita oppimistuloksia, myös vähentyneitä häiriötilanteita ja lisääntyneitä yhteisöllisyyttä. Työssä painotettu syrjäytymisen ehkäisy on keskiössä, sillä se auttaa nuoria löytämään paikkansa yhteiskunnassa ja vähentää heidän riskiään joutua rikoskierteisiin, nämä toimenpiteet voivat edistää myös perheiden ja laajemmankin yhteisön hyvinvointia. Opinnäytetyön pohjalta tehtyjen kehitysideoiden avulla Hyria voi rakentaa entistä inhimillisemmän ja turvallisemman oppimisympäristön, jossa nuoret voivat kasvaa, oppia ja kehittyä täyteen potentiaaliinsa, mikä on paitsi yhteiskunnallisesti merkittävää myös osa vastuullista koulutustoimintaa.

8.2 Ankkuritoiminnan kehittäminen

Hyria koulutus Oy on saanut opetushallituksen myöntämän rahoituksen (Opetushallitus 2023) Ankkuritoimintansa kehittämiseksi Hyvinkää-Riihimäki talousalueella. Hankkeen toteutus sijoittuu ajalle 1.9.2023-31.7.2025, ja sen päämääränä on integroida Ankkuritoiminta osaksi Hyrian oppilaitosten varhaisen puuttumisen ja opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemisen prosesseja. Lopputuloksena pyritään ennaltaehkäisemään nuorten rikollista toimintaa ja väkivaltaista käyttäytymistä, mikä luo turvallisemman oppilaitosyhteisön ja tukee opiskelijoiden hyvinvointia. Hankkeen kohderyhmänä on Hyrian opetus- ja ohjaushenkilöstö, joka hyötyy Ankkuritoimintayhteistyön vahvistamisesta uusien toimintamallien, osaamisen ja yhteistyöverkoston muodossa, joiden avulla henkilöstö voi entistä paremmin edistää turvallista oppimisympäristöä omalla toiminnallaan. Tavoitteisiin kuuluu vuorovaikutuksen rakenteiden ja tiedonkulun kehittäminen Hyrian ja Ankkuritiimien välillä sekä yhteistyömallien ja toimintatapojen pilotointi oppilaitosturvallisuuden parantamiseksi. Toimenpiteinä tunnistetaan keskeiset toimijat yhteydenpidossa ja kehitetään moniammatillisesti uusia vuorovaikutusrakenteita ja viestintäkanavia sekä vahvistetaan tiedonkulkua koulutuksen järjestäjien ja Ankkuritiimien välillä (Ankkuritoiminnan kehittäminen Hyvinkää-Riihimäki-talousalueella 2024.)

Hyria Koulutus Oy voi hyödyntää opinnäytetyön tuloksia tukemaan Ankkuritoiminnan kehittämiseen liittyvää hanketta ja sen tavoitteita. Opinnäytetyön tietoperusta ja kehittämissuhteudet voivat toimia arvokkaana resurssina vuorovaikutuksen rakenteiden kehittämisessä ja tiedonkulun parantamisessa. Lisäksi työssä esitetyt toimintamallit ja käytännöt voivat vahvistaa Hyrian henkilöstön osaamista nuorten rikollisuuden ja väkivaltaisen käyttäytymisen ennaltaehkäisyssä. Opinnäytetyön ja hankkeen tavoitteet ovat selkeästi linjassa, molemmissa korostetaan varhaisen puuttumisen merkitystä ja moniammatillista yhteistyötä turvallisen oppimisympäristön luomisessa, kehitysehdotuksia voidaan hyödyntää Ankkuritoiminnan integroinnissa Hyrian hyvinvointia tukeväksi prosessiksi. Työstä voi nostaa esiin ideoita yhteistyön tehostamiseksi, mikä voi helpottaa eri toimijoiden välistä tiedonkulkua ja työnjakoa.

Opinnäytetyön tulokset voivat edistää Hyrian henkilöstön valmiuksia tunnistaa ja käsitellä opiskelijoiden hyvinvointiin vaikuttavia riskitekijöitä. Opinnäytetyö voi antaa tietopohjaa hankkeessa tavoiteltavien toimintatapojen pilotointia ajatellen, työ voi myös auttaa arvioimaan uusien mallien soveltuvuutta käytäntöön. Opinnäytetyö voi toimia sekä käytännön että strategisen kehittämistyön tukena, vahvistaen hankkeen vaikuttavuutta ja Hyrian roolia nuorten hyvinvoinnin edistämisessä.

Opinnäytetyön hyödyntäminen hanketoiminnassa on jo käynnistynyt, toinen opinnäytetyön tekijöistä on kutsuttu mukaan hanketyöryhmän kokoontumiseen. Opinnäytetyön tuloksia ja kehitysehdotuksia pidetään merkityksellisinä ja käyttökelpoisena osana Ankkuritoiminnan kehittämishanketta. Tekijän osallistuminen mahdollistaa työn sisältämien mallien ja ideoiden suoran esittelyn hankkeen toimijoille ja tuo moniammatilliseen keskusteluun ajankohtaista tutkimukseen perustuvaa tietoa nuorten rikollisuuden ennaltaehkäisemisestä. Työryhmään osallistuminen tuo myös mahdollisuuden varmistaa, että opinnäytetyössä esitetyt suositukset soveltuvat käytännön toimintaympäristöön ja tukevat nuorten rikollisuuden ennaltaehkäisyä. Hanketyöryhmä saa käyttöönsä syventävää asiantuntemusta ja tuoretta näkökulmaa yhteistyön ja toimintamallien kehittämiseksi. Halu opinnäytetyön hyödyntämiseen heijastaa Hyrian sitoutumista tutkimusperusteiseen kehittämiseen ja oppilaitosyhteisön turvallisuuden ja hyvinvoinnin parantamiseen.

9 Johtopäätökset ja kehitysehdotukset

Tietoperustan ja kerätyn aineiston samankaltaisuudet osoittavat, että nuorten rikollisuuden ennaltaehkäisyssä on otettu edistysaskeleita ja saavutettu vakiintuneita käytäntöjä, mutta samalla ilmenee, että tietyillä osa-alueilla on edelleen kehittämisen varaa ja haasteita, jotka estävät ennaltaehkäisevien toimien täysimittaisen hyödyntämisen ja vaikutuksen. Varhainen puuttuminen ja riskikäyttäytymisen tunnistaminen, jotka toistuvat sekä aineistossa että tietoperustassa, ovat keskeisiä onnistumisen tekijöitä. Koulutuksessa ja tukitoimissa olisi kuitenkin syytä panostaa entistä enemmän erityisesti henkilöstön koulutukseen ja resurssien lisäämiseen. Haastatteluissa ilmenee, että opettajien ja muun kouluhenkilöstön kyky puuttua varhaisessa vaiheessa jää usein puutteelliseksi, jos osaamista ei ole riittävästi. Tämän vuoksi olisi tärkeää kehittää jatkuva ja systemaattinen koulutusohjelma, joissa käsitellään ennaltaehkäiseviä toimintoja ja nuorten rikoskäyttäytymisen varhaisia merkkejä.

Poliisin ja oppilaitosten välinen yhteistyö, joka korostuu tilastoissa, kirjallisuudessa sekä kerätyssä aineistossa, on hyvä lähtökohta, mutta sen toimivuutta pitäisi kehittää erityisesti viestinnän ja tiedonkulun osalta. Tiedon jakamisen poliisin ja oppilaitosten välillä tulisi olla saumatonta, mutta se edellyttää selkeitä toimintamalleja ja yhteisiä käytäntöjä, jotka mahdollistavat sujuvan ja ajantasaisen viestinnän. Tämän lisäksi poliisin roolia kouluissa voitaisiin

vahvistaa entisestään, ei vain rikosten ennaltaehkäisijänä, vaan myös yleisen turvallisuuden ja nuorten hyvinvoinnin tukijana.

Resurssipula on haaste niin koulujen kuin poliisin ennalta estävässä toiminnassa. Tietoperustasta ja aineistosta ilmenee, että erityisesti pienemmillä kouluilla ja alueilla voi olla vaikeuksia saada riittävästi tukea ennaltaehkäiseviin toimiin. Tämän vuoksi on tärkeää panostaa enemmän julkisiin resursseihin, kuten koulutuksen lisäämiseen ja yhteistyömahdollisuuksien laajentamiseen. Resurssien lisääminen mahdollistaisi entistä paremman ennaltaehkäisyn ja tukitoimien laajentamisen, erityisesti nuorten kasvatustehtävissä toimivien ja myös muiden viranomaisten tueksi. Nuorten rikollisuuden ennaltaehkäisyn nykykäytännöissä on hyviä periaatteita ja onnistuneita toimia, mutta kehitystyö on välttämätöntä, jotta toiminta voisi olla entistä vaikuttavampaa. Yhteistyön vahvistaminen ja koulutuksen sekä resurssien lisääminen ovat keskeisiä toimenpiteitä, jotka voivat parantaa ennaltaehkäisevää työtä ja vähentää nuorten rikoskäyttäytymistä.

9.1 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Aineiston luotettavuus varmistettiin opinnäytetyöntekijöiden keskinäisellä yhteistyöllä ja analyysiprosessin avoimuudella. Haastatteluaineisto analysoitiin molempien opinnäytetyön tekijöiden toimesta erikseen, vertaisanalyysina, mikä Creswellin (2013, 304) mukaan mahdollistaa monipuolisemman tulkinnan ja vähentää mahdollisia yksittäisten tutkijoiden ennako-oletusten vaikutuksia. Tämän prosessin avulla pystyimme vertaamaan ja ristivertamaan analyysin tuloksia, mikä lisäsi analyysin tarkkuutta ja luotettavuutta. Koko analyysiprosessi dokumentoitiin yksityiskohtaisesti, jotta opinnäytetyö olisi mahdollisimman läpinäkyvä ja toistettavissa tulevaisuudessa.

Haastateltavien yksityisyys ja tietosuojat on varmistettu noudattamalla eettisiä periaatteita, joita ohjaavat Suomessa erityisesti Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) laatimat ohjeistukset. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet korostavat tutkittavien oikeuksien ja hyvinvoinnin turvaamista koko tutkimusprosessin ajan (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023, 6). Erityisen tärkeää on huolehtia siitä, että osallistujille annetaan riittävästi tietoa tutkimuksen tarkoituksesta, menetelmistä sekä siitä, kuinka heidän antamiaan tietoja tullaan käsittelemään ja hyödyntämään. (Ihmistieteiden eettinen ohje 2019, 8.) Tämä tietoon perustuva suostumusprosessi varmistaa, että osallistujat voivat tehdä tietoon perustuvan päätöksen osallistumisestaan, mikä on keskeinen osa eettistä tutkimuskäytäntöä (Ihmistieteiden eettinen ohje 2019, 9).

Suostumuksen hankkiminen ja osallistujien riittävä informointi luovat perustan tutkimuksen eettiselle luotettavuudelle ja tutkittavien oikeuksien turvaamiselle. Tutkijan velvollisuus on huolehtia siitä, että osallistuminen on täysin vapaaehtoista, eikä siihen liity painostusta tai kielteisten seurausten pelkoa kieltäytymisen yhteydessä. Tämä tarkoittaa, että tutkittaville

on annettava mahdollisuus keskeyttää osallistumisensa milloin tahansa, ja heidän tulee ymmärtää tämä oikeus jo tutkimukseen suostumisen yhteydessä. (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023, 7.) Haastatteluista saadut tiedot käsitellään luottamuksellisesti, eikä yksittäisiä henkilöitä voida tunnistaa raporteista tai julkaisuista. Tämä toteutetaan anonymisoimalla kaikki tallenteet ja litteroidut aineistot, mikä estää henkilöllisyyden paljastumisen. Opinnäytetyöntekijät huolehtivat, että aineistot säilytetään suojatusti ja että ne hävitetään opinnäytetyön valmistuttua, kuten eettiset ohjeet (Ihmistieteiden eettinen ohje 2019, 11) vaativat.

Näiden periaatteiden noudattaminen vahvistaa opinnäytetyön luotettavuutta ja suojaaa haastateltavien oikeuksia. TENK:n ohjeistus alleviivaa, että tutkittavien anonymiteetin suojeleminen ja tietoturvan ylläpitäminen ovat välttämättömiä toimia, jotka varjelevat yksilöiden oikeuksia ja edistävät tutkimusetiikkaa. Tämä luo myös pohjan luottamukselle, jota ilman opinnäytetyön toteuttaminen olisi vaikeaa ja epäeettistä. (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023, 14; Ihmistieteiden eettinen ohje 2019, 15.)

9.2 Jatkotutkimustapeet

Jatkotutkimuksissa voisi keskittyä tarkemmin yksittäisten ennaltaehkäisevien toimien vaikutusten arviointiin ja niiden kehittämiseen. Esimerkiksi tutkimus, joka tarkastelee tiettyjen interventiokeinojen pitkäaikaisia vaikutuksia nuorten käyttäytymiseen, voisi tarjota arvokasta tietoa. Lisäksi olisi hyödyllistä tutkia, miten eri oppilaitosten ja poliisin yhteistyömallit vaikuttavat nuorten rikollisuuden ennaltaehkäisyyn eri alueilla. Myös resurssien ja koulutuksen vaikutusta ennaltaehkäisevien toimien vaikuttavuuteen voisi tarkastella tarkemmin.

9.3 Oman työn arviointi

Opinnäytetyöprosessi oli meille sekä haastava että palkitseva kokemus. Tiedostimme alusta alkaen, että aihe on tärkeä ja ajankohtainen. Opinnäytetyöprosessi vahvisti näkemystämme siitä, kuinka merkittävä vaikutus toisen asteen oppilaitoksilla on nuorten elämässä. Oppilaitosten rooli ei rajoitu pelkästään opetukseen, vaan niillä on keskeinen rooli nuorten hyvinvoinnin ja hyvän tulevaisuuden rakentajana. Opinnäytetyön tekeminen toi esiin myös monia haasteita, joita koulussa kohdataan, päälimmäisenä resurssipulan ja koulutuksen riittämättömyyden. Nämä haasteet eivät ole pelkästään teoreettisia, vaan niillä on konkreettisia vaikutuksia nuorten elämään. Prosessi opetti meille paljon myös itsestämme. Pystyimme hallitsemaan suuria tietomääriä, analysoimaan aineistoa kriittisesti ja kehittämään myös tutkimustajamme.

Opinnäytetyön tulosten luotettavuutta vahvistaa laadukas aineistonkeruu ja monipuolinen tietoperusta, joka sisälsi mm. haastatteluja, kirjallisuuteen ja tutkimuksiin tutustumista, ja tiilastoja. Haastattelut viiden poliisin ja viiden oppilaitoksen edustajan kanssa antoivat

syvällistä tietoa erilaisista näkökulmista. Kvalitatiivinen analyysi mahdollisti aineiston teemojen syvällisen tarkastelun. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 25-28). Kuitenkin opinnäytetyön tulosten luotettavuutta voisi parantaa laajentamalla otantaa ja sisällyttämällä enemmän oppilaitosten ja poliisin organisaatioiden edustajia laajemmasta tehtäväkentästä sekä maantieteellisesti isommalta alueelta. Laadullinen tutkimus on erityisen sopiva lähestymistapa, kun halutaan ymmärtää syvällisesti yksilöiden kokemuksia ja näkökulmia (Creswell 2014, 238). Opinnäytetyön luotettavuutta vahvistaa aineiston ja analyysin vuorovaikutteinen prosessi, jossa teemoja ja tutkimuskysymyksiä tarkennetaan jatkuvasti. Harkinnanvarainen otanta mahdollisti monipuolisten näkökulmien esiin tuomisen, ja puolistrukturoidut haastattelut tarjosivat joustavuutta ja syvällisiä vastauksia. Reflektiivisyys ja eettisyys olivat keskeisiä opinnäytetyön objektiivisuuden ja luotettavuuden kannalta.

Opinnäytetyön tulokset tarjoavat toisen asteen oppilaitoksille mahdollisuuden kehittää konkreettisia keinoja nuorten tekemien rikosten ennaltaehkäisyyn. Näiden tulosten hyödyntäminen käytännössä voi parantaa oppilaitosten valmiuksia tukea nuoria ja ehkäistä rikollista käyttäytymistä. Opinnäytetyön tulokset korostavat toisen asteen oppilaitosten merkittävää roolia nuorten rikollisuuden ennaltaehkäisyssä. Opinnäytetyössä ilmeni, että oppilaitokset pyrkivät tunnistamaan nuorten riskitekijät ja puuttumaan niihin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tämä on linjassa varhaisen puuttumisen ja syrjäytymisen ehkäisyn periaatteiden kanssa, jotka ovat keskeisiä nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. (Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäisy 2024.)

Lähteet

Alamommo, P. & Bergström, M. 2023. Lasten ja nuorten rikokset. Opas ennaltaehkäisyyn ja rikoskierteen katkaisuun. Keuruu: Otava.

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Ankkuri 2024. Viitattu 14.10.2024. <https://ankkuritoiminta.fi/etusivu>

Ankkuritoiminnan kehittäminen Hyvinkää-Riihimäki-talousalueella. Hankkeemme asuvat täällä. Hyria koulutus Oy. Viitattu 7.12.2024. <https://www.hyria.fi/hankkeemme-asuvat-taalla/ankkuritoiminnan-kehittaminen-hyvinkaa-riihimaki-talousalueella>

Ankkuritoiminnan käsikirja 2022. Sisäministeriön julkaisuja 2022:40. Viitattu 25.11.2024. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164528/SM_2022_40.pdf

Aseman Lapset 2024. Viitattu 25.11.2024. <https://asemanlapset.fi/aseman-lapset/>

Beuker, A. & Näsi, M. 2023. Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2023 - Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Helsinki: Yliopistopaino.

Creswell, J. W. 2013. Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches (3rd ed.). SAGE Publications.

Creswell, J. W. 2014. Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches (4th ed.). SAGE Publications.

Elämäni Sankari 2024. Viitattu 25.11.2024. <https://www.elamanisankari.fi>

Ennalta estävä työ Helsingin poliisissa 2024. Poliisi. Viitattu 16.10.2024. <https://poliisi.fi/ennalta-estava-tyo-helsingin-poliisissa>

ENSKA Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019-2023 2019. Sisäministeriö. Viitattu 17.10.2024. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161300/SM_3_19_ENSKA.pdf

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2015. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Valli R. & Aaltola J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelvalle tutkijalle. 4. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Forss, M. 2023. Lasten ja nuorten rikokset. Opas ennaltaehkäisyyn ja rikoskierteen katkaisuun. Keuruu: Otava.

Graham, J., Bennet, T. & Sceinin, M. (toim.) 1998. Rikostorjunnan strategioita Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Heiskanen, M., Aromaa, K., Niemi, H. & Sirén, R. 2000. Tapaturmat, väkivalta, rikollisuuden pelko: väestöhaastattelujen tuloksia vuosilta 1980-1997 Tilastokeskus, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Huumausainelaki 373/2008. Finlex. Viitattu 16.10.2024.

Itä-uudellamaalla on aloittanut nuorten rikoksia tutkiva ryhmä 2024. Poliisi. Viitattu 17.10.2024. <https://poliisi.fi/-/ita-uudellamaalla-on-aloittanut-nuorten-rikoksia-tutkiva-ryhma>

Kaakinen, M., Näsi, M. & Danielsson, P. 2023. Lasten ja nuorten rikokset. Opas ennaltaehkäisyyn ja rikoskierteen katkaisuun. Keuruu: Otava.

Kaartinen, V. 2023. Seura selvitti: Onko Suomi Ruotsin tiellä? -Rikollisjengit kahmivat yhä enemmän valtaa. Seura. Viitattu 17.10.2024. <https://seura.fi/asiat/tutkivat/seura-selvitti-onko-suomi-ruotsin-tiella-rikollisjengit-kahmivat-yha-enemman-valtaa/>

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 202. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kivivuori, J., Aaltonen, M., Danielsson, P., Näsi, M. & Suonpää, K. 2018. Kriminologia - rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. 2. painos. Gaudeamus.

Laine, M. 2007. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Tietosanoma. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Laitinen, K., Haanpää, S., Francke, L., & Lahtinen, M. 2020. Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa. Oppaat ja käsikirjat, 2020, 3a. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/kiusaamisen_vastainen_työ_kouluissa_ja_oppilaitoksissa.pdf

Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. Finlex. Viitattu 18.10.2024.

Lappi-Seppälä, T., Hakamies, K., Helenius, D., Melander, S., Nuotio, K., Ojala, T. & Rautio, I. 2002. Rikosoikeus. 5.uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent Oy.

Lappi-Seppälä, T. 2006. Rikollisuus ja kriminaalipolitiikka. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Helsinki: Yliopistopaino.

Lapsen ja nuoren tukeminen 2024. Rikosuhrinäivystys. Viitattu 17.11.2024. <https://www.riku.fi/rikoksen-uhrina/lapsi-ja-nuori-rikoksen-uhrina/lapsen-ja-nuoren-tukeminen/>

Lastensuojelulaki 417/2007. Finlex. Viitattu 18.10.2024.

Lukiolaki 714/2018. Finlex. Viitattu 18.10.2024.

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019. Määräykset ja ohjeet 2019:2a. Opetushallitus. Helsinki: PunaMusta.

Lähipoliisitoiminnan strategia 2010. Lähipoliisitoiminnan ja turvallisuusyhteistyön kehittämisen strategiset linjaukset ja tavoitteet 2010. Viitattu 25.11.2024. https://poliisi.fi/documents/25235045/42553324/julkaisu_1_2010.pdf

Marttunen, M., & Salmi, V. 2009. Nuorisoriikollisuus. Teoksessa Rikollisuustilanne 2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 247. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152439/1_Nuorisoriikollisuus.pdf?sequence=19

Nuorisoriikollisuus Taktinen teema-analyysi-määritelmät, tilannekuva ja toimintamallit 2024. Viitattu 17.10.2024. <https://poliisi.fi/documents/25235045/31329635/32433045-Nuorisoriikollisuus-teema-analyysi-web.pdf/2c2c3b8a-9487-22a0-cb89-6a9c466869b0/32433045-Nuorisoriikollisuus-teema-analyysi-web.pdf?t=1712736269753>

Näsi, M., Virtanen, M. & Tanskanen, M. 2017. Oppilaitosten turvallisuustutkimus 2016. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.

Opiskelijan hyvinvointi ja tuki ammatillisessa koulutuksessa 2024. Opetushallitus. Viitattu 6.11.2024. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskelijan-hyvinvointi-ja-tuki-ammattillisessa-koulutuksessa>

Opiskeluhuollon keskeiset periaatteet ja tavoitteet sekä opiskeluhoitosuunnitelman laatiminen ammatillisessa koulutuksessa. OPH-4609-2022. 2022. Opetushallitus. Viitattu 6.11.2024. <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/maaraykset/liite/883c6544-be6e-4ba2-b3e1-970f9c20dd14>

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. Finlex. Viitattu 18.10.2024.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96. 4. painos. Opetushallitus. Helsinki: Next Print.

Poliisilaki 872/2011. Finlex. Viitattu 16.10.2024.

Rikoslaki 39/1889. Finlex. Viitattu 16.10.2024.

Rikosten ehkäisy 2024. Rikoksentorjuntaneuvosto. Viitattu 15.10.2024. <https://rikoksentorjunta.fi/rikosten-ehkaisy>

Rikoksen pelko 2024. Rikoksentorjuntaneuvosto. Viitattu 18.10.2024. <https://rikoksentorjunta.fi/rikoksen-pelko>

Rikoksentorjunnan rakentaminen. Paikallisen rikoksentorjunnan ideakirja #1. 2000. Rikoksentorjuntaneuvosto. Helsinki. <https://rikoksentorjunta.fi/documents/5235988/5514012/2001-1+Rikoksentorjunnan+rakentaminen+-+Paikallisen+rikoksentorjunnan+ideakirja>

Terveystietolaki 1326/2013. Finlex. Viitattu 18.10.2024.

Tilannetorjunta 2024. Rikoksentorjuntaneuvosto. Viitattu 18.10.2024. <https://rikoksentorjunta.fi/tilannetorjunta>

Tilastokeskus 2024. Rikos- ja pakkokeinotilasto. Suomen virallinen tilasto (SVT). Viitattu 30.10.2024. <https://stat.fi/tilasto/rpk>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turkka, H. & Saarholm, J. 2023. Lasten ja nuorten rikokset. Opas ennaltaehkäisyyn ja rikoskierteen katkaisuun. Keuruu: Otava.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Helsinki.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. 2. painos. Helsinki.

Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäisy 2024. Rikoksentorjuntaneuvosto. Viitattu 18.10.2024. <https://rikoksentorjunta.fi/varhainen-tuki-ja-syrjaytymisen-ehkaisy>

Väkivalta 2024. Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 16.10.2024. <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/vakivallan-muodot>

Yhteisöllinen opiskeluhoolto 2024. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 12.11.2024.
<https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhoolto/yhteisollinen-opiskeluhoolto>

Julkaisemattomat lähteet

Opetus- ja ohjaushenkilöstön edustaja A 2024. Viitattu 15.11.2024.

Opetus- ja ohjaushenkilöstön edustaja B 2024. Viitattu 15.11.2024.

Opetus- ja ohjaushenkilöstön edustaja C 2024. Viitattu 15.11.2024.

Opetus- ja ohjaushenkilöstön edustaja D 2024. Viitattu 15.11.2024.

Opetus- ja ohjaushenkilöstön edustaja E 2024. Viitattu 15.11.2024.

Vanhempi rikoskonstaapeli A 2024. Viitattu 17.11.2024.

Vanhempi rikoskonstaapeli B 2024. Viitattu 17.11.2024.

Vanhempi rikoskonstaapeli C 2024. Viitattu 17.11.2024.

Vanhempi rikoskonstaapeli D 2024. Viitattu 17.11.2024.

Vanhempi rikoskonstaapeli E 2024. Viitattu 17.11.2024.

Kuviot

Kuvio 1: Rikoslakirikoksista epäillyksi kirjatut nuoret ikäryhmittäin 100 000 ikäryhmään kuuluvan kohden kuukausi- tasolla 2014-2023, 3 kk liukuva ka.	33
Kuvio 2: Rikoslakirikoksista epäiltyjen tapaukset nuorten eri ikäryhmissä 100 000 ikäryhmään kuuluvaa kohden viikonpäivän ja kellonajan mukaan vuonna 2023	34
Kuvio 3: Vuoden 2021-2023 Rikoslakirikoksista epäillyt iän mukaan 10 000 vastaavan ikäistä kohden	35
Kuvio 4: Selvitettyihin rikoslakirikoksiin syylliseksi epäillyt syntyperän mukaan 10 000 samaan syntyperään ja ikäryhmään kuuluvaa asukasta kohden	36
Kuvio 5: Asianomistajien omaisuus- ja väkivaltarikostapaukset (asianimikkeet) nuorten eri ikäryhmissä keskimäärin 2014-2016 ja 2021-2023.....	38

Taulukot

Taulukko 1: Eräisiin rikoksiin epäillyksi kirjatut alle 21-v. ja heidän osuutensa kaikista epäillyksi kirjatuista 2014-16 ja 2021-2023.	32
--	----

Liitteet

Liite 1: Haastattelukysymykset	66
--------------------------------------	----

Liite 1: Haastattelukysymykset

1. Nykyiset käytännöt rikosentorjunnassa

- Mitä käytäntöjä on tällä hetkellä olemassa nuorten rikollisuuden ennaltaehkäisyssä (oppilaitoksessa/poliisin näkökulmasta)?
- Kuinka hyvin nämä käytännöt mielestäsi toimivat?

2. Oppilaitoksissa tapahtuneet rikokset

- Minkälaisia rikoksia tiedät tapahtuneen oppilaitoksissa viime vuosina?
- Miten näihin rikoksiin on puututtu (oppilaitoksen/poliisin toimesta)?

3. Riskitekijöiden tunnistaminen

- Miten nuorten rikoskäyttäytymisen riskitekijät tunnistetaan tällä hetkellä (oppilaitoksissa/poliisin toimesta)?
- Kuinka käytännöllistä mielestäsi on riskitekijöiden tunnistaminen?

4. Yhteistyö oppilaitosten ja poliisin välillä

- Miten kuvailisit yhteistyötä oppilaitoksen ja poliisin välillä nuorten rikosten ennaltaehkäisyssä?
- Mitkä ovat mielestäsi toimivimmat keinot yhteistyön kehittämiseksi?

5. Haasteet rikosentorjunnassa

- Mitä haasteita olette kohdanneet nuorten rikollisuuden ennaltaehkäisyssä (oppilaitoksen/poliisin näkökulmasta)?
- Miten nämä haasteet voitaisiin mielestäsi ratkaista?

6. Koulutustarpeet

- Millaista koulutusta henkilökunnalle (oppilaitoksessa/poliisissa) tarvitaan, jotta he voisivat paremmin tunnistaa ja puuttua nuorten rikolliseen käyttäytymiseen?
- Miten nykyisiä valmiuksia voitaisiin parantaa?

7. Ennaltaehkäisevät toimintamallit

- Mitä ennaltaehkäiseviä malleja pitäisi mielestäsi kehittää tai ottaa käyttöön (oppilaitoksissa/poliisin työssä), jotta nuorten rikollisuutta voitaisiin ehkäistä paremmin?
- Onko sinulla esimerkkejä toimivista malleista tai käytännöistä, joita voitaisiin soveltaa?

8. Tulevaisuuden kehitysehdotukset

- Miten oppilaitosten ja poliisin välistä yhteistyötä voisi tiivistää ja parantaa tulevaisuudessa?
- Mitä konkreettisia toimenpiteitä ehdottaisit nuorten rikollisuuden torjumiseksi tulevaisuudessa?